

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav Blízkého Východu a Afriky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Michaela Knápková

*Manipulace mezi řádky: Mediální obraz USA a Izraele v tureckém
internetovém tisku*

*Manipulation between the Lines: The Media Image of the USA and
Israel in Turkish Internet Press*

Praha, 2014

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Malečková, CSs.

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí práce, doc. PhDr. Jitce Malečkové, CSs. za její cenné rady, připomínky a nápady, které mi během psaní nesmírně pomohly. Zároveň děkuji i Dr. Petrovi Kučerovi, bez jehož pomoci bych jazykovou bariéru, na niž jsem narazila při analýze článků, překonávala ještě teď.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 5. 2014

.....
Michaela Knápková

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá způsobem prezentace USA a Izraele ve dvou nejčtenějších, avšak poměrně odlišných tureckých internetových denících (*Zaman*, *Hürriyet*). První část se věnuje obecné historii tisku v Turecku a současné situaci v této sféře, včetně charakteristiky vybraných periodik. Druhá část nabízí stručný přehled vývoje tureckých vztahů se Spojenými státy a Izraelem. Ve třetí části je provedena analýza článků sesbíraných na oficiálních serverech výše zmíněných internetových periodik. Cílem této práce je posoudit, jak se charakter daného periodika promítá do stylu psaní, či dokonce do samotné volby témat, a do jaké míry je obraz USA a Izraele, který tyto noviny přinášejí svým čtenářům, rozdílný.

Klíčová slova

Turecko, mediální analýza, mezinárodní vztahy, tisk

Abstract

This thesis examines the way in which the United States of America and the State of Israel are represented in Turkish internet press. The newspapers that have been chosen for the analysis are *Zaman* and *Hürriyet*, which are two of the most read newspapers in the country, but at the same time differ from each other in a significant way. The first part concentrates on the history of the Turkish press and also outlines the general characteristics of the chosen newspapers. The second part provides a brief overview of Turkey's relations with the United States and Israel. The final part consists of an analysis of the newspaper articles that were published on the official internet websites of the abovementioned periodicals. The aim of this thesis is to examine to what extent the editorial line of both periodicals and the general ideology behind them influences the style of the articles and the criteria which decide the content and selection of these articles. In the last part, I shall also compare and contrast the image of the USA and Israel that *Zaman* and *Hürriyet* present their readers.

Key Words

Turkey media analysis, international relations, press

Obsah

Abstrakt.....	4
Klíčová slova.....	4
Abstract.....	5
Key words.....	5
Seznam použitých zkratek.....	7
Úvod.....	8
1. Turecký tisk.....	13
1.1 Historie tureckého tisku za Osmanské říše.....	13
1.2 Turecká média dnes.....	17
1.3 Otázka cenzury.....	21
2. Turecká zahraniční politika.....	24
2.1 Zahraniční politika do konce druhé světové války.....	24
2.2 Zahraniční politika po druhé světové válce.....	25
2.3 Zahraniční politika za vlády AKP.....	29
3. Mediální analýza.....	40
3.1 Metodologie.....	40
3.2 Hlavní témata zpráv.....	41
3. 2. 1. Analýza zpráv.....	42
3.3 Hlavní témata úvodníků.....	47
3. 3. 1 Analýza úvodníků.....	49
Závěr.....	67
Seznam použitých pramenů a literatury.....	70

Seznam použitých zkratk

AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi

DG = Doğan Grubu

DP = Demokrat Parti

CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

CMG = Ciner Yayın Grubu

ÇG = Çukurova Grubu

ÇH = Çalık Holding

FGG = Fetullah Gülen Grubu

FP = Fazilet Partisi

MG = Milli Görüş

MHP = Milliyetçi Hareket Partisi

MNP = Milli Nizam Partisi

MSP = Milli Selamet Partisi

PKK = Partiya Karkerên Kurdistan

RP = Refah Partisi

Úvod

Až do počátku jednadvacátého století bylo Turecko zemí, která nehrála na scéně mezinárodní politiky příliš aktivní roli. V souladu s tím se zde, až na několik výjimek, světové mocnosti, jako jsou Spojené státy americké, nijak výrazně neangažovaly. V devadesátých letech se Turecko soustředilo mimo jiné na zlepšení vztahů s ostatními zeměmi blízkovýchodního regionu, přičemž došlo k značnému rozšíření spolupráce s Izraelem v mnoha oblastech a obě země se mohly chlubit vztahy téměř bezproblémovými.

K významnému zvratu ve vztazích Turecka jak s USA, tak s Izraelem, došlo s přelomem století a následným nástupem konzervativní islámské strany AKP v roce 2002. V případě americko-tureckých vztahů bylo důležitým milníkem tohoto období vyhlášení boje proti terorismu, kdy si Američané uvědomili strategický význam tureckého spojení a začali se v regionu velmi aktivně angažovat. Obě země tak rozšířily spolupráci a staly se strategickými partnery, což Turecku přineslo značnou prestiž.

V poslední době však opět dochází k odklonu Turecka od Západu a zvýšení snahy země o to, stát se nezávislou vůdčí mocností v regionu. Vládnoucí AKP v čele s premiérem Recepem Tayyipem Erdoğanem se vůči západnímu světu stále častěji vyjadřuje kriticky a navíc rostou obavy z postupující islamizace Turecké republiky.

Ačkoliv při svém nástupu AKP ujišťovala veřejnost, že vztahy s Izraelem nebudou nikterak ohroženy, roku 2011 je velmi vážně narušil zásah izraelských ozbrojených složek proti turecké flotile vezoucí humanitární pomoc do Pásmu Gazy, při němž zahynulo několik tureckých občanů. Tato událost zanechala nasmazatelnou stopu nejen v oblasti diplomatických styků, ale silně ovlivnila i veřejné mínění. Turecký ministr zahraničí a jeden z předních představitelů AKP Ahmet Davutoğlu dal jasně najevo její ničivý dopad tím, že Mavi Marmaru opakovaně přirovnal k tureckému 11. září. V kombinaci s islámskou rétorikou turecké vládnoucí strany je tedy událost Mavi Marmary dalším důvodem pro poměrně komplikovaný stav vztahů s židovským Izraelem.

Tyto a další významné události zahraniční politiky se samozřejmě objevily na stránkách předních tureckých novin a díky rostoucímu celosvětovému významu Turecka i v mnoha zahraničních periodikách.

Vliv médií obecně se v poslední době stává předmětem mnoha diskuzí. Přestože se tyto debaty točí především kolem sociálních médií, vliv médií tradičních, jako jsou noviny, je stále znatelný. Důkazem toho je nejen jejich vysoký náklad, ale zejména v případě Turecka i vysoký počet uvězněných novinářů. Ačkoliv rolí médií v demokratické společnosti je

především přinášet objektivní zpravodajství, programově psané noviny nejsou ani v Turecké republice ničím neobvyklým. Ideologická linie, více či méně patrná, často rozhoduje jak o selekci zpráv, tak o stylu, jakým jsou napsány.

Míra ideologické angažovanosti tureckých médií se možná nejvíce promítá do zpráv týkajících se Spojených států amerických a Izraele. Je to dáno nejen dlouhou historií turbulentních vztahů, ale i kulturně-náboženskou odlišností mezi Tureckem a oběma zeměmi. V této práci se pomocí analýzy těchto zpráv pokusím zjistit, jak se vzájemné vztahy Turecka, Izraele a Spojených států amerických odrážejí na způsobu jejich podávání i samotného výběru. Podobnou analýzu provedla již Anat Lewinová, avšak ta se soustředila pouze na turecko-izraelské vztahy a předmětem jejího zkoumání byly články rozmanitých tureckých i izraelských novin v devadesátých letech minulého století.¹

Mým cílem je zjistit, jaký obraz o Izraeli a především o Spojených státech amerických si může udělat čtenář dvou významných tureckých novin. Pro analýzu jsem zvolila internetové verze *Zamanu* a *Hürriyetu*, dvou respektovaných deníků, které svým nákladem dohromady představují téměř třetinu podílu na tureckém trhu a již dlouho se řadí mezi nejčtenější noviny v zemi.² *Zaman* a *Hürriyet* navíc představují dva různé myšlenkové proudy – zatímco *Zaman* je tradičně vnímán jako islamistický a podporuje současnou tureckou vládní stranu, *Hürriyet* vystupuje jako sekulární, kemalistický a silně nacionalistický.³ Poměrně silná ideologická linie těchto dvou periodik by měla umožnit nalézt jasnou odpověď na otázku, zda ideologii stavějí nad zpravodajství, jinými slovy zda je jejich cílem zpravodajství, nebo určité poselství a programová manipulace veřejnosti. Na základě srovnání zpráv v obou denících se také pokusím určit, do jaké míry se od sebe liší, ať už v samotném zobrazování událostí, či ve výběru témat obecně.

Analyzované články odpovídají následujícím kritériím: všechny se týkají buď Spojených států amerických, nebo Izraele, a zároveň spadají v novinách *Zaman* do kategorií *Dünya* (Svět) a *Gündem* (Aktuální zprávy) a v novinách *Hürriyet* do kategorií *Planet* (Planeta) a rovněž *Gündem*. Do analýzy byly taktéž zahrnuty sloupky ze shodně nazvané sekce *Yazarlar* (Autoři). Zabývala jsem se pouze články, které vyšly v časovém období mezi 1. zářím 2013 a 14. říjnem 2013, kdy vztahy Turecka s oběma zeměmi nezaznamenaly větší změny ani pozitivním, ani negativním směrem. Zároveň je šestitýdenní období dostatečně

¹ Srov. Anat Lewin, „Turkey and Israel: Reciprocal and Mutual Imagery in the Media, 1994–1999“, *Journal of International Affairs* 54.1 (2000): 239–261.

² Obě periodika jsou dostupná na <http://www.zaman.com.tr/> a <http://www.hurriyet.com.tr/>.

³ Zde je nutno upozornit na to, že podpora vládnoucí AKP v poslední době slábne. Důvodem jsou spory mezi Fethullahem Gülenem, který ovládá *Zaman*, a tureckým premiérem Erdoğanem, které se začaly vyostřovat především v posledních měsících roku 2013, tedy až po období, z něž pocházejí články použité k analýze.

dlouhá doba a počet posbíraných článků dostatečně velký (cca 500) na to, aby se z analýzy daly vyvodit závěry s určitou výpovědní hodnotou.

Vzhledem k rostoucí roli Turecka jakožto významného aktéra na scéně mezinárodní politiky považují za nezbytné věnovat se důkladněji oblasti, které mohou naznačit budoucí směřování země. S ohledem na vliv médií na (nejen) tureckou společnost, je jejich analýza a pátrání po případné ideologické manipulaci veřejností směrodatným ukazatelem, který může poskytnout určitou představu o převládajících náladách v zemi. Připomeneme-li prezidentské volby chystané na srpen 2014 a stupňující se napětí syrského konfliktu, na jehož řešení se Turecko významně podílí, stává se tato problematika ještě aktuálnější.

Souvislost mezi ideologickou linií novin a jejich způsobem interpretace událostí do jisté míry zkoumá i Petr Kučera, který se ve své mediální analýze taktéž zaměřuje na úvodníky deníků *Zaman* a *Hürriyet*.⁴ Stejně jako Lewinová se však Kučera soustředí pouze na zprávy týkající se Izraele. Nicméně jak analýza Petra Kučery, tak práce Anat Lewinové poskytují velmi užitečný náhled do celé problematiky – zatímco Lewinová vychází ze zpráv publikovaných v letech 1994–1999, tedy v období prohlubování turecko-izraelských vztahů, jádrem Kučerovy analýzy jsou naopak články napsané v přímé reakci na zásah izraelských sil proti Mavi Marmara v květnu 2010. Společně tedy tyto dvě analýzy nabízejí ucelený pohled na odraz turecko-izraelských vztahů v médiích jak v jejich největší pozitivitě, tak v době hluboké krize. Tato práce se pokusí přispět tím, že pomocí analýzy zpráv z podzimu 2013 poskytne podobný obraz, avšak založený na zkoumání období relativně neutrálních vztahů těchto dvou zemí. Ve stejném duchu jsou zde navíc analyzovány články týkající se Spojených států amerických, kterým se ani Lewinová, ani Kučera nevěnují.

Z výsledků Petra Kučery vyplývá, že ačkoliv *Zaman* i *Hürriyet* izraelský zásah jednoznačně odsuzují, je mezi nimi značný rozdíl.⁵ *Zaman* totiž volí mnohem expresivnější způsob vyjadřování. Nevyhýbá se dokonce ani generalizaci, když ukazuje výhradně negativní stránky Izraele jakožto agresivního státu, jenž nemá naprosto žádný respekt vůči univerzálním lidským hodnotám. V některých člancích *Zamanu* se objevuje i antisemitská rétorika. Na druhé straně *Hürriyet* se i přes jednoznačnou kritiku snaží zachovat odstup a volá po pečlivém vyšetření celé události. Varuje tak před unáhlenými reakcemi, které by mohly přerůst v náboženskou násilí a vést až k nenávratnému zprůtrhání vzájemných pout, vojenskou a hospodářskou spolupráci nevyjímaje.

⁴ Srov. Petr Kučera, „Turkey and Israel: From Realpolitik to Rhetoric?“, nepublikovaný text přednášky pronesené na konferenci *From Revolution to Evolution: Current Dynamics in the Arab-Israeli Conflict*, Metropolitní univerzita Praha, 29. 3. 2012.

⁵ Srov. Kučera, „Turkey and Israel“.

Jak postup Petra Kučery, tak Anat Lewinové mi byly užitečnou pomůckou při mé vlastní analýze především tak, že mi posloužily jako vodítko k tomu, na které aspekty zpráv se zaměřit. S ohledem na povahu této práce posloužily jako hlavní prameny internetové verze obou zmíněných deníků. Z literatury použité pro části věnující se médiím a politice je třeba zmínit především knihu Amiho Ayalona, která poskytuje ucelený přehled vývoje tisku v Osmanské říši a v arabských zemích.⁶ Z odborných článků týkajících se především zahraniční politiky Turecka jsem nejvíce čerpala z prací Aylin Güneyové, Joshuy Walkera a Ömera Taspinara. Článek Aylin Güney nabízí skvělý náhled do turbulentních vztahů Spojených států a Turecka nejen z hlediska politického, ale především ukazuje jinak mnohdy opomíjený vliv světových událostí na veřejné mínění.⁷ Güney zde navíc uvádí i několik zajímavých příkladů mediální manipulace ve filmech a televizních seriálech. Joshua Walker se zase zaměřuje na historii tureckých vztahů s Izraelem od jejich úplných počátků.⁸ Práce Ömera Taspinara se zabývá rostoucí rolí Turecka v regionu i ve světě s důrazem na dilemata politiky AKP.⁹ Kompletní seznam použité literatury uvádím v závěru práce spolu s odkazy na analyzované články.

Vzhledem k aktuálnosti velkého množství zmíněných událostí jsem pro účely analýzy čerpala především z odborných článků. Pokud zmiňuji některé zajímavé události jen velmi stručně, přidala jsem odkaz pro případ, že by se o nich čtenář chtěl dozvědět více. Jelikož jde především o události z roku 2013, představují tyto odkazy renomované zpravodajské servery či články v odborných časopisech.

Pro účely analýzy jsem vybrala články, které mají přímou souvislost se Spojenými státy a Izraelem. Soustředila jsem se jak na zprávy, tak na úvodníky, protože jak si všímá i Petr Kučera, právě v nich se nejvíce projeví případný rozkol mezi autorovým osobním přesvědčením a ideologickou linií daného periodika.¹⁰ Vybrané články jsou v této práci podrobeny jak kvantitativní, tak kvalitativní analýze – kromě počtu jednotlivých typů zpráv a úvodníků tedy zkoumám jejich charakter z hlediska volby tématu, míry negativity zobrazení dané země a v několika případech i základních jazykových prostředků. Metodologie analýzy je podrobněji popsána na straně 40.

⁶ Ami Ayalon, *The Press in the Arab Middle East* (New York: Oxford University Press, 1995).

⁷ Srov. Aylin Güney, „Anti-Americanism in Turkey: Past and Present“, *Middle Eastern Studies* 44.3 (2008): 471–487.

⁸ Srov. Joshua Walker, „Turkey and Israel's Relationship in the Middle East“, *Mediterranean Quarterly* 17.4 (2006): 60–90.

⁹ Ömer Taspinar, „Turkey's Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism“, *Carnegie Endowment for International Peace* 10 (2008): 1–29.

¹⁰ Srov. Kučera, „Turkey and Israel: From Realpolitik to Rhetoric?“.

Pokud se potvrdí hypotéza, že ideologická linie periodika má vliv na styl a výběr zpráv, dá se předpokládat, že *Zaman* bude kritičtější než *Hürriyet*, a to jak vůči Spojeným státům, tak vůči Izraeli. Soudím tak vzhledem k charakteru *Zamanu* jakožto islámského deníku a jeho podpoře vládnoucí AKP, která si poslední dobou drží od Spojených států značný odstup. Přihlédneme-li navíc k vývoji událostí na poli zahraniční politiky, kde vzájemné vztahy s Izraelem nenávratně poničil zásah proti Mavi Marmarae vezoucí humanitární pomoc palestinským souvěrcům, ukáže se další důvod, proč islamistický *Zaman* pravděpodobně k Izraeli zaujímá negativnější postoj než sekulární *Hürriyet*. Naopak *Hürriyet* by měl být díky své kemalistické a prozápadní linii v postoji k USA o něco smířlivější. Stejně tak se dá očekávat, že jeho pohled na Izrael nebude tak výrazně ovlivněn historickým antagonismem mezi islámem a judaismem, jelikož je zastáncem sekulární linie a náboženské rétorice se vyhýbá.

První část práce poskytuje diachronní přehled historie tureckého tisku s krátkou charakteristikou jeho nejvýznamnějších titulů a blíže představuje analyzované deníky *Zaman* a *Hürriyet*. Dotýká se i vývoje cenzury a otázky svobody tisku v dnešním Turecku. Předtím, než přistoupím k samotné analýze, bude nutný alespoň obecný úvod do základní problematiky tureckých vztahů se Spojenými státy americkými a s Izraelem. Nebudu se zde detailně věnovat všem záležitostem vzájemné zahraniční politiky, ale pouze těm, které považuji vzhledem k pochopení problematiky za nezbytné. V hlavní, analytické části, přistoupím k analýze článků v *Zamanu* a *Hürriyetu* včetně vzájemného srovnání a pokusím se nalézt odpovědi na výše položené otázky.

1. Turecký tisk

Stejně jako jinde ve světě, i v Turecku existuje široká škála periodik – od radikálně islamistických (*Vakit*) přes kemalisticko-nacionalistické (*Sözcü*), až po komunistické (*Evrensel*). Co je však pro turecký tisk a média obecně specifické, je to, že přes jejich rozmanitost a vysoký počet jsou ve vlastnictví pouhé hrstky majitelů. Ve většině případů se jedná o velké holdingy, které dohromady kontrolují více než 60 % všech prodaných novin v zemi.¹¹ S tím souvisí i fakt, že přes velké množství titulů je turecký tisk tradičně poměrně chudý, co se názorových odlišností týče.

To, jak se původně osmanský tisk vyvíjel a čím vším prošel, než dosáhl své současné podoby, bude rozebráno v následující podkapitole. Pokusím se zde nastínit základní fakta týkající se historie novin v Osmanské říši, včetně nejstarších vydávaných titulů a základních okolností jejich vzniku. Vzhledem k rozsahu tématu jsem se v této části rozhodla vybrat pouze tituly, které považuji za zásadní. Více prostoru je věnováno soudobým periodikům, a to zejména novinám *Zaman* a *Hürriyet*, ze kterých vychází samotná analýza článků. V závěru této sekce se navíc zabývám vývojem cenzury a velmi stručně i nedávnými novinářskými procesy v Turecku.

Historie tisku sice není hlavním předmětem této práce, následující podkapitola však stručně mapuje také obsahovou stránku důležitých periodik Osmanské říše a dotýká se i cenzury a propagandy, a tudíž s mým tématem přímo souvisí. Navíc je třeba podotknout, že v češtině žádný přehled této problematiky neexistuje. Proto doufám, že kapitola případně poslouží jako pomůcka čtenářům, kteří si chtějí udělat představu o vývoji tureckého tisku.

1.1 Historie tureckého tisku za Osmanské říše

Stejně jako v ostatních zemích oblasti Blízkého Východu, i v Osmanské říši byl tisk periodik z počátku výhradně oficiální záležitostí vlády. Jedním z hlavních důvodů byla samozřejmě finanční stránka věci, tedy že stát jako jediný si mohl publikaci novin dovolit. Vláda si zároveň velmi rychle uvědomila, že tento zahraniční vynález může velmi snadno využít k vlastním účelům, a to především k propagandě. První noviny představovaly tedy spíše jakési vládní propagační materiály, po kterých nebyla přílišná poptávka; s tím souvisí i

¹¹ Údaje za březen 2011. Srov. Ceren Sözeri a Zeynep Güney, *The Political Economy of the Media in Turkey: A Sectoral Analysis* (Istanbul: Tesev Publications, 2011). Dostupné z: http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/67e244dd-5c21-4d34-8361-4c7f3d003140/11461ENGmedya2WEB21_09_11.pdf (1. 5. 2014).

fakt, že kulturní a společenský vliv těchto tiskovin byl v podstatě zanedbatelný. Jejich důležitost spočívá především v tom, že se staly prvním příkladem využití tohoto evropského výtvarného v regionu a položily tak základy pozdějším periodikům, jejichž význam je již srovnatelný s jejich západními protějšky.

Vůbec prvními novinami, které byly vtištěny na území Osmanské říše, je *Bulletin de Nouvelles*, který byl vydáván od roku 1795 v Istanbulu. Šlo však o francouzsky psané noviny, tištěné tamními Francouzy pro ostatní frankofonní obyvatele osmanské metropole. Netrvalo dlouho a byly následovány dalšími tituly, jako jsou *Gazete Française de Constantinople* (1796), týdeník *Le Spectateur Oriental* (1821), měsíčník *Le Smyrne* (1824) a týdeník *Le Courrier de Smyrneen* (1828).¹² Další zárodky osmanských novin se objevují koncem osmnáctého století v Egyptě, kdy byla tato provincie dobyta Napoleonovou armádou. Právě Egypt se stal první provincií Říše, která disponovala oficiálním bulletinem, a to o několik let dříve než hlavní město Istanbul. Pověst Napoleona jakožto zkušeného manipulátora se potvrdila již pouhé dva týdny po dobytí Káhiry, kdy vyšlo vůbec první periodikum na území Egypta. Pozadí vzniku prvních arabsky psaných novin je však dodnes nejasné. Důvodem je jak nedostatek zdrojů a fakt, že se žádná z těchto periodik nedochovala, tak i neshody panující mezi odborníky ohledně toho, co se dá v tomto případě za periodikum považovat. Každopádně je jisté, že francouzské bulletiny posloužily jako vzor pro pozdější arabská periodika.¹³

Několik let po odchodu francouzských vojsk došlo k založení první tiskárny v Káhiře a brzy nato začala být ručně psaná hlášení z různých koutů egyptské provincie sbírána, spolu s poznámkami a rozkazy guvernéra Muhammada Aliho tištěna, a posílána zpět místním administrátorům. Tento soubor textů byl vydáván pod názvem *Jurnal-al Khidiw* a je považován za vůbec první tištěné arabské periodikum. Přesněji řečeno se jednalo o dvojjazyčný arabsko-turecký bulletin v nákladu 100 výtisků, který nebyl určen širší veřejnosti. Četli jej pouze místní administrátoři, kteří v něm nalézali oficiální pokyny a informace o státních záležitostech. *Jurnal* původně vycházel nepravidelně, později se z něj však stal týdeník a nakonec vycházel denně. Zajímavostí je, že kromě oficiálních oznámení a pokynů byl doplněn například příběhy z *Knihy tisíce a jedné noci*.

¹² Srov. Kolektiv autorů, *Türk basının doğuşu ve gelişimi* (Ankara: T.C. Millî eğitim bakanlığı, 2008) 7. Dostupné z: http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/gazetecilik/moduller/turk_basininin_dogusuvegelistimi.pdf (1. 5. 2014).

¹³ Srov. Ayalon, *The Press in the Arab Middle East*, 12–13.

V prosinci roku 1828 byl *Jurnal* nahrazen periodikem *Waqa-i Misriyya* (Egyptské události) vycházejícím v nákladu 600 výtisků. Turecko-arabský *Waqa-i Misriyya* se svým strohým, oficiálním stylem byl určen výhradně místním administrátorům a měl sloužit ke zvýšení efektivity státního aparátu. V průběhu devatenáctého století se v Říši začala objevovat další podobná periodika, jako například *al-Jarida al-'Askariyya* (Vojenský bulletin) či *al-Hawadith al-Tijariyya wal I'lanat al-Malakiyya* (Obchodní noviny a královské dekrety), která byla však opět určena profesionálům v oboru – v prvním případě vojákům a armádním důstojníkům a v druhém obchodníkům a kupcům.

Vydávání prvního turecky psaného týdeníku na území dnešního Turecka začalo v červenci 1831 v Istanbulu.¹⁴ Hlavním cílem tohoto periodika s názvem *Takvim-i Vekayi* (Kalendář událostí) bylo informovat o oficiálních nařízeních a důležitých událostech v Říši. Vydávání novin bylo zahájeno samotným sultánem Mahmudem II., jenž chtěl noviny použít k účelu osvěty a propagace prozápadních reforem, jež by byly jeho cílovým čtenářstvem – státními úředníky – šířeny dál mezi prostý lid.¹⁵ Zajímavostí je, že *Takvim-i Vekayi* se později nepravidelně objevoval i v jiných jazykových verzích, a sice v arabštině, arménštině a řečtině. Ačkoliv díky tomu byl přístup k informacím umožněn i mnoha menšinám, je třeba podotknout, že *Takvim-i Vekayi* nebyly noviny pro širší veřejnost, ale pouze pro gramotnou menšinu převážně z řad úředníků.¹⁶

První výrazný krok vedoucí ke vzniku moderního tisku nastal v srpnu roku 1840, začalo vydávání prvních polooficiálních novin, *Ceride-i Havadis* (Deník událostí) Angličana Williama Churchilla. Tyto noviny byly sice v soukromém vlastnictví, ale vznikaly za finanční podpory státu, od něž sám Churchill dokonce po několik let pobíral pravidelný plat. Tato pomoc však byla podmíněna vládním dohledem nad obsahem novin, což mělo zabránit případným dezinterpretacím a zveřejňováním zpráv, které by mohly ohrozit vládní autoritu. Důležité je však především to, že tyto noviny se staly prvním výrazněji populárním periodikem, k čemuž 1853 značně přispěla také Krymská válka. Mnoho lidí se totiž zajímalo o aktuality z válečné fronty a tento konflikt navíc vzbudil zájem lidí o mezinárodní politiku. William Churchill dokonce zvýšil prestiž novin tím, že sám vyrazil na frontu jakožto válečný zpravodaj a o vývoji bojů pravidelně podával svědectví z první ruky. Dalším důkazem

¹⁴ Takvim zůstal jediným turecky psaným periodikem v Říši až do r. 1840. Srov. Ayalon, *Press* 22.

¹⁵ Ali Budak, „The French Revolution's Gift to the Ottomans: The Newspaper“, *International Journal of Humanities and Social Science* 2.19 (2012): 164.

¹⁶ Hasan Duman, „Başlangıcından Karıncay'ya Kadar Türk Basım Tarihine Kısa Bir Bakış“, *Türk kütüphaneciliği* 9.1 (1995): 25.

oblíbenosti *Ceride-i Havadis* mezi obyčejnými lidmi bylo i to, že noviny zveřejňovaly například časy odjezdů lodí z Istanbulského přístavu spolu s cenami jízdenek.¹⁷

Noviny, které byly programově určeny širšímu čtenářstvu, přišly až roku 1860 s prvním vydáním *Tercüman-ı Ahval* (Překladatel událostí), jejichž zakladateli byli Agah Efendi a İbrahim Şinasi. *Tercüman-ı Ahval* byly vůbec první soukromé turecké noviny, které navíc kromě zpráv přinášely i názory na události a komentáře k nim. Jejich přispěvatelem byl například i Ziya Paşa, jehož článek měl roku 1861 za následek první nucené uzavření novin. Şinasi si však již roku 1862 založil další noviny, tentokrát s názvem *Tasvir-i Efkar* (Vykladač myšlenek), v nichž se snažil šířit modernizaci a vzdělávat širší veřejnost v rozmanitých oblastech, což bylo ostatně považováno za primární roli novinářů v celé oblasti Blízkého Východu.¹⁸

Za vlády autoritářského sultána Abdulhamida se tisk stal zbraní v rukou opozičního hnutí Mladoosmanců. Roku 1836 začal Namik Kemal spolu se Ziyou Paşou vydávat noviny *Hürriyet* (Svoboda), které spolu s dalšími tituly poskytly prostor kritikům Říše, jejichž články by jinak jen těžko prošly cenzorským sítím. Opoziční noviny navíc vycházely i v mnoha evropských metropolích, a tím pádem se poměrně rychle šířily po celé Evropě.

Během druhého konstitučního období (1908–1918) se počet titulů výrazně zvýšil. Zvláště během prvních měsíců po mladoturecké revoluci (1908) vycházel bezpočet novin, které nadšeně oslavovaly nově nabytou svobodu a často jen po několika vydaných číslech opět mizely. Prvotní uvolnění však brzy vystřídala přísná opatření vládnoucího Výboru jednoty a pokroku (*İttihat ve Terakki Cemiyeti*) vedeného Mladoturky, která se v mnohém podobala represivním zákonům z doby sultána Abdulhamida. Výbor nejenže zakazoval publikaci četných titulů a věznil členy opozice, ale podle některých domněnek dokonce stál za vražednými atentáty na některé opoziční novináře. Zásahy výboru tedy vedly k tomu, že během první světové války noviny, které stále závisely na vládní podpoře, tiskly téměř výhradně pochvalné články o postupu Výboru ve válce.¹⁹

Z tohoto stručného výčtu je zřejmé, že počátky tisku v Osmanské říši byly lehce pozadu za západním světem jak datem svého vzniku, tak svojí podobou. Snahy vyrovnat se západnímu tisku byly však nakonec úspěšné. Ke zrodu osmanského tisku došlo v Egyptě, kde byl tento fenomén převzat od Francouzů, kteří inspirovali i první turecky psané istanbulské periodikum. První období novin vycházely čistě pro vládně-administrativní účely a sloužily

¹⁷ Srov. Budak, „French Revolution’s Gift“, 167.

¹⁸ Srov. Ayalon, *Press* 159.

¹⁹ Srov. Reşat Kasaba, *The Cambridge History of Turkey* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008): 99–100.

výhradně pro komunikaci vlády s administrátory různých částí rozlehlé Říše. Avšak s tím, jak se čím dál více projevoval potenciál tisku jakožto prostředku vhodného k oficiální propagandě a šíření modernizace, začaly se objevovat první periodika určená širší veřejnosti a došlo i ke vzniku prvních polooficiálních novin. K nim se zakrátko přidaly první noviny soukromé, které však na rozdíl od novin oficiálních, podporovaných režimem v podstatě až do období kolem první světové války, musely neustále bojovat s finančními problémy, cenzurou a nucenými uzavírkami. Přes všechny překážky se však noviny staly hojně využívanou zbraní v rukou opozice, jejíž moc dokazují i represivní opatření ze strany státu.²⁰

1.2 Turecká média dnes

Se vznikem moderního Turecka dochází i ke vzniku moderních masmédií, která se pak vyvíjejí v průběhu celého dvacátého století. Roku 1927 je zavedeno rádiové vysílání, jež o 41 let později následuje i první testovací televizní přenos. Značným rozvojem prošel i tisk – Mustafa Kemal Atatürk, jenž si plně uvědomoval potenciál tohoto média, se jej rozhodl využít nejen během války za nezávislost, ale i během svého působení jako prezident. V počáteční fázi republiky sloužila média především k modernizaci a utváření tureckého národa a k šíření nacionalistické ideologie. Toto období obecně však nebylo pro tištěná média příliš úspěšné, a když roku 1928 došlo k přechodu z arabského písma na latinku, bylo mnoho nakladatelů nuceno přijmout finanční pomoc státu, protože by si jinak nemohli nákladný nákup nových tiskařských strojů dovolit. Tím ovšem nutně přišli o jistou dávku nestrannosti a nezávislosti. Během celého následujícího období vlády jedné strany pak tisk sloužil především k propagandě, podpoře modernizace a k šíření oficiální ideologie.²¹

Přechod na vícestranický politický systém s sebou logicky přinesl i rozdělení novin podle ideologické linie. Některé z titulů se staly takřka oficiálními hlasateli ideologie jednotlivých politických stran – například kolem deníku *Yeni Asya* se shromažďovali především zastánci DP.

V osmdesátých letech došlo k výrazné liberalizaci ekonomiky a s ní i k růstu soukromého podnikání, což se samozřejmě dotklo i mediální sféry. Postupně skončila éra „novinářských rodin“ a některé tituly začaly skupovat nově vznikající holdingy, které správně pochopily

²⁰ Srov. Eleanor Oxford, „History of Turkey’s Media and Power Relations“, *Today’s Zaman* 3. 8. 2011. Internet. 4. 5. 2014.

²¹ Srov. Ibid.

potenciál tohoto média a rozhodly se jej využít ve svůj prospěch.²² S tímto se samozřejmě nabízí otázka, jak tato změna vlastníka ovlivnila ideologickou linii daného titulu a do jaké míry noví majitelé začali šířit své osobní názory a skrze média manipulovat čtenáři. I na tuto otázku se částečně soustředí analýza novinových článků, která je obsahem třetí části této práce.

V dnešní době je v Turecku pestré zastoupení periodik, od levicových přes nábožensky ortodoxní až po ty, jež navazují na kemalistickou tradici. Od roku 1995, kdy jako první začal vydávat svoji internetovou verzi deník *Zaman*, se navíc mnoho periodik přesunulo i na internet. Další zajímavostí je i to, že v zemi jsou hojně vydávány cizojazyčné, nejčastěji anglicky psané noviny či dokonce existují anglické verze některých periodik.²³ Celkem je na území Turecka počítáno 163 národních, 73 regionálních a 2368 lokálních novin, celkem tedy 2604.²⁴ 80% trhu patří novinám národním, 15,3% lokálním a 2,4% regionálním. Jak je zřejmé z tabulky (Tab. 1), deníky *Zaman* a *Hürriyet* patří k největším hráčům na mediálním trhu.

titul novin	majitel	rok vzniku	listopad 2010		březen 2011	
			průměrný denní prodej	podíl na trhu	průměrný denní prodej	podíl na trhu
Zaman	FGG	1986	877 821	21,25%	848 924	19,74%
Posta	DG	1995	451 908	10,94%	485 841	11,30%
Hürriyet	DG	1948	431 793	10,45%	449 907	10,46%
Sabah	ÇH	1985	342 824	8,30%	350 612	8,15%
Habertürk	CYG	2009	217 211	5,26%	262 784	6,11%
Sözcü	DG	2007	210 644	5,10%	228 275	5,31%
Milliyet	DH	1950	153 056	3,71%	155 725	3,62%
Akşam	ÇG	1918	140 828	3,41%	141 593	3,29%
Tyto tituly celkem			2 826 085	68,42%	2 923 661	68,00%
Noviny celkem			4 130 576	100,00%	4 299 774	100,00%

Tab. 1 Přehled nejpopulárnějších novin na tureckém trhu spolu se statistickými údaji.

²² Srov. Şebnem Çağlar a Seda Çakar-Mengü, „Media Groups and Their Market Shares in Turkey during Globalization“, *Revista de Economía Política de las Tecnologías de la Información y Comunicación* 11.2 (2009): 2.

²³ Například *Hürriyet Daily News* nebo *Today's Zaman*.

²⁴ Pokud není uvedeno jinak, vycházejí veškeré statistické údaje v této části práce z průzkumu TURKSTAT z roku 2009 dostupného na: <http://www.turkstat.gov.tr/>.

Deník *Zaman* (Čas) založil roku 1986 holding Fethullah Gülen Grubu, jenž je financován umírněným islamistou Fethullahem Gülenem, který je zároveň vedoucím muslimské sekty Nurcu.²⁵ Gülen je hlasitým zastáncem mezináboženského dialogu a tolerance, což opakovaně dokazuje mimo jiné i veřejnými setkáními s významnými představiteli židovské či katolické komunity. Skrze přibývající akvizice novin a televizních kanálů Gülenův vliv v Turecku i mimo něj neustále roste. *Zaman* je oficiálně zastáncem umírněného islámu, a donedávna podporoval vládnoucí AKP proti MHP a CHP.²⁶ Ke vzniku novin došlo vlastně zásluhou liberální ekonomiky tehdy poměrně čerstvě zvoleného premiéra a později prezidenta Turguta Özala, která umožnila vznik soukromých periodik napříč politickým a ideologickým spektrem, islámské tituly nevyjímaje. Zakladatelem novin byl podnikatel Aladdin Kaya, příznivec Gülenova hnutí, který koupil ankarský týdeník *Adalet Gazetesi* a spolu s bývalým redaktorem *Milli Gazete* Fehmi Koruem jej přejmenoval na dnešní *Zaman*. Jak uvádí Alexander Balistreri, poslání *Zamanu* bylo jasné hned od začátku: stát se novinami pro všechny muslimy bez rozdílu politického přesvědčení či společenského postavení, novinami, jež by věřící bránily a varovaly před všemi, kdo by jim chtěli upírat jejich práva.²⁷

Z tabulky (Tab. 1) vyplývá, že noviny *Zaman* jsou se svým denním nákladem kolem 850 000 vůbec nejprodávanějšími novinami v zemi. V období zhruba posledních deseti let navíc dochází k nárůstu popularity tohoto deníku, což je mnohdy přisuzováno snaze *Zamanu* o to, najít kompromis mezi tradičním islámským diskursem a promoderním a kemalistickým diskursem. Tímto vlastně *Zaman* představuje ideální volbu pro moderní Turky, kteří jsou věrni kemalistickým ideálům, ale zároveň se nechtějí vzdát muslimské tradice. Ne vždy tomu však tak bylo – ve starších číslech *Zamanu* nebylo neobvyklé narazit na směšné konspirační teorie či senzaci vzbuzující fotografie charakteristické spíše pro bulvár.²⁸

Roku 2001 však došlo k radikální proměně ideologické linie novin. Vedení redakce v čele s Ekremem Dumanlım rozhodlo, že se *Zaman* stane deníkem na profesionální úrovni, srovnatelným se svými západními protějšky. Bulvární zprávy měly zcela zmizet a mělo dojít především k přísnému rozlišení zpravodajství a názorů – za tímto účelem byla vytvořena zvláštní stránka věnovaná komentářům. Samozřejmostí bylo i to, že do novin začali být

²⁵ Více podrobností o Gülenovi a jeho hnutí lze nalézt v knize Gabriela Pirického. Srov. Gabriel Pirický, *Islám v Turecku: Fethullah Gülen a Nurcuovia* (Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2004).

²⁶ Srov. „Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“, *Open Source Center*. Internet. 4. 5. 2014. Dostupné z: <http://www.fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf> (1. 5. 2014).

²⁷ Srov. Alexander E. Balistreri, *Translating the Republic: Muslim Discourse on Modernity and the Rise of the Newspaper Zaman*, diplomová práce (Princeton University, 2008): 14.

²⁸ *Ibid*, 5.

přijímání novináři rozličných etnik a vyznání, což mělo přispět k větší různorodosti názorů.²⁹ Z přispěvatelů *Zamanu* stojí za zmínku například Şahin Alpay, bývalý maoista a zapřisáhlý sekularista nebo Nizozemec Joost Lagendijk, bývalý předseda nizozemské ekosocialistické strany Groenlinks. Dalším přispěvatelem je İhsan Dağı, uznávaný profesor na fakultě mezinárodních vztahů Blízkovýchodní technické univerzity a zároveň manžel poslankyně za AKP Zeynep Dağiové. Obecně by se dalo říci, že sloupkaři *Zamanu* jsou různorodější než ti v *Hürriyetu*, kteří nejčastěji vystudovali právnické, nebo ekonomické fakulty.

Za poslední zlomový okamžik ve vývoji *Zamanu* by se dal považovat konec roku 2013, kdy se začaly projevovat důsledky Gülenovy kritiky vůči způsobu, jakým turecký premiér řešil protesty v Gezi.³⁰ Na tyto výtky Erdoğan odpověděl tím, že oznámil chystané uzavření sítě Gülenových škol, což vedlo k vyostření sporů mezi oběma bývalými spojenci a k následnému zatýkání Erdoğanových blízkých spolupracovníků, jež bylo s velkou pravděpodobností iniciováno Gülenem, který má podle některých domněnek pod kontrolou policii. Dřívější silná provládní ideologická linie se tedy v důsledku konfliktů s premiérem oslabila, avšak vliv islámské ideologie přetrvávala.

Noviny *Hürriyet* (Svoboda) byly založeny roku 1948 novinářskou rodinou Simavi, avšak v současné době patří skupině Doğan Holding Grubu.³¹ Jedná se o jeden z velkých koncernů, které vznikly právě během liberalizace ekonomiky v osmdesátých letech. V současné době vlastní DH mimo jiné i periodika *Radikal*, *Posta*, *Fanatik*, *Referans* a anglickou verzi *Hürriyetu*, *Hürriyet Daily News*.

Hürriyet lze charakterizovat jako nacionalistický, sekulární, zaměřený proti AKP a proarmádní. Během studené války poutal pozornost svými titulky s nacionalistickým poselstvím, barevnými obrázky a krátkými zprávami, které měly často jen malou spojitost se senzačními titulky, které je uvozovaly. Od té doby se samozřejmě mnohé změnilo a *Hürriyet* se stal serióznějším, avšak jistá senzacechtivost je novinám stále vytýkána.³²

²⁹ Článek, v němž tehdejší šéfredaktor Dumanlı vysvětluje chystané změny čtenářům, je přístupný v archivu deníku *Zaman*. Srov. Ekrem Dumanlı, „Neler değişecek?“, *Zaman* 31. 10. 2001. Internet. 4. 5. 2014.

³⁰ Na jaře 2013 začaly v tureckém Istanbulu demonstrace proti výstavbě nákupního centra na místě parku Gezi. Potyčky však brzy přerostly v protivládní protesty, které byly policií drsně potlačeny a vyžádaly si několik obětí. K těmto událostem se v práci několikrát vracím jakožto k „událostem v Gezi“ či „Gezi událostem“. Více k průběhu protestů v článku: Petr Kučera, „Turecké jaro? Od ekologického protestu k občanskému neklidu“, *Nový Orient* 3.68 (2013): 4–16.

³¹ Více o Doğan Holding Grubu a historii deníku lze najít na oficiálních webových stránkách společnosti. Dostupné

z: <http://www.hurriyetkurumsal.com/Default.aspx?pageid=iLVFgZzm46A=&kutuid=48uOcCTBWsM> (1. 5. 2014).

³² Srov. „Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“.

Stejně jako pro *Zaman* i pro *Hürriyet* píše mnoho významných novinářů a uznávaných odborníků – například bývalý poradce prezidenta Özala Cengiz Çandar či tiskový poradce současného premiéra Erdoğan Akif Beki.

S denním nákladem kolem 450 000 se *Hürriyet*, stejně jako *Zaman*, drží na předních místech prodeje. Nutno podotknout, že mezi oběma novinami panuje jistá nevraživost – roku 2005 například tehdejší novinář *Hürriyetu*, Emin Çölaşan, obvinil Gülenovo hnutí z toho, že si díky bohatství svého vůdce může dovolit rozdávat výtisky *Zamanu* zdarma, čímž si samozřejmě zdánlivě zvyšuje náklad.³³

1.3 Otázka cenzury

Identita vlastníka každého periodika ovlivňuje také postoj daných novin k (auto)cenzuře. Otázka svobody tisku v Turecku není ničím novým – naopak, objevila se již v době, kdy byl tisk ještě v plenkách. Když v polovině šedesátých let 19. století začaly různé náboženské komunity arabských provincií Říše využívat tisk ke vzájemným útokům a obviňování, zalekla se osmanská vláda případných důsledků a roku 1857 učinila patřičná protipatření; ještě v lednu téhož roku vešel v platnost první Zákon o tisku a publikaci, podle nějž mohly noviny tisknout jen licencovaní vydavatelé a veškerý materiál musel být před publikováním schválen. Již roku 1865 vyšel další zákon, tentokrát O novinářských publikacích, který mimo jiné předepisuje další tresty pro neposlušné novináře. Toto nařízení zůstalo v platnosti až do mladoturecké revoluce. Období nejprísnejší cenzury zažila Říše pravděpodobně za sultána Abdulhamida II. (1876–1906), muže proslulého svojí nedůvěrou a paranoiou. Během jeho vlády se rozrostla nejen síť cenzorů, ale i seznamy zakázaných slov a témat, a tresty za porušení nařízení se zpřísnily. Jisté uvolnění přišlo až s mladotureckou revolucí 1908 a s novou ústavou roku 1924, jež po západním vzoru garantuje mnohá základní práva a svobody.³⁴

Jak si všímají Akser a Hawks, vývoj svobody tisku v moderním Turecku odpovídá modelu demokratizace médií v rozvojových zemích, jenž vývoj rozděluje na tři fáze.³⁵ První fáze, autoritářská, je v Turecku vymezena koncem éry Osmanské říše a období rané republiky (1923–1946), kdy dochází k používání předcenzury, jež byla dokonce legitimizována ve 28. článku ústavy z roku 1924 a hojně používána v podstatě až do roku 1985. Jak již bylo

³³ Srov. Emin Çölaşan, „Devletin okulu Fethullah dershanesine“, *Hürriyet* 19. 8. 2005. Internet. 15. 5. 2014.

³⁴ Jedná se o tzv. Hafezův model. Srov. Banu B. Hawks, „Is the Press Really Free?: The Recent Conflict between the Government and Media in Turkey“, *The International Journal of the Humanities* 8.11 (2011): 77.

³⁵ Srov. Murat Akser a Banu B. Hawks, „Media and Democracy in Turkey: Toward a Model of Neoliberal Media Autocracy“, *Middle East Journal of Culture and Communication* 5 (2012): 304.

zmíněno v úvodu kapitoly, po celé období vlády jedné strany byl tisk často používán k její propagaci. Druhá, takzvaná přechodná fáze, odpovídá zhruba létům 1947–1980, kdy se konají svobodné volby (1946, 1950), ale zároveň dochází k represím a cenzuře ze strany vládnoucí DP (1950–1960). Navíc dochází k intervencím ze strany armády (vojenské puče 1960, 1971, 1980), jež mají za následek další omezení svobody tisku, tentokrát je však důvodem těchto opatření obvinění z rozvracení republiky.³⁶ Poslední, konsolidační fáze, začíná rokem 1981 a pokračuje až do současnosti. Na počátku osmdesátých let dochází k liberalizaci ekonomiky a výše zmiňovaným skupování médií holdingy, které je vnímají především jako výhodné investice. Tento čistě materialistický přístup vlastníků však svazuje samotným novinářům ruce, jelikož jakákoliv kritika vlády by mohla vážně poškodit ekonomické zájmy majitelů novin – holdingů.³⁷ Koncentrace novin v rukou několika málo vlastníků má navíc za následek uniformitu nejen interpretací událostí, ale hlavně jejich výběru. Tím, že skupiny ovládají větší množství médií současně, se vlastně stávají výhodnými terči cenzury, protože umlčení jednoho koncernu má důsledky hned pro několik titulů najednou. Ve snaze předejít jakýmkoliv sankcím velké holdingy často přistupují k téměř dobrovolné autocenzuře.³⁸

Změna poměrů nastala až v roce 1999, kdy bylo Turecko přijato jako kandidátská země EU. Za tímto účelem země zahájila velké množství demokratizujících procesů, které se nevyhnuly ani oblasti médií a svobody slova. S nástupem AKP k moci (2002) se sice Turecko vydalo směrem proevropských reforem, ty se však během několika let značně zpomalily; v posledních deseti letech se navíc v souvislosti s Tureckem objevilo hned několik případů soudního stíhání novinářů, kteří v mnoha případech skončili ve vězení. Podle odhadů nezávislé organizace Reportéři bez hranic (*Reporters Without Borders*) se Turecko nachází až na 154. místě ze 180 hodnocených zemí, co se svobody tisku týče.³⁹ Počtem uvězněných novinářů se však podle některých nezávislých odhadů řadí dokonce před totalitní režimy jako Čína či Írán.⁴⁰ Sám premiér Erdoğan často ostře vystupuje proti novinářům – například v roce 2010 byl na jeho popud zahájen soudní proces s 11 novináři, kteří byli nakonec odsouzeni k několika letům vězení a tučné pokutě. Pravděpodobně nejsledovanějším procesem tohoto druhu bylo stíhání dvou renomovaných investigativních novinářů, Nedima Şenera a Ahmeta

³⁶ Srov. Hawks, „Is the Press Really Free?“, 78.

³⁷ Srov. Akser a Hawks, „Media and Democracy in Turkey“, 304.

³⁸ Srov. Hawks, „Is the Press Really Free?“, 81.

³⁹ Přehled všech sledovaných zemí je k dispozici na: <https://rsf.org/index2014/en-index2014.php>.

⁴⁰ Komise pro ochranu novinářů (*Committee to Protect Journalists*) uvádí, že v současné době je v tureckých vězeních 50 novinářů. Více na: <http://cpj.org/imprisoned/2013.php>.

Şika.⁴¹ Şik v té době dokončoval svoji knihu o hnutí Fethullaha Gülena a jeho údajném napojení na tureckou policii. Şener roku 2009 vydal knihu, v níž tvrdil, že za vraždu dalšího nepohodlného novináře, Hranta Dinka, jsou přímo odpovědní jistí vysoce postavení policisté. Dvojice novinářů byla v březnu 2011 obviněna z podněcování nenávisti a členství v teroristické organizaci. O rok později byli oba dočasně propuštěni, avšak proces bude dále pokračovat.⁴²

Z tohoto stručného přehledu je vidět rozsah státních zásahů do mediální sféry. Extrémně vysoký počet uvězněných novinářů ukazuje, že otázka cenzury v Turecku je stále velmi problematická a podle Evropské Unie je právě v této oblasti zapotřebí mnoho reforem. V souvislosti s tím bude zajímavé sledovat, do jaké míry se zásah státu projeví v analyzovaných zprávách, a to především v *Zamanu*, který je skrze Gülena napojen přímo na premiéra Erdoğan.

⁴¹ Şener a Şik byli, stejně jako mnozí další pronásledovaní novináři, obviněni mimo jiné z členství v tajné ultranacionalistické organizaci s názvem Ergenekon. Jedná se o rozsáhlou organizovanou skupinu, která má údajně vazby na tureckou armádu a bezpečnostní složky a podle Erdoğan pracuje na svržení proislámské vlády. Průběhu aféry Ergenekon a jejím důsledkům se podrobně věnuje Serdar Kaya. Srov. Serdar Kaya, „The Rise and Decline of the Turkish ‚Deep State‘: The Ergenekon Case“, *Insight Turkey* 11.4 (2009): 99–113 .

⁴² Srov. Dilek Kurban a Ceren Sözeri, *Case study report: Does Media Molicity Promote Media Freedom and Independence? The Case of Turkey* (Istanbul: TESEV, 2011): 24.

2. Turecká zahraniční politika

Následující část se zabývá shrnutím vývoje mezinárodní politiky Turecka, a to od počátku republiky až po současnost. Doba rané republiky je charakterizována velmi stručně, protože nemá pro můj záměr takový význam. Období po druhé světové válce je nastíněno o něco detailněji, jelikož v této době dochází hned k několika krizím, které politiku Turecka dodnes významným způsobem ovlivňují. Roku 1948 navíc dochází ke vzniku Izraele, jenž hraje v turecké zahraniční politice významnou roli především v 90. letech. Zvýšená pozornost je věnována událostem po roce 2002, tedy po nástupu AKP k moci, kdy dochází k výraznému posunu v orientaci turecké zahraniční politiky. Obecně jsou zde nejvíce analyzovány turecké vztahy se Spojenými státy americkými a s Izraelem, které mají přímou souvislost se záměrem této práce. Vzhledem k tomu, že samotná analýza mezinárodních vztahů však není jejím tématem, nezabývám se zde všemi událostmi zahraniční politiky. Věřím však, že se mi podařilo vybrat ty, které jsou nezbytné k pochopení ambivalentních vztahů všech zúčastněných zemí nebo je přímo ovlivňují. Jelikož má situace na poli domácí i zahraniční politiky přímý vliv i na místní média a komplikované vztahy s ostatními zeměmi se přímo odrážejí ve zprávách, je i tomuto tématu v práci věnováno poměrně hodně prostoru.

2.1 Zahraniční politika do konce druhé světové války

S rozpadem Osmanské říše došlo ke vzniku Turecké republiky, v jejímž čele stanul jako první prezident Mustafa Kemal Atatürk.⁴³ Atatürk, sám velký sekularista a frankofil, se snažil Turecko přiblížit Západu a celkově zemi modernizovat. Šesti pilíři nové republiky se staly etatismus, nacionalismus, laicismus, populismus, revolučnost a republikanismus. Jelikož osmanská tradice byla symbolem zpátečnictví a úpadku, vzorem pro nově založenou republiku se stal Západ.⁴⁴ Je zajímavé, že Evropa nebyla vnímána jako cizí kultura, ale naopak jako prostor, kam Turecko odedávna náleží. Na tento akt naráží i Reşat Kasaba s odkazem na knihu Bernarda Lewise, v níž se autor podrobněji zabývá právě přerodem Osmanského chalífátu v moderní Tureckou republiku.⁴⁵

⁴³ V roce 1934 bylo reformami zavedeno povinné používání příjmení. Mustafa Kemal přijal přízvisko Atatürk, tedy „otec Turků“.

⁴⁴ Srov. Ömer Taspinar, „Turkey’s Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism“, *Carnegie Endowment for International Peace 10* (2008): 10.

⁴⁵ Srov. Bernard Lewis, „*The Emergence of Modern Turkey*“, 2. vyd. (New York: Oxford University Press, 1968), in: Reşat Kasaba, „Kemalist Certainties and Modern Ambiguities“, *Rethinking Modernity and National*

Atatürk věřil, že přijetí západních principů a způsobů pomůže k urychlení modernizace země, a proto usiloval o zavedení řady reforem v oblastech, jako je školství, zemědělství, průmysl, armáda, soudnictví a zákonodárství.⁴⁶ Reformy nezapomínaly ani na takové detaily, jako je povinné nošení evropského oděvu, přechod z arabské abecedy na latinku nebo přijetí křesťanského kalendáře.⁴⁷

Ačkoliv se Turecko ve své zahraniční politice orientovalo na Západ, během prvních několika let po vzniku republiky k výraznému prohloubení vztahů se Západem nedošlo, a to především kvůli nedůvěře evropských mocností. Roku 1932 sice Turecko vstoupilo do Společnosti národů, mnohem více aktivity však vyvíjelo na Blízkém Východě a rozvíjelo vztahy se sousedními státy. Roku 1934 podepsalo tzv. Balkánskou dohodu s Řeckem, Rumunskem a Jugoslávií, v níž se všichni zúčastnění zavázali k respektování geopolitického *statutu quo*. O tři roky později byl s Íránem, Irákem a Afghánistánem v Teheránu podepsán Saadabadský pakt o vzájemném neútočení.

Zatímco bylo Turecko plně zaměstnáno budováním moderního státu a prováděním reforem, v Evropě propukla druhá světová válka. Prezident İnönü⁴⁸ se rozhodl pokračovat v tradici Atatürkovy politické strategie „mír doma a mír ve světě“, a tedy zachovat neutralitu země tak dlouho, dokud nebudou přímo ohroženy turecké zájmy.⁴⁹ Roku 1939 si sice Turecko, Británie a Francie slíbily vzájemnou pomoc v případě rozšíření války do Středomoří,⁵⁰ trvalo však dalších pět let, než Turecko oficiálně přerušilo diplomatické vztahy s Německem a až následující rok (1945) vyhlásilo Třetí říši a Japonsku válku.⁵¹ Když bezprostředně po válce vznikla Organizace spojených národů, stalo se Turecko jedním z jejích zakládajících členů.

2.2 Zahraniční politika po druhé světové válce

S počátkem studené války došlo k výraznému zlepšení vztahů Turecka s USA, jež zemi konečně začaly vidět jako potenciálního strategického spojence. Se stoupajícími

Identity in Turkey. Ed. Reşat Kasaba a Sibel Bozdoğan. (Seattle, Londýn: University of Washington Press, 1997): 21.

⁴⁶ V některých ohledech se dokonce podařilo Turkům západní země předběhnout. Například volební právo žen na národní úrovni bylo schváleno již roku 1934, tedy celých deset let před Francií.

⁴⁷ Srov. Reşat Kasaba, *The Cambridge History of Turkey* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008): 164.

⁴⁸ Mustafa İsmet İnönü byl blízkým přítelem a spolupracovníkem Mustafy Kemala Atatürka. Na pozici prezidenta jej nahradil po jeho smrti roku 1938 a prezidentský úřad zastával až do roku 1950.

⁴⁹ Srov. Kasaba, *The Cambridge History*, 168.

⁵⁰ Srov. Cevat Açıkalın, „Turkey's International Relations“, *International Affairs* 23.4 (1947): 478–479.

⁵¹ Důvodem tohoto „zpoždění“ byl pravděpodobně velký význam Třetí říše jakožto obchodního partnera. Srov. Klaus Kreiser a Christoph K. Neumann, *Dějiny Turecka* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010): 186.

ambicemi Sovětského svazu se Američané začali obávat jeho rostoucího vlivu, a tak roku 1947 zahájili finanční pomoc Turecku a Řecku, aby se tyto země nedostaly pod vliv komunistického režimu. Z hlediska Turecka byly tyto přátelské vztahy výhodné, jelikož sami Turci se obávali případných územních nároků Sovětského svazu.⁵²

Padesátá léta se nesla v duchu prohlubování vztahů s USA za premiéra Menderese. Turci například zajistili účast asi pěti tisíc svých vojáků v korejské válce, což se nakonec ukázalo být klíčem k získání americké důvěry a roku 1952 se Turecko společně s Řeckem staly prvními rozšiřujícími státy Severoatlantické aliance. Pro Turecko tento krok znamenal nejen strategický tah, ale především splnění jednoho z Atatürkových cílů – jasné začlenění země do západní sféry.⁵³ Pět let po vstupu do NATO následovala Eisenhowerova doktrína, která se nesla v podobném duchu jako předchozí hospodářská pomoc.

První náznak problémů přišel na počátku šedesátých let, kdy se USA rozhodly zrušit raketové základny NATO na území Turecka, jakožto vstřícné gesto vůči Sovětskému svazu. Tento krok však učinily bez předchozí konzultace s Ankarou, která doufala, že se jí díky základnám podaří zvýšit strategickou závislost Ameriky na Turecku. Instalace základen, které byly i Tureckem vnímány jako bezpečnostní záruka z hlediska hrozby SSSR, navíc přišla stát na značnou částku. Nejvíce se však Turků zřejmě dotklo to, že umístění základny na své území brali jako věc cti, a její následné nečekané zrušení tak vyvolalo vlnu protiamerických nálad i mezi širší veřejností. Rozhodnutí navíc v Turecku vyvolalo pochybnosti o spolehlivosti tohoto západního spojení.⁵⁴

Větší komplikace v turecko-amerických vztazích se poprvé objevily s první kyperskou krizí, a sice roku 1963. Tehdy se na ostrově rozhořely spory mezi místními Turky a Řeky a turecká vláda se rozhodla poslat na ostrov vojenské jednotky, které měly chránit členy turecké komunity. Na tento krok okamžitě reagoval americký prezident Lyndon Johnson dopisem adresovaným svému tureckému protějšku İnönüovi, v němž mu připomněl turecké závazky vůči NATO a vyjádřil své obavy z toho, že by se Turecko a Řecko, dva členové Aliance, mohli dostat do vzájemného ozbrojeného konfliktu. V dopise zároveň upozorňuje na to, že takového konfliktu by se jistě přímo zapojil i Sovětský svaz, a lehce výhružným tónem naznačuje, že v případě ohrožení Turecka Ruskem by země NATO velmi pravděpodobně

⁵² Srov. Stephen F. Larrabee a Ian O. Lesser, *Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty* (Santa Monica: Rand, 2003): 162.

⁵³ Srov. Joshua Walker, „Turkey and Israel's Relationship in the Middle East“, *Mediterranean Quarterly* 17.4 (2006): 64.

⁵⁴ Srov. Aylin Güney, „Anti-Americanism in Turkey: Past and Present“, *Middle Eastern Studies* 44.3 (2008): 472.

zůstaly sedět s rukama v klíně.⁵⁵ Dopis vyvolal přesně tu reakci, v jakou USA doufaly: Turecko se rozhodlo neinterventovat a žádné vojenské jednotky neposlalo. Drsný tón dopisu však vyvolal velmi negativní ohlasy jak v oficiálních kruzích tureckého státu, tak u širší veřejnosti, a dále přispěl k rostoucím pochybám o hodnotě amerických závazků.⁵⁶

Během šedesátých let rostoucí popularita tureckých levicových stran vnímajících USA především jako imperiální mocnost dále přispěla k všeobecnému poklesu popularity tohoto západního spojence v očích veřejnosti.⁵⁷ Události na Kypru se roku 1967 vyvinuly v další krizi, když řečtí vojáci podnikli ozbrojený útok na dvě turecké vesnice. Turecko opět pohrozilo intervencí, od které nakonec po dohodě s Řeckem upustilo.

Roku 1974 řecká vojenská junta na ostrově inscenovala státní převrat, což Turecku posloužilo jako perfektní záminka konečně vyslat na Kypr svá vojska, která po nepovedených vyjednáváních přistoupila k okupaci celé severní části ostrova.⁵⁸ Tento odvážný krok Turecka samozřejmě nezůstal bez americké odezvy – ještě téhož roku se Spojené státy rozhodly uvalit na Turecko zbrojní embargo, které trvalo čtyři roky a mělo naprosto devastující důsledky pro vztahy obou zemí. Turci embargo vnímali velmi negativně, protože pro ně představovalo neoprávněné zasahování do vnitřních záležitostí státu. Výsledkem tohoto nešťastného kroku byla tedy nakonec naprostá ztráta turecké důvěry vůči Spojeným státům.⁵⁹

Osmdesátá a počátek devadesátých let se nesl v duchu premiéra (později prezidenta) Özala, jehož snaha o smíření islámu se západní modernitou se odrážela i v zahraniční politice Turecka. To se totiž po dlouhé době zapojilo do politiky Blízkého Východu a vzpomnělo si na své arabské sousedy, se kterými začalo upevňovat vztahy. Za Özala došlo i ke snaze o normalizaci vztahů s USA – během první války v Perském zálivu například Turecko na žádost USA povolilo americkým letadlům přelet nad svým územím a umožnilo jim přístup na základny Incirlik a Batman. Jakkoliv Özal doufal, že turecká vstřícnost povede k posílení spojení se západní velmocí a zvýšení mezinárodní prestiže země, výsledkem snažení byl spíše turecký pocit zmaru a rozhořčení.⁶⁰ Nejenže konflikt přinesl zemi i určité ekonomické ztráty, ale v Turecku je dokonce tento první irácký konflikt se svými důsledky vnímán jako

⁵⁵ Detailním rozbohem Johnsonova dopisu se zabývá například Suha Bolukbasi. Srov. Suha Bolukbasi, „The Johnson Letter Revisited“, *Middle Eastern Studies* 29.3 (1993): 505–525.

⁵⁶ Srov. Güney, „Anti-Americanism in Turkey“, 473. Turecká reakce na Johnsonův dopis je k dispozici na: http://www.foia.cia.gov/sites/default/files/document_conversions/89801/DOC_0000615268.pdf.

⁵⁷ Srov. Ibid, 474.

⁵⁸ Srov. David Souter, „An Island Apart: A Review of the Cyprus Problem“, *Third World Quarterly* 6.3 (1984): 664.

⁵⁹ Srov. Güney, „Anti-Americanism in Turkey“, 475.

⁶⁰ Srov. Larrabee a Lesser, „*Turkish Foreign Policy*“, 166.

počátek mnohých problémů, ať už zvýšením hrozby PKK nebo zhoršením vztahů se sousedními arabskými státy.⁶¹

Velmi významný posun ve vzájemných vztazích představuje 11. září 2001, kdy došlo k teroristickým útokům na Spojené státy americké a následnému vyhlášení boje proti terorismu. Tímto se Turecko v očích USA opět ukázalo jako výhodný spojenec už z hlediska své strategické polohy. S chystanou invazí do Iráku si Spojené státy rychle uvědomily, že bez podpory Turecka se neobejdou. Rozhodly se proto využít svého vlastního politického vlivu a špatné ekonomické situace Turecka, aby dosáhly svého. Nepočítaly však s tím, že jednání s Turky, kteří jim nezapomněli křivdu z doby války v Zálivu, nebudou jednoduchá, a že rok 2002 přinese významnou změnu na turecké politické scéně v podobě AKP.

Podobně zajímavé jako vztahy s USA jsou i turecké vztahy s Izraelem. Oba státy samy sebe vidí velmi podobně – považují se za demokratické, prozápadně orientované země s rozvinutou ekonomikou a zároveň jsou arabskými zeměmi vnímány jako spojenci Spojených států. Na počátku se vše zdálo harmonické – ačkoliv při hlasování zemí OSN roku 1947 se Turecko postavilo proti rozdělení palestinského území ve prospěch Izraele, už roku 1949 se stalo první muslimskou zemí, která vznik nového státu oficiálně uznala. Tento krok byl vnímán jako vstřícné gesto vůči státu, který se, stejně jako Turecko, stal důležitým prozápadním aktérem v regionu.⁶² Další vztahy obou zemí se nesly vesměs v neutrálním duchu, Turecko však o spolupráci či dokonce spojenectví s Izraelem příliš nestálo už proto, aby se zbytečně nestalo terčem kritiky arabských zemí. Až v roce 1958 došlo k tajné dohodě mezi oběma státy, jejíž přesné znění zůstává dodnes nejasné.⁶³

Následné izraelské války způsobily, že Turecko vnímalo možné spojenectví s Izraelem jako příliš provokativní. V průběhu šestidenní války v roce 1967 Turecko poprvé významně porušilo sekulární principy a podpořilo Egypt v protestech proti znovuotevření Akabského zálivu izraelským lodím. Během jomkipurské války zase Turci odmítli přístup americkým letounům na své základny, které naopak dali k dispozici Rusům podporujícím Sýrii.⁶⁴

Během sedmdesátých a osmdesátých let, kdy si Turecko uvědomilo, že spojenectví se Západem mu jeho podporu v otázce Kypru nezaručí, se ji snažilo získat u arabských států. V důsledku toho dále omezilo diplomatické styky s Izraelem (k jejich úplnému přerušeni však

⁶¹ Srov. Ian O. Lesser, „Turkey, the United States, and the Geopolitics of Delusion”, *Survival* 48.3 (2006): 84.

⁶² Srov. Walker, „Turkey and Israel's Relationship“, 64.

⁶³ Srov. Ibid, 70–71.

⁶⁴ Srov. Taspinar, „Turkey's Middle East Policies“, 8.

nedošlo) a veřejně odsoudilo izraelské kroky proti Palestincům. Tato snaha najít rovnováhu mezi styky s arabskými státy a Izraelem trvala po celou dobu studené války.⁶⁵

Výrazné změny, které s sebou přinesl pád železné opony, se dotkly i Turecka. Téměř přes noc totiž ztratilo pro Spojené státy svůj strategický význam, stejně tak jako Izrael. Důležitou událostí devadesátých let bylo bezpochyby také zahájení palestinsko-izraelského mírového procesu. Předchozí sdílená zkušenost spolu se započatými mírovými jednáními napomohla tomu, že se vztahy Turecka a Izraele začaly opět rozvíjet, tentokrát však zcela otevřeně.⁶⁶ Roku 1996 došlo dokonce k podepsání vzájemné strategické dohody, v níž jsou zmíněna například společná vojenská cvičení nebo povolení pro izraelská letadla provádět vojenská cvičení v tureckém vzdušném prostoru. V průběhu devadesátých let se navíc odehrála řada vzájemných oficiálních návštěv předních představitelů obou států a došlo i k posílení hospodářské spolupráce.

K dalšímu upevnění vztahů došlo po teroristických útocích 11. září 2001, kdy se Turecko i Izrael otevřeně připojily na stranu Spojených států v tažení proti terorismu, čímž se ocitly na opačné straně než většina blízkovýchodních zemí.

2.3 Zahraniční politika za vlády AKP

S novým stoletím přišla také výrazná změna turecké zahraniční politiky. Roku 2002 volby s přehledem vyhrála AKP, které se podařilo získat přes dvě třetiny parlamentních křesel. Většina zakládajících členů této politické strany má blízko k hnutí *Milli Görüş* (Národní pohled), které je spojeno se stranou *Milli Nizam Partisi* (Strana národního pořádku), založenou roku 1971 Necmettinem Erbakanem. MNP byla však o rok později obviněna z porušování ústavy a sekularismu a byla zakázána. Za pouhý rok však Erbakan založil novou stranu, a sice *Milli Selamet Partisi* (Strana národní spásy), která existovala až do vojenského puče roku 1980. Nahrazena byla roku 1983 *Refah Partisi* (Stranou blahobytu), která se v devadesátých letech těšila velké voličské oblibě, a její předseda Erbakan dokonce po určitý čas zastával funkci premiéra. Historie se ovšem opakovala roku 1997 a po intervenci armády byla i tato strana z rozhodnutí ústavního soudu rozpuštěna, což o čtyři roky později čekalo i její pokračovatelku, *Fazilet Partisi* (Stranu ctnosti). Rozpuštění Erbakanovy RP umožnilo, že se skupina jejích mladých členů rozhodla k založení nové strany (AKP), která se distancovala

⁶⁵ Srov. Walker, „Turkey and Israel’s Relationship“, 72.

⁶⁶ Srov. Walker, „Turkey and Israel’s Relationship“, 75 .

od striktní islamistické politiky a otevřela se modernizaci.⁶⁷ Předsedou nové strany se stal Recep Tayyip Erdoğan, který po vítězných volbách 2002 usedl do premiérského křesla.

Členové AKP se distancovali od hnutí MG a odmítli být nazýváni islámskými demokraty. Mnohem bližší jim bylo označení konzervativní demokraté, případně muslimští demokraté, a v předvolebním období slibovali demokracii, více občanských svobod, tržní ekonomiku a podporu sociálně slabých.⁶⁸ AKP navíc pohotově zařadila turecké členství v Evropské unii na přední místo jak své domácí, tak zahraniční politiky, což zřejmě přispělo k jejímu drtivému volebnímu vítězství. Krátce po volbách také strana přijala řadu reforem v oblasti práva, lidských práv či armády, aby se Turecko co nejvíce harmonizovalo s Evropskou Unií.

Ve spojitosti s AKP jsou zmiňovány především tři výrazné osobnosti turecké politické scény: Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan a Ahmet Davutoğlu. Současný prezident Turecka Abdullah Gül zastával v minulosti také funkci premiéra a ministra zahraničí. Tento muž byl v minulosti členem zakázané Fazilet Partisi a roku 2001 stál u zrodu AKP. Ačkoliv jeho vstup do prezidentské kanceláře vyvolal značné rozpaky především v řadách zastánců sekularismu – sám je praktikující muslim – Gül neustále opakuje, že Turecko v žádném případě nestojí v opozici k Západu. Tvrdí, že se Západem naopak sdílí mnohé hodnoty, které může dále propagovat a stát se tak vzorem pro ostatní muslimské země.⁶⁹

Druhým a zřejmě nejvýraznějším mužem z této trojice je současný premiér Recep Tayyip Erdoğan. V politice se začal angažovat již v útlém věku – roku 1976 se stal předsedou mládežnické skupiny již zmiňované SP. Po zákazu strany stal členem RP a následně FP. Mezi lety 1994 a 1997 byl starostou Istanbulu. Tuto funkci však musel předčasně složit, když byl obviněn z podněcování rasové a náboženské nenávisti a odsouzen k deseti měsícům vězení, z nichž si nakonec odpykal necelé čtyři. Premiérskou funkci zastává od roku 2003. Ačkoliv je Erdoğan vedoucí osobností AKP, program turecké zahraniční politiky má téměř zcela pod palcem ministr zahraničí Ahmet Davutoğlu.⁷⁰

Bývalý univerzitní profesor Davutoğlu byl Erdoğanovým poradcem, roku 2009 pak získal ministerské křeslo. Davutoğlu je tvůrcem nového směru turecké zahraniční politiky, kterou sám nazývá *stratejik derinlik* (strategická hloubka). Základem této teorie je tvrzení, že turecká zahraniční politika je nevyvážená, a sice příliš zaměřená na Západ. Turecko tedy

⁶⁷ Srov. Taspınar, „Turkey’s Middle East Policies“, 12.

⁶⁸ Ahmet Sözen, „A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges“, *Turkish Studies* 11.1 (2010): 111.

⁶⁹ Srov. Martina Warning a Tuncay Kardaş, „The Impact of Changing Islamic Identity on Turkey’s New Foreign Policy“, *Alternatives: Turkish Journal of International Relations* 10.2 (2011): 129.

⁷⁰ Srov. Sözen, „A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy“, 111.

potřebuje upustit od této jednostranné orientace, která přetrvává od dob založení republiky, a svoji zahraniční politiku vyvážit tím, že se bude soustředit i na ostatní aktéry regionu. Myšleny jsou tím především země Blízkého Východu, se kterými je spojuje nejen historické, ale i kulturní pouto. Davutoğlu však v žádném případě nechce, aby tato nová orientace na Východ zcela nahradila předchozí směřování turecké zahraniční politiky, naopak má za úkol vztahy se Západem doplňovat. Svým způsobem tedy tato nová strategie navazuje na dědictví Osmanské říše, protože se snaží o upevnění vztahů především s jejími bývalými regiony.⁷¹ Turecko by vlastně mělo být vnímáno jako nástupce Osmanské říše, a tedy stát, který má potenciál stát se regionální mocností.⁷² Je však nutno podotknout, že tato výrazná změna orientace turecké zahraniční politiky byla některými Západními zeměmi vnímána s obavami, a ve stejném duchu reagovali i turečtí zastánci sekularismu.⁷³ To, že se Turecko zaměřilo na vztahy se zeměmi s většinovou muslimskou populací, totiž jen ukázalo, jak velký význam Davutoğlu přikládá náboženské komunitě.⁷⁴

Toto „znovuobjevení“ Východu mělo samozřejmě důsledky i v regionu samotném. To, že Turecko začalo prohlubovat především vztahy se zeměmi Levanty, tedy povětšinou nepřáteli Izraele, pochopitelně vyvolalo u Izraele jisté obavy. Krátce po volebním vítězství AKP se však zástupce předsedy strany Murat Mercan nechal slyšet, že s nástupem AKP se ve vztazích s Izraelem naprosto nic nezmění, protože strana nejedná na základě náboženských nebo ideologických přesvědčení. Turecko-izraelské vztahy se v této době udržovaly v neutrální rovině. S tím, jak Turci postupně navazovali vztahy jinde v regionu, již významnější spojení s konfliktním Izraelem nebylo tak atraktivní.⁷⁵

Na vzájemných vztazích se negativně podepsala i americká invaze do Iráku, během níž se v tureckých médiích šířilo velké množství konspiračních teorií. Podle nich Izrael například posílal vojáky Mossadu do severního Iráku, aby zde trénovali Kurdské rebely a později je použili v boji proti iráckým šiitům. Dále byl Izrael obviněn z toho, že půjčuje Kurdům peníze na nákup turecké a turkmenské půdy, a že plánuje návrat židovských emigrantů z řad Kurdů zpět do Kurdistánu. Ačkoliv představitelé Izraele veškerá obvinění opakovaně popřeli a několikrát zdůraznili, že by bez předchozí konzultace s Tureckem v severním Iráku nikdy žádné kroky nepodnikli, konspirační teorie se již stihly rozšířit.⁷⁶ Nicméně vzájemná vojenská

⁷¹ Srov. Taspinar, „Turkey’s Middle East Policies“, 13–14.

⁷² Srov. Warning a Kardaş, „Impact of Changing Islamic Identity“, 126.

⁷³ Srov. Taspinar, „Turkey’s Middle East Policies“, 2.

⁷⁴ Srov. Warning a Kardaş, „Impact of Changing Islamic Identity“, 126.

⁷⁵ Srov. Kučera, „Turkey and Israel: From Realpolitik to Rhetoric?“.

⁷⁶ Srov. Özlem Tür, „Turkey and Israel in the 2000s—: From Cooperation to Conflict“, *Israel Studies* 17.3 (2012): 59.

spolupráce i obchod nadále probíhaly a v letech 2005 a 2007 došlo hned k několika vzájemným návštěvám významných představitelů obou zemí. V listopadu 2007 dokonce Šimon Peres jako první izraelský prezident pronesl řeč k tureckému parlamentu. Roku 2008 mohlo Turecko díky svým relativně dobrým vztahům se zeměmi Blízkého Východu posloužit jako vyjednávač v konfliktu mezi Izraelem a Sýrií.

V momentě, kdy výsledky tureckého snažení začaly ukazovat a věci se konečně pohnuly pozitivním směrem, přišel nečekaný zlom v podobě Operace Lité olovo. Izrael zahájil čtyřtýdenní ostřelování pásma Gazy jen několik dní po návštěvě premiéra Ehuda Olmerta v Ankaře, při které se o plánovaném leteckém útoku ani slovem nezmínil. Zahájení útoku bez jakékoliv konzultace či varování bylo pro Turecko velkým šokem a zklamáním zvláště proto, že přišlo právě ve chvíli, kdy se započetí přímých izraelsko-palestinských rozhovorů zdálo být na dosah. Turci si navíc tento krok brali velmi osobně a viděli jej jako maximální projev nedůvěry a neúcty.⁷⁷ Izraelci zároveň zřejmě podcenili to, jak silné reakce útok vyvolá mezi tureckou veřejností, pro kterou byla Palestina dlouho dobu srdeční záležitostí.⁷⁸ Tento konflikt měl dohru ještě o rok později při panelové diskusi během konference v Davosu, kdy Erdoğan doslova obvinil přítomného Perese z „vraždění dětí na plážích“, a když mu nebylo dovoleno ve svých argumentech pokračovat, uraženě opustil pódium. Tato událost znamenala další zásadní zlom v novodobých turecko-izraelských vztazích.

Roku 2010 se udál další skandál v podobném duchu, nicméně mnohem menších rozměrů. Šlo o to, že si náměstek izraelského ministra zahraničí Danny Ayalon pozval tureckého velvyslance v Izraeli, aby si postěžoval na turecký seriál, poskytující velmi negativní obraz izraelských vojáků. Při schůzce byla však na stole pouze izraelská vlajka a turecký velvyslanec byl navíc posazen na nižší židli než Ayalon, na což náměstek neopomněl upozornit přítomná média.

Další oříš pro společné vztahy přišel 30. května 2010, kdy izraelští vojáci vnikli na palubu lodi *Mavi Marmara*, jež se plavila v mezinárodních vodách směrem do pásma Gazy. Loď byla součástí flotily 6 plavidel, která byla vyslána tureckou nevládní organizací *İnsani Yardım Vakfı*, aby i přes Izraelem vyhlášené embargo do oblasti dopravila humanitární pomoc. Při této události navíc došlo k úmrtí devíti tureckých aktivistů, kteří se nacházeli na palubě. Tvrdý zákrok izraelských ozbrojených složek způsobil vzájemným vztahům

⁷⁷ Srov. Kučera, „Turkey and Israel“.

⁷⁸ Srov. Philip Robins, „Turkey’s ‚Double Gravity’ Predicament: the Foreign Policy of a Newly Activist Power“, *International Affairs* 89.2 (2013): 388.

nesmírnou újmu. Turecko se obrátilo na Izrael s požadavkem na okamžité finanční odškodnění rodin obětí a veřejnou omluvu.⁷⁹ Důsledkem incidentu byly nejen pochroumané vztahy obou zemí, ale zároveň i další zhoršení vnímání Izraele tureckou veřejností. Konfliktem utrpěla mimo jiné i vojenská spolupráce, když Turci bez varování zrušili společná armádní cvičení, která měla několikaletou tradici. Navzdory napjaté situaci obě strany ještě neztrácely naději na urovnání konfliktu a zahájily určitá jednání, která však z důvodu postoje izraelského ministra zahraničí nevedla k žádnému řešení.

V létě roku 2010 proběhly historicky první vzájemné návštěvy představitelů Izraele a Řecka a zároveň došlo k uzavření izraelsko-kyperské dohody na těžbu ropy a zemního plynu v oblasti Středozemního moře. Myšlenka na možné spojenectví tradičního tureckého rivala s (jižním) Kyprem a Izraelem jen přilila olej do ohně a zvýšila už tak dost negativní turecké vnímání Izraele.⁸⁰ V září 2011 Turecko navíc přistoupilo k vyhoštění izraelského velvyslance s tím, že jsou ochotni diplomatické styky znovu navázat, omluví-li se Izrael za zásah proti Mavi Marmaře.

K posunu došlo až počátkem roku 2013, kdy se americký prezident Barack Obama ujal funkce vyjednavče mezi oběma znesvářenými státy. Krátce po Obamově návštěvě Izraele se totiž vrchní izraelští představitelé Turecku za události na Mavi Marmaře omluvili a slíbili odškodnění rodinám obětí. Představitelé obou států se dohodli na normalizaci vztahů a vzájemné výměně velvyslanců. V říjnu 2013 došlo k dalšímu nepříjemnému incidentu, a sice k úniku jmen asi deseti Íránců, kteří se na tureckém území scházeli s příslušníky Mossadu a poskytovali jim cenné informace. Je téměř jisté, že únik dat způsobila právě turecká vláda, ačkoliv to, do jaké míry šlo o záměr, zůstává otázkou. Tato událost však rozhodně negativně ovlivnila pomalu se normalizující vztahy obou zemí a je jen otázkou času, kdy se její důsledky začnou projevovat.⁸¹

Obavy Izraele z nástupu islamistické AKP, sdílely samozřejmě i Spojené státy americké. Někteří tvrdí, že nástup AKP měl na vztahy s USA pozitivní dopad, jelikož znamenal zvýšení spolupráce za účelem začlenění Turecka do západních struktur. Na druhé straně jsou však i tací, kteří vidí vládu islamistické strany jako počátek protizápadní turecké zahraniční politiky.⁸² Pravdou zůstává, že již krátce po nástupu AKP došlo k událostem, které

⁷⁹ Turci původně trvali i na zrušení blokády, ale od tohoto požadavku časem v tichosti upustili.

⁸⁰ Srov. Kučera, „Turkey and Israel“.

⁸¹ Podrobněji se této události věnuje například David Ignatius. Srov. David Ignatius, „Turkey blows Israel's cover for Iranian spy ring“, *The Washington Post* 16. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

⁸² Srov. Ali Aslan, „The Foreign Policy – Hegemony Nexus: Turkey's Search for a ‚New‘ Subjectivity in World Politics and Its Implications for US-Turkish Relations“, *Perceptions* 16.4 (2012): 160.

vztahy s USA výrazně poznamenaly. V důsledku vyhlášení války terorismu a plánované invaze do Iráku si byli Američané dobře vědomi toho, jak je pro ně turecká podpora důležitá.

Již v prosinci 2002 došlo k setkání George Bushe s předsedou vítězné AKP Erdoğanem, čímž zároveň dali Američané najevo podporu nové turecké vlády. Ještě téhož měsíce byl tehdejšímu premiéru Gülovi představen následující třífázový plán přípravy invaze do Iráku: v první fázi měli američtí vojáci prohlédnout turecká komunikační zařízení a letecké základny, v druhé fázi pak měli provést jejich případné opravy. V závěrečné třetí fázi by pak došlo k přesunu amerických pozemních a leteckých sil na základny v jižním Turecku a následnému otevření severní fronty. Turci však nebyli vojenskému řešení příliš nakloněni a snažili se ujmout role vyjednavče mezi Západem a islámským Východem, aby mohli situaci vyřešit diplomatickou cestou. Ačkoliv tedy vydali souhlas s první a druhou fází plánů, stále se snažili přesvědčit Saddáma Hussaina, aby vyšel vstříc podmínkám OSN a přistoupil k odzbrojení. Koncem února byla žádost o třetí fázi konečně postoupena tureckému parlamentu, avšak jak AKP, tak opoziční strany váhaly s finálním rozhodnutím – zřejmě měly obavy z veřejného mínění, které bylo velmi silně proti invazi, a na druhé straně nechtěly případným odmítnutím ohrozit vztahy s USA.⁸³

Vzpomínky na zklamání, finanční ztráty a eskalaci kurdského problému po válce v Zálivu však byly ještě příliš čerstvé, a tak se Turci chtěli proti podobnému vyústění situace pojistit. Svoji podporu návrhu podmínili americkou finanční pomocí Turecku, která se podle některých zdrojů blížila až k padesáti miliardám dolarů. To však Američané zamítli jako přehnané.⁸⁴ Když na začátku března konečně došlo k hlasování, 264 poslanců zvedlo ruku pro, 250 bylo proti a zbylých 32 se zdrželo hlasování. Návrh tedy neprošel, jelikož jeho schválení by vyžadovalo absolutní většinu. Z těch, kdo návrh nepodpořili, bylo 100 příslušníků AKP a 68 členů strany dokonce hlasovalo proti jeho přijetí. Později vyšlo najevo, že i vedení strany, jmenovitě Abdullah Gül a Ahmet Davutoğlu, patřili k těm, kteří hlasovali proti.

Turecké „ne“ způsobilo ve Washingtonu poprask.⁸⁵ Krátce po začátku invaze však Turci částečně ustoupili a povolili americkým letadlům přelet nad svým územím a o několik měsíců později ještě využití letecké základny İncirlik a přístavu v Mersinu. V říjnu 2003 Turci zamýšleli poslat do země své vlastní ozbrojené složky jako součást mezinárodního stabilizačního týmu poválečného Iráku, což bylo však Prozatímní koaliční správou zamítnuto.

⁸³ Srov. Aslan, „The Foreign Policy – Hegemony Nexus“, 167–170.

⁸⁴ Srov. Güney, „Anti-Americanism in Turkey“, 478.

⁸⁵ Srov. Aslan, „The Foreign Policy- Hegemony Nexus“, 167 –170.

Vzájemná americko-turecká nevraživost se ještě prohloubila, když v červenci 2003 v severoiráckém městě Sulajmanija američtí vojáci zadrželi jedenáct příslušníků tureckých speciálních jednotek, údajně z důvodu podezření z plánování atentátu na kurdského guvernéra nedalekého Kirkuku. Turecko toto obvinění rezolutně popřelo a vyjádřilo své rozhořčení nad způsobem, jakým k zatčení došlo – důstojníci byli k výsledku převezeni v poutech a s pytlí přes hlavu. Tento incident vnímalo Turecko jako hlubokou urážku a protiamerických nálad v zemi notně přibýlo.⁸⁶ Turecký ministr spravedlnosti Cemil Çiçek dokonce událost označil jako „jeden ze zlomových okamžiků sedmapadesát let trvajících vztahů“.⁸⁷ Ve snaze napravit vzájemné vztahy byla sestavena turecko-americká komise, aby celý incident vyšetřila. Až později však vyšlo najevo, že turecká strana celou událost vnímala jako americkou pomstu za odmítnutí třetí fáze plánu.⁸⁸

Vzájemné ochlazení vztahů se projevilo i na nejvyšší diplomatické úrovni. Když v červnu 2005 při Erdoğanově návštěvě Washingtonu Bush popsals vzájemné vztahy jako „strategické“, byli Turci přesvědčeni, že se výrazu „spojenectví“ vyhnul zcela záměrně. Bush navíc přilil olej do ohně, když několik týdnů nato termínem „strategické spojenectví“ naopak popsals vztahy s Řeckem, tedy tradičním rivalem Turecka.⁸⁹

Navzdory předchozím událostem se vzájemné vztahy zanedlouho opět začaly vracet do normálu. V červnu 2006 se totiž ve Washingtonu uskutečnila schůzka Abdullaha Güla (v té době ve funkci ministra zahraničí) a jeho amerického protějšku Condoleezy Riceové, na které byla uzavřena oboustranná dohoda týkající se společného postupu v otázkách, jako jsou PKK, Irák, Írán nebo izraelsko-palestinský konflikt. Význam této dohody tkvěl především v tom, že obě strany prezentovala jako rovnocenné partnery, kteří vzájemně respektují své názory a chápou situaci, v jaké se ten druhý nachází.⁹⁰ Turecko se tím tak konečně stalo rovnocenným hráčem na poli mezinárodní politiky.

Během roku 2007 se začaly stupňovat útoky PKK, a tak se turecká vláda rozhodla proti nim zakročít. Jelikož byl však Irák stále pod dočasnou správou Spojených států, potřebovali Turci nejprve získat jejich povolení. Premiér Erdoğan proto využil této příležitosti k tomu, aby podnikl dlouho plánovanou cestu do Washingtonu. Jednání byla úspěšná a Bush navíc poprvé od krize roku 2003 označil Turecko za „strategického spojence“ Spojených států.

⁸⁶ Srov. Güney, „Anti-Americanism in Turkey“, 480.

⁸⁷ Srov. Cemil Çiçek, „ABD ikinci yanlışı yapmasın“, *Hürriyet* 8. 7. 2003. Internet. 4. 5. 2014.

⁸⁸ Srov. „Çuval Olayı, Tezkerenin Intikami“, *Haber5*, 8. 8. 2008. Internet. 6. 5. 2014.

⁸⁹ Srov. Aslan, „The Foreign Policy- Hegemony Nexus“, 172.

⁹⁰ Srov. *Ibid*, 174.

Na podzim roku 2008 byl zvolen americkým prezidentem Barack Obama, pro nějž se posilování vztahů s Blízkým Východem a obzvláště pak s Tureckem stalo jednou z priorit zahraniční politiky. Tuto skutečnost dal jasně najevo, když již v dubnu 2009 podnikl oficiální návštěvu Turecka a při svém projevu v Ankaře označil vztah s Tureckem za „příkladné partnerství“. Nezapomněl zdůraznit ani mezinárodní význam Turecka jakožto prostředníka mezi Západem a Východem a to, že spolupráce Washingtonu a Ankary je klíčovou záležitostí pro celý svět.

Navzdory snahám Obamovy administrativy se vztahy s Tureckem během jeho působení začaly lehce zhoršovat, což souvisí i se změnami turecké politiky, a to jak na domácí, tak na zahraniční scéně.⁹¹ Zvyšující se popularita vládnoucí AKP, tedy strany s nepopíratelnými muslimskými kořeny, se čím dál více odrážela v zahraniční politice země. Jasným viditelným důsledkem tohoto faktu je zvýšená snaha Turecka zlepšit vztahy s ostatními muslimskými zeměmi a regionálními mocnostmi, což znovu souvisí i s konceptem Davutoğluovy teorie *strategické hloubky*. Ten se začal projevovat především vzhledem ke vztahu s Íránem a Ruskem, tedy dvěma zeměmi, jejichž vztahy se Spojenými státy jsou dlouhodobě poněkud komplikované. Ankara se navíc snaží potvrdit svůj statut regionální mocnosti, a tak nechce jen slepě následovat USA, ale naopak činit veškerá rozhodnutí sama za sebe. Nutno ještě podotknout, že Turecko rychle pochopilo, že po pominutí sovětské hrozby si může ke Spojeným státům dovolit mnohem více.⁹²

Jak již bylo zmíněno, turecká politika vzhledem k Íránu je jedním z výrazných projevů, nebo možná důvodů ochlazujících se vztahů s USA. To se výrazně projevilo například v polovině roku 2009, kdy Turecko bez váhání uznalo neprůhledné znovuzvolení íránského prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda a prezident Gül podnikl cestu do Teheránu v den, na který byla ohlášena jedna z protivládních demonstrací Zeleného hnutí.⁹³ V květnu 2010 se zase Turecko společně s Brazílií postavily americkým sankcím vůči Íránu týkajících se tamního jaderného programu, a zcela z vlastní iniciativy začaly vyjednávat s Teheránem. Jejich snahy však přišly vniveč, jelikož Spojené státy všechny jejich návrhy rezolutně smetly ze stolu. Zároveň veřejně zkritizovaly tureckou vládu a její diplomatické snahy označily za přinejmenším naivní. Ankara tuto reakci Ameriky přijala velmi negativně a vnímala ji jako nespravedlivou urážku, které se jí dostalo za všechnu upřímnou snahu pomoci v řešení

⁹¹ Srov. Ted Galen Carpenter, „Estrangement: The United States and Turkey in a Multipolar Era“, *Mediterranean Quarterly* 21.4 (2010): 29–30.

⁹² Srov. *Ibid.*, 34–36.

⁹³ Srov. Robins „Turkey’s ‘double gravity’ predicament“, 394.

situace.⁹⁴ Nutno připomenout, že v této době došlo k událostem kolem Mavi Marmary, při nichž se Spojené státy držely v pozadí a proti zásahu nijak hlasitě neprotestovaly.

Ve stejné době, tedy na jaře 2010, navíc Zahraniční výbor americké Sněmovny reprezentantů těsným hlasováním schválil rezoluci, v níž označil vyvražďování Arménů během 1. světové války za genocidu.⁹⁵ Turecko reagovalo několikátýdenním odvoláním svého velvyslance z Washingtonu a varováním, že tento krok může mít vážné následky pro vzájemné vztahy. Poslední událostí týkající se vzájemných vztahů je událost z podzimu 2013, kdy Turecko oznámilo, že se rozhodlo k nákupu systému protiraketové obrany od čínské společnosti, ačkoliv mělo nabídky i od amerických, evropských či ruských firem. Toto rozhodnutí okamžitě vzbudilo obavy USA a ostatních členů NATO.⁹⁶ Otázkou zůstává, zda se spolupráce s Čínou bude nadále rozvíjet a jaké důsledky bude případně mít pro turecké vztahy s ostatními velmocemi. V současné době se navíc Turci aktivně účastní vyjednávání, která probíhají pod vedením OSN a USA v souvislosti se syrským konfliktem (více o průběhu syrské krize na str. 48–49). Na Turecko má tato událost velmi negativní dopad ať už kvůli velkému množství uprchlíků nebo kvůli nebezpečí přibývajících skupin radikálů a vypuknutí sektářských bojů na jeho vlastním území. Vládnoucí strana v čele s Erdoğanem se proto jasně vyslovila pro co nejrychlejší řešení tohoto konfliktu, a to nejlépe cestou vojenské invaze a následným násilným svržením Asadova režimu.⁹⁷ Oproti tomu opoziční CHP prosazuje spíše řešení konfliktu diplomatickým vyjednáváním s režimem. I finální rozhodnutí o postupu při řešení syrské krize by tedy mohlo mít výrazný vliv na vzájemné americko-turecké vztahy.

Jako protiváha vztahů Turecka se Spojenými státy se často uvádí jeho vztah s Evropskou Unií. Inklinace Turecka k Evropě je viditelná nejen z republikánských reforem, ale například už i z literatury devatenáctého století, která věrně navazuje na evropskou tradici. Co se týče vztahů s Evropskou Unií, první krok byl učiněn roku 1959, kdy Turecko podalo žádost o členství v Evropském hospodářském společenství (EHS). Ačkoli asociační dohoda byla podepsána o čtyři roky později, vztah mezi Tureckem a EHS nebyl zcela bez problémů. Evropská instituce totiž Turecko viděla především jako zaostalou muslimskou zemi, která se od Evropy liší příliš na to, aby do ní mohla být plně integrována. Kyperská krize roku 1974

⁹⁴ Srov. Carpenter, „Estrangement“, 28.

⁹⁵ Srov. Susan Cornwell a Arshad Mohammed, „U. S. Vows Bid to Halt Armenian Genocide Measure“, *Reuters* 5. 3. 2010. Internet. 4. 5. 2014.

⁹⁶ Srov. Ece Toksabay, „U.S.-sanctioned Chinese firm wins Turkey missile defense system tender“, *Reuters* 26. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014 a David Lague, „For China, Turkey Missile Deal Is a Victory Even if It Doesn't Happen“, *Reuters* 2. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

⁹⁷ Více o postoji turecké vládní strany k situaci v Sýrii se lze dočíst například v článku Nathalie Tocci. Srov. Natalie Tocci, „Turkey, Europe and the Syrian Crisis: Edging towards a new consensus?“, *Aljazeera* 6. 11. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

navíc Turecku nejen velmi oddálila naději na evropskou budoucnost, ale zároveň přispěla k přijetí Řecka do EU (1981).⁹⁸ V této době bylo Turecko plně zaměstnáno problémy na domácím poli, prožívalo totiž jeden z vojenských převratů. Když po návratu k demokracii požádalo roku 1987 o plné členství v EU, narazilo. „Nová“ Evropa totiž kladla mnohem větší důraz na dodržování demokracie a lidských i občanských práv. V Turecku, které tou dobou za evropským standardem v tomto směru značně pokulhávalo, navíc náboženství čím dál více prorůstalo do politiky a stále větší pozornost poutala také kurdská otázka.

Roku 1995 došlo ke dvěma významným posunům, a sice přijetí Turecka do celní unie a vzniku partnerství mezi 15 členy EU a 12 středomořskými zeměmi. Tento dílčí úspěch však vzápětí vystřídalo zklamání, když byl roku 1997 při lucemburském summitu Turecku odepřen status kandidátské země. Nicméně trvalo už jen další dva roky, než byl zemi tento status přidělen a zahájení přístupových rozhovorů bylo podmíněno změnami především v turecké legislativě.

Turecko tedy začalo pracovat na reformách a roku 2005 bylo konečně oficiálně přijato mezi kandidátské státy. Přístupové rozhovory stále pokračují, ačkoliv se celý proces z různých důvodů neustále zpomaluje. Zdlouhavost procesu přijetí Turecka do Unie znepokojuje především Spojené státy, které dlouhodobě lobují za turecké členství a obávají se, že by se země mohla zradikalizovat. Trnem v oku EU je v první řadě fakt, že Turecko zatím stále neuznalo Kyperskou republiku, což vzhledem ke kyperskému členství v EU vede k absurdní situaci. Případné turecké členství je vnímáno s rozpaky nejen představiteli některých evropských zemí, ale také jejich obyvateli, které znepokojují i kulturní a ekonomické rozdíly.⁹⁹ Dalšími problémy jsou pak především situace menšin a postavení žen v turecké společnosti a silná role armády, které by se spolu s dodržováním svobody projevu měly podle Unie stát předmětem dalších reforem. Pomalé tempo přístupového procesu způsobilo, že počáteční tureckou euforii brzy vystřídalo znatelné ochladnutí a frustrace. Premiér Erdoğan se tak už ani příliš nevěnuje návštěvám evropských zemí a ve svých projevech dává najevo často velmi kontroverzní názory.¹⁰⁰

Již v počátcích vzniku republiky dalo Turecko jasně najevo západní orientaci své zahraniční politiky. Tento fakt byl přivítán zejména Spojenými státy americkými, jimž Turci posloužili jako příhodný spojenec především v době největší krize studené války a v posledních letech při boji proti terorismu. Spojenectví těchto dvou zemí však od dob války

⁹⁸ Srov. Ziya Önis a Suhnaz Yilmaz, „The Turkey-EU-US Triangle in Perspective: Transformation or Continuity?“ *Middle East Journal* 59.2 (2005): 267.

⁹⁹ Srov. Larrabee a Lesser, „Turkish Foreign Policy“, 6.

¹⁰⁰ Srov. Robins „Turkey’s ‘double gravity’ predicament“, 386.

v Perském zálivu pravidelně narušují četné krize, které pramení především z turecké snahy prosadit se jakožto samostatný regionální vůdce a rovnocenný hráč na poli mezinárodní politiky. Nutno podotknout, že nástup AKP roku 2002 znamenal pro vzájemné vztahy výraznou změnu. Zahraniční politika pod taktovkou současného tureckého ministra zahraničí Ahmeta Davutoğlua, vedla k tomu, že Turecko začalo daleko více rozvíjet své vztahy s ostatními, především muslimskými zeměmi, a prosazovat se jakožto nezávislý aktér a vyjednávač.

Vývoj vztahů s Izraelem byl oproti tomu poměrně poklidný a obě země se dokonce těšily vzájemné spolupráci, což bylo pravděpodobně důsledkem toho, že jakožto jediné dva nearabské národy s demokratickými a sekulárními režimy na Blízkém Východě k sobě měly poměrně blízko. Vztahy sice lehce narušila palestinská krize, která však byla nakonec pro Turecko skvělou příležitostí prosadit se jakožto regionální vůdce a vyjednávač. Když však Izraelci bez varování spustili Operaci Lité olovo, zasadili vzájemným vztahům velkou ránu. Tímto byla odstartována série diplomatických skandálů počínaje konferencí v Davosu, vrcholících zásahem proti Mavi Marmara a (zatím) konče údajným prozrazením jmen izraelských špiónů.

Obecně vzato prošla turecká zahraniční politika v posledním desetiletí turbulentními změnami. Otázkou zůstává, jak se bude situace vyvíjet dál a zda vzhledem k událostem léta 2013 (protesty v Gezi) můžeme čekat výraznější změny ať už v oblasti zahraniční či domácí politiky. V současné době lze jen těžko předvídat, zda frustrovaní Turci s konečnou platností upustí od touhy přístupu do Evropské unie a plně se zaměří na svoji roli regionálního vůdce, čímž by zřejmě došlo k odstranění posledních překážek v islamizaci země. Je pravděpodobné, že případná islamizace Turecka a turecké společnosti by se projevila i v médiích. Z tohoto důvodu budu tomuto aspektu při analýze věnovat zvýšenou pozornost.

3. Mediální analýza

3.1 Metodologie

Hlavní část mé práce představuje mediální analýza, pomocí níž se pokusím zodpovědět otázky stanovené v úvodu. Pracuji zde celkem téměř s pěti sty články, z nichž některé cituji.¹⁰¹ Jak jsem již podrobněji popsala v úvodu, cílem této práce je zjistit, jakým způsobem turecká média zobrazují Spojené státy americké a Izrael. Zároveň se pokusím nalézt spojitost mezi ideologickou linií daného periodika a způsobem podávání a výběru informací.

Práce analyzuje články v zahraniční sekci, v sekci aktuálních zpráv a také sloupky internetových verzí dvou tureckých deníků, a sice periodik *Zaman* a *Hürriyet*.¹⁰² Analýza se týká časového období šesti týdnů, a to od 1. září 2013 do 14. října téhož roku, a soustředí se na články, jež se bezprostředně týkají Spojených států amerických či Izraele. Tento časový úsek byl vybrán proto, že se jedná o období relativně normálních vztahů Turecka s oběma zeměmi, kdy nedochází k zásadním rozepřím a ani výrazným snahám vztahy zlepšit. Šest týdnů je navíc optimální doba pro posbírání dostatečného množství materiálu a tedy možnost získat výsledky, které mají nějakou výpovědní hodnotu.

Články jsou podrobeny jak kvantitativní, tak i kvalitativní analýze, čímž je docíleno spojení výhod obou metod a tedy komplexního rozboru textů. Zjednodušeně řečeno, kvantitativní analýza je založena na měření frekvence výskytu určitého prvku v množství dat, v tomto případě v novinových člancích. Výhodou této metody je její přesnost, vysoká míra strukturovanosti a s tím spojený vysoký stupeň ověřitelnosti. Zároveň je kvantitativní metoda vhodná pro zpracování velkého množství textů a její výsledky lze podrobit statistickým analýzám.

Na druhé straně stojí kvalitativní analýza, jež se snaží proniknout pod povrch textu a odhalit jeho skryté aspekty, jako jsou například autorské záměry. Tato metoda sestává z velmi důkladného rozboru jednotlivých mediálních obsahů, a proto není pro analýzu velkého množství textů příliš vhodná.¹⁰³

¹⁰¹ Pro větší plynulost textu a s ohledem na čtenáře, kteří turečtinu neovládají, uvádím názvy těchto článků v českém překladu a jejich originální titulek v poznámkách pod čarou. V případě přímých citací některých kratších slovních spojení použitých v jednotlivých člancích, kterým přikládám zvláštní význam, jsou tyto výrazy opět přeloženy do češtiny a následovány tureckým originálem v závorce.

¹⁰² Jak již bylo řečeno v úvodu, v případě deníku *Zaman* se jedná o sekci *Dünya* (Svět) a *Gündem* (Aktuální zprávy). U *Hürriyetu* se sekce nazývají *Planet* (Planeta) a rovněž *Gündem*. Sloupkařská sekce deníků se nazývá shodně *Yazarlar* (Autoři).

¹⁰³ Srov. Winfried Schulz, *Analýza obsahu mediálních sdělení*, 3. vyd. (Praha: Karolinum, 2011): 29–30.

Pro větší přehlednost se v následujících sekcích se zabývám nejdříve analýzou zpráv. Analýza úvodníků je popsána v další sekci.

3.2 Hlavní témata zpráv

Z analýzy vyplynulo, že ve sledovaném období se v obou periodikách nejčastěji objevovala následující témata: konflikt v Sýrii a vyjednávání ohledně vojenského zásahu do tamních událostí, volba nového íránského prezidenta a jeho setkání s Barackem Obamou, Obamovy státní návštěvy, jednání ohledně změny americké ústavy, útoky na americké vojáky na Blízkém Východě a naopak jejich útoky na místní ozbrojence či civilisty, působení amerických diplomatů v Turecku, americká zdravotnická reforma, cesta prezidenta Güla do New Yorku a jednání s jeho americkým protějškem, vyjednávání amerického Kongresu ohledně státního dluhu, vraždy, nehody, katastrofy a ozbrojené útoky v USA, témata týkající se islámu a amerického postoje k tomuto náboženství, anekdoty ze života obyčejných Američanů, zajímavosti ze života osobností showbusinessu a politiků, aktuality ze světa vědy a techniky a v neposlední řadě kulturní události.

Pro větší přehlednost byla témata rozdělena do následujících čtyř tematických okruhů: články týkající se událostí v Sýrii, Íránu, články soustředící se na ostatní události americké politiky (jak domácí, tak i zahraniční, avšak bez spojení se Sýrií či Íránem) a články o kultuře, vědě, příbězích ze života atp., jež uvádím pod souhrnným názvem *společnost*. K tomuto členění jsem přistoupila proto, že události týkající se sousedícího Íránu a Sýrie se nutně dotýkají i Turecka, jakožto státu sousedícího s oběma zeměmi. Tyto zprávy navíc vzhledem k aktuální situaci tvoří významnou část článků odpovídajících výše stanoveným kritériím. Zprávy z oblasti americké politiky nejlépe odhalí pohled obou deníků na americkou administrativu a přední představitele země. Na druhou stranu v kategorii *společnost* by se mělo nejvíce projevit subjektivní hodnocení a snad i ideologická linie obou periodik. Jelikož do této kategorie málokdy spadají zásadní zprávy popisující významné události, nachází se právě zde největší prostor pro volbu tématu, které právě často určuje tón celého článku.

Vzhledem k tomu, že některé články budou částečně analyzovány i z hlediska svého negativního či pozitivního zobrazení USA a Izraele, považuji za nutné alespoň stručně vysvětlit, jak si tyto termíny interpretuji. Pozitivní obraz podávají především články, jež narážejí na společné rysy Turecka a USA/Izraele, kladně hodnotí jejich kroky v oblastech domácí a zahraniční politiky, anebo ospravedlňují případné přešlapy. Naopak negativní obraz je přenášen především zdůrazňováním rozdílů ať už na poli náboženském, kulturním či jiném,

apelováním na americkou/izraelskou sebestřednost a uváděním konkrétních příkladů netolerance, násilí a diskriminace ze strany samotného státu či jeho obyvatel.

Jsem si vědoma toho, že tento typ hodnocení je velmi subjektivní, avšak věřím, že se mi veškerá tvrzení podaří podložit přesvědčivými argumenty.

3.2.1 Analýza zpráv

Při kvantitativní analýze jsem se soustředila na počet všech článků bezprostředně se týkajících Spojených států amerických či Izraele ve výše zmíněných kategoriích deníků *Zaman* a *Hürriyet*. Pro co možná nejkompaktnější výsledky jsem se rozhodla spojit kvantitativní analýzu s některými prvky analýzy kvalitativní. Výsledný počet článků jsem dále rozdělila podle toho, jak spadají čtyři výše zmíněných tematických okruhů. Dále jsem provedla rozdělení článků na negativní a pozitivní. Vzhledem k nízkému počtu úvodníků o Izraeli jsem některé ze zpráv týkajících se této země analyzovala o něco podrobněji. Zmíněným úvodníkům se budu podrobně věnovat zvlášť v další části práce. Celkový počet článků odpovídajících předem stanoveným kritériím se v případě deníku *Zaman* vyšplhal na 311. Z těchto článků se jich 281 týkalo Spojených států amerických a 30 Izraele. Z 311 článků 102 spadalo do kategorie Sýrie, 19 do kategorie Írán, 101 se týká ostatních záležitostí americké a izraelské politiky a 89 je z kategorie *společnost*. V deníku *Hürriyet* byl celkový počet článků 187, z čehož se 173 týká USA a 14 Izraele. Do kategorie Sýrie jich spadá 32, do kategorie Írán 8, 43 se jich týká ostatních záležitostí americké a izraelské politiky a 90 se řadí do kategorie *společnost*.

Podívejme se nejdříve na články zabývající se Spojenými státy. Co se kategorie *společnost* týče, počtem zpráv se obě periodika zdají srovnatelná. Pokud však tuto kategorii dále rozdělíme na kuriozity a zajímavosti ze života slavných osobností, na zprávy s kriminální tematikou (ozbrojené útoky a vraždy na území USA) a na kulturně-sportovní zprávy zabývající se i příběhy ze života obyčejných lidí, objevíme zajímavé odlišnosti. V první řadě jde o to, že v *Hürriyetu* se objevuje mnohem více zajímavostí (mnohdy skandálních) ze života známých osobností. Jako příklad bych uvedla zasnoubení americké herečky Scarlett Johanssonová, úmrtí seriálové hvězdy Cory Monteitha způsobené smrtelnou kombinací drog nebo narození potomka televizní celebrity Kim Kardashianová.¹⁰⁴ Na druhou stranu

¹⁰⁴ „Scarlett Johansson nişanlandı,“ *Hürriyet* 5. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014, „Cory Monteith'in ölüm nedeni belli oldu,“ *Hürriyet* 3. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014, Kim'in kundağı,“ *Hürriyet* 6. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

v *Zamanu* se tento bulvární voyeurismus vůbec nevyskytuje. Podobný charakter má jen několik málo zpráv, jež se však soustředí výhradně na momenty ze života významných politických činitelů a poodhalují tak jejich lidskou stránku: o tom, jak Barack Obama údajně přestal kouřit, protože se bojí své manželky či o tom, jak se Hillary Clintonová těší, až se stane babičkou.¹⁰⁵

Další odlišností mezi zprávami z této sekce je téma náboženství. V *Zamanu* se totiž na rozdíl od *Hürriyetu* objevuje hned několik zpráv, v nichž hraje hlavní roli islám. Píše se zde především o střetu muslimské víry s americkou kulturou. Námětem jedné zprávy je například to, jak americký řetězec Abercrombie & Fitch vyplatil tučné odškodné muslimské ženě, kterou propustil jen proto, že si na pracovišti odmítla sundat šátek.¹⁰⁶ Řetězec Walmart zase propustil jednoho svého zaměstnance poté, co vyfotil dvojici zahalených zákaznic a fotku spolu s posměvačným komentářem umístil na sociální síť.¹⁰⁷ Hned dvě zprávy se věnují procesu s Terry Jonesem, knězem křesťanské sekty a hlasitým odpůrcem Baracka Obamy.¹⁰⁸ Jones se po událostech 11. září zavázal, že za každou oběť těchto teroristických útoků spálí výtisk Koránu. Na cestě na svoji každoroční „oslavu“ s názvem *Burn a Koran Day* (Den pálení Koránu) byl však zatčen a vzat do vazby. Ačkoliv tyto články zobrazují konkrétní projevy americké islamofobie, mohou být vnímány i pozitivně – všechny totiž byly potrestány a často i odsouzeny jak širší veřejností, tak oficiálními představiteli země.

Této pozitivní interpretaci nasvědčuje i fakt, že se v *Zamanu* objevují také zprávy informující například o návštěvě Malaly Yousafzai v Bílém domě. Jedná se o mladičku bojovnici za právo pákistánských žen na vzdělání, která byla navržena na Nobelovu cenu za mír. Ve stejném duchu je psána i zpráva o tom, že jistá americká organizace věnovala vysokou sumu Organizaci afghánských žen právě za účelem jejich vzdělání.¹⁰⁹ Pozitivní náhled na mezináboženský dialog navíc odpovídá ideologii Fethullaha Gülena. To, že v *Hürriyetu* se podobné články nevyskytují, dokládá, že náboženské stránce vzájemných vztahů noviny nevěnují přílišný význam, a připomíná jejich sekulární tradici.

Právě články sekce *společnost* jsou ty, u nichž nejlépe vynikne nejen charakter samotných novin, ale i pozitivní či negativní zobrazení Spojených států. Na rozdíl od zpráv o

¹⁰⁵ „Obama: Altı yıldır sigara içmedim çünkü karımdan korkuyorum,“ *Hürriyet* 24. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014 a „Başkan değil büyükanne olmak ister,“ *Hürriyet* 26. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁰⁶ „ABD’de başörtülü çalışanı atan giyim markası suçlu bulundu,“ *Zaman* 11. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

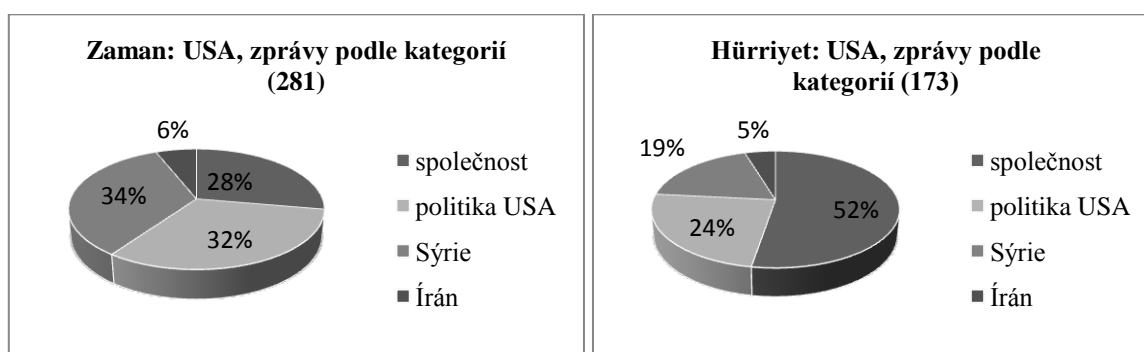
¹⁰⁷ „Walmart, İslam karşıtı çalışanını işten çıkardı,“ *Zaman* 7. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁰⁸ „Papaz Jones yine sahnede: Kur’an yakmaya giderken yakalandı,“ *Zaman* 12. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014 a „ABD’deki İslam karşıtı rahip gözaltına alındı,“ *Zaman* 12. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

¹⁰⁹ „Pakistanlı Malala, Beyaz Saray’da Obama’nın misafiri,“ *Zaman* 13. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014 a „ABD’den Afganistan Kadınlar Bakanlığı’na 14 milyon dolar yardım,“ *Zaman* 11. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

politice, kde je výběr témat článků do značné míry omezen důležitostí aktuálních událostí, zde existuje v tomto ohledu mnohem větší volnost. Co se týče positivity zpráv o USA, vycházejí oba tituly ze srovnání v této kategorii spíše pozitivně: v *Hürriyetu* je 15 zpráv spíše negativních a 26 spíše pozitivních. U *Zamanu* je tento poměr 18:20, rovněž ve prospěch pozitivních zpráv. Ostatní zprávy zobrazují zemi neutrálně. *Hürriyet* je tedy i zde vůči Spojeným státům shovívavější, zatímco *Zaman* zaujímá spíše objektivní a zároveň profesionálnější postoj. Když se zaměříme na sekci *politika*, stane se rozdíl mezi oběma periodiky ještě patrnějším. Jak je zřejmé z následujícího grafu, v *Zamanu* (Graf 1) se v této sekci nachází 90 (32 %) zpráv, zatímco v *Hürriyetu* (Graf 2) 41 (24 %). Pokud k těmto číslům přičteme zprávy ze sekcí Írán a Sýrie, jež se taktéž věnují politice, vyjde nám, že více než 73 % zpráv *Zamanu* jsou politického rázu, zatímco v případě *Hürriyetu* se jedná pouze o necelou polovinu celkového počtu. *Zaman* tedy vystupuje jako deník, jehož primárním zaměřením je politika a mezinárodní dění, zatímco *Hürriyet* se mnohem více soustředí na přinášení svědectví ze životů obyčejných lidí a zajímavostí ze světa celebrit.

Ve výsledku se zde tedy potvrzuje charakteristika obou titulů: *Zaman* se jeví jako serióznější, avšak lehce nábožensky orientovaný, zatímco v *Hürriyetu* je stále patrná jistá bulvárnost a také jeho distanc od náboženství. Ačkoliv by se vzhledem k celkově nižšímu počtu zpráv v *Hürriyetu* mohly tyto údaje zdát jako nesměrodatné, je třeba si uvědomit, že počty hovoří jasně i v případě, že na ně nahlížíme procentuálně.

Graf 1

Graf 2

Přejdeme nyní ke zprávám týkajícím se Izraele, jejichž počet je oproti těm předchozím značně nižší. Zde je opět zajímavé rozložení zpráv podle kategorie (viz. Grafy 3, 4) – v *Zamanu* tentokrát spadá do kategorie společnost 14 zpráv (50 %), což je vyšší než 4 (31 %) v deníku *Hürriyet*. Takto by se snad mohlo zdát, že *Zaman* hledá způsob, jak Izrael polidštit a využívá k tomu právě tento typ zpráv. Nicméně v tomto případě zdání klame – právě zde se

totiž objevuje největší množství negativních zpráv, a to v poměru 11:3 neutrálním. Z těchto 11 zpráv jich má navíc 6 přímou souvislost s určitým projevem náboženské intolerance ze strany Izraele. Objevují se zde především zprávy kritizující postoj Izraele k Mešitě al-Aksá, jednomu z nejposvátnějších míst islámu, kam je ovšem muslimským věřícím téměř znemožněn přístup.¹¹⁰ Mezi články se nachází i zpráva upozorňující na neúctu vůči jiným náboženstvím. Přináší totiž svědectví o tom, jak v poslední době skupiny radikální Židů podnikají „ostudné útoky“ (*çirkin saldırı*) na posvátná místa tamních křesťanů.¹¹¹ Izrael je zde tedy zobrazen jako utlačovatelský stát, jenž nemá úctu k náboženským menšinám. Kritika takového chování tedy opět odkazuje na Gülena a jeho volání po náboženské toleranci.

Tentýž obraz země je patrný z další zprávy, která čtenáře seznamuje s jedním z volebních slibů Netanjahuovy strany Likud, a sice zákazu muslimského svolávání k modlitbě (*ezanu*).¹¹² Ve zprávě se čtenáři dočtou, že krátce po oznámení této skutečnosti přispěchali izraelským muslimům na pomoc turečtí hackeři a na protest nahráli azan jako uvítací melodii na některé významné izraelské webové stránky. Kritika izraelské náboženské netolerance je dále rozvedena v článku o vědeckém sympoziu na Univerzitě Afyon Kocatepe v tureckém Afyonkarahisar, kam se sjeli odborníci, aby prodiskutovali situaci kolem posvátných míst na území Izraele.¹¹³ Během sympozia zazněly názory, že od počátku izraelské okupace mnoho muslimských a křesťanských posvátných míst chátrá a některá byla dokonce srovnána se zemí. Je zde zmíněn konkrétní příklad toho, jak pod záminkou rozšíření Zdi nářků byla zbourána jedna z nejstarších čtvrtí Jeruzaléma. Opět tedy dostáváme obraz Izraele jako šovinistického, netolerantního státu.

K této kritice se přidává i *Hürriyet* se zprávou, v níž informuje o násilí použitým izraelskými vojáky proti člence francouzského diplomatického sboru.¹¹⁴ Noviny popisují událost tak, že žena jela spolu s dalšími evropskými diplomaty na pomoc beduínům, jejichž domy byly o několik dní dříve Izraelci strženy s tím, že byly vystavěny nelegálně. Na místě měli diplomaté vztyčit pro rodiny Palestinců stany a předat jim humanitární pomoc. Cestou však byli zastaveni izraelskými vojáky a Francouzka byla vojáky údajně drsně vyvléčena z auta. Zpráva je navíc doplněna hned několika působivými fotografiemi vojáků mířících hlavněmi svými zbraněmi na bezbrannou ženu, choulící se na zemi. Nutno však podotknout, že

¹¹⁰ „Mescid-i Aksa baskını Ankara'da protesto edildi,“ *Zaman* 28. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

¹¹¹ „İsraili Hristiyanlar, radikal Yahudi saldırılarından endişeli,“ *Zaman* 11. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

¹¹² „'Ezan yasaklama' vaadi üzerine hackerlar İsrail'e ezan dinletmeye başladı,“ *Zaman* 10. 10. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

¹¹³ „Doç. Güler: İsrail, Filistin'de en büyük yıkımı vakıf mallarında yaptı,“ *Zaman* 2. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

¹¹⁴ „İsrail askerleri Fransız diplomatı yerlerde sürükledi,“ *Hürriyet* 21. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

fotografie, která se objevila v mnoha světových médiích, zcela chybí – jde o snímek, na němž tato žena pěstí útočí na jednoho z izraelských vojáků.¹¹⁵ Zde se tedy ukazuje nevraživost Izraele jak vůči Palestincům, tak i vůči těm, kdo jim poskytují pomoc – v tomto smyslu tedy událost velmi připomíná Mavi Marmaru.

Spíše negativního rázu je překvapivě i jediná zpráva *Zamanu* ze světa sportu s titulkem „V break dance vyřadil Izrael Turecko“, kde je citován vyřazený sportovec Ahmet Bulut: „Samozřejmě je to velký tlak. Soutěžíte s Izraelem a jako Turek se zaručeně dočkáte negativních reakcí.“¹¹⁶ Zde Bulut naráží na nevraživost mezi oběma národy a naznačuje, že v závodu s Izraelem jde o mnohem víc než jen medaili – jde o národní prestiž Turecka. Kromě otevřeně negativních zpráv jsou zde ještě dvě, jejichž vyznění je velmi nejednoznačné. První článek informuje o tom, že u města Alanya zakotvil zaoceánský parník, na jehož palubě se nacházejí turisté ze všech koutů světa, včetně Izraele. Dále uvádí obecné informace o plavidle – jeho rozměry, počet pasažérů a posádky, kolik má pater a odkud kam pluje. Na první pohled jde tedy o lehce přehlédnutelnou, nepříliš zajímavou zprávu. Avšak právě tato všednost činí zprávu pozoruhodnou. Uvážíme-li totiž, že v *Zamanu* se vyskytuje velmi nízký počet článků zmiňujících Izrael, je nutné hledat důvod, proč je právě tato zpráva jednou z nich. Možným vysvětlením je to, že se zde opět snaží evokovat útok na tureckou Mavi Marmaru, jenž je ostatně hlavním tématem dalších dvou zpráv. Tomu by nasvědčoval i titulek článku, který vytváří explicitně spojení mezi Izraelem a civilním plavidlem: „V Alanyi zakotvila zaoceánská loď s izraelskými pasažéry“.¹¹⁷ Souvislost druhé zprávy s Izraelem je diskutabilní – přímo totiž nabádá ke dvojí interpretaci. Hovoří se zde o tom, jak se v tureckém jezeru Beyşehir přemnožil tzv. izraelský kapr.¹¹⁸ V článku je tento živočišný druh popisován jako „druh ryby, který nemá naprosto žádnou ekonomickou hodnotu ... škodlivý druh ryby,“ který se velmi rychle množí a ohrožuje tak ostatní druhy ryb v jezeře. Dvojsmyslnost článku je nepřehlédnutelná a paralela mezi roztahovačným izraelským kaprem a státem Izrael, jenž podobným způsobem utlačuje „jiné druhy žijící ve stejném teritoriu“, se doslova nabízí.

Na druhou stranu jediná víceméně pozitivní zpráva o Izraeli je ta, v níž *Hürriyet* informuje o bezplatném internetovém připojení v izraelském hlavním městě, které poskytuje tamní radnice.¹¹⁹ V jistém směru je zde vyjádřen lehký obdiv a uznání, že Izrael je přece jen

¹¹⁵ Zpráva i s videem je dostupná na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24212537>.

¹¹⁶ Srov. „Break Dans'ta İsrail, Türkiye'yi eledi,“ *Zaman* 29. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

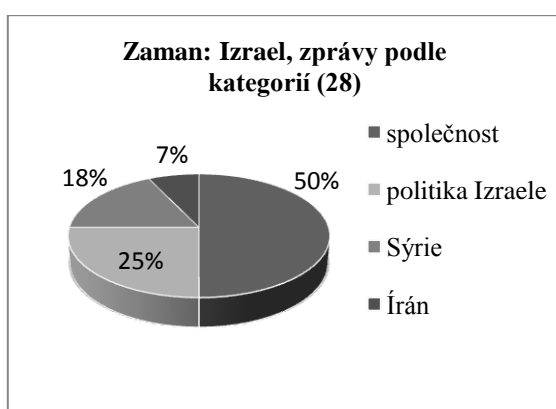
¹¹⁷ Srov. „Alanya'ya İsraili vatandaşların bulundugu kruvaziyer gemi demirledi,“ *Zaman* 18. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹¹⁸ „Beyşehir Gölü'nü ele geçiren 'İsrail sazanı'na operasyon başlatıldı,“ *Zaman* 11. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

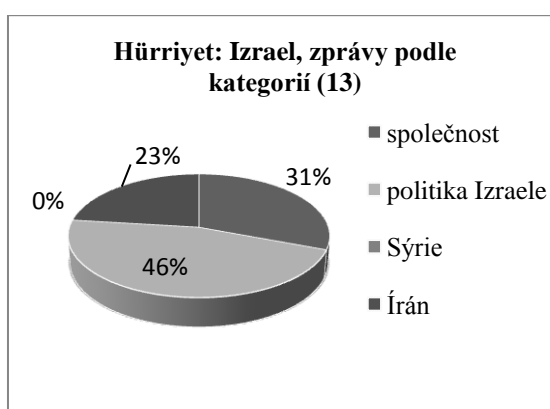
¹¹⁹ „Bu şehirde internet ücretsiz,“ *Hürriyet* 16. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

v leckterých věcech daleko pokročilejší než Turecko. Ostatní kategorie – politika, Sýrie a Írán – zde nebudou blížeji rozebírány, protože jak v *Zamanu*, tak v *Hürriyetu* vyznívají víceméně neutrálně a ani v jiných ohledech se od sebe významně neliší.

Po stručné analýze několika zpráv z obou deníků je tedy zřejmé, že negativní zprávy o Izraeli převažují. Na rozdíl od zpráv zabývajících se Spojenými státy je však v tomto případě větším kritikem *Zaman*. Možným vysvětlením je přece jen stále silné náboženské založení novin, což potvrzuje i fakt, že velké množství těchto negativních zpráv má přímou souvislost s izraelskými diskriminačními opatřeními proti náboženským – většinou muslimským – menšinám.

Graf 3

Graf 4

3.3 Hlavní témata úvodníků

Jakkoliv jsou témata novinových článků rozmanitá, v případě úvodníků je patrná spíše opačná tendence. Více než dvě třetiny z nich se totiž přímo týkají událostí v Sýrii (viz níže) a s nimi spojených jednání, a to především v případě deníku *Zaman*. Počet sloupků zde dosáhl devatenácti, a to v poměru 16:3 ve prospěch USA. Deník *Hürriyet* je, co se témat týče, jen o něco pestřejší – nabízí například i několik úvodníků z oblasti ekonomiky, čistě domácí politiky USA či kultury, bez jakékoliv souvislosti se syrským konfliktem. Počet sloupků v *Hürriyetu* je 25, z nichž se však Izraeli nevěnuje ani jeden. Pro lepší pochopení kontextu zde uvádím stručný přehled událostí, kterým se analyzované články věnují nejčastěji.

Zmiňovaný syrský konflikt začal v březnu 2011 poklidnými demonstracemi proti vládnoucímu režimu Bašára al-Asada. Demonstrace však brzy přerostly v povstání a nakonec až v občanskou válku, která trvá dodnes. Během této doby proběhlo mnoho snah konflikt zastavit či alespoň částečně zmírnit jeho dopad. Kromě mezinárodních organizací od Rady

bezpečnosti OSN až po Amnesty International se do řešení problému zapojily i světové velmoci v čele s USA. Za celou dobu trvání konfliktu došlo k mnoha jednáním, avšak nikdo zatím nebyl schopen přijít s návrhem přijatelným pro všechny zúčastněné.

V srpnu 2012 americký prezident Barack Obama prohlásil, že v případě Asadova použití chemických zbraní by Spojené státy byly nuceny neprodleně zakročit. Jakmile však došlo k překročení této „červené linie“, místo urychleného řešení situace se Obama pustil do vyjednávání podpory zásahu v americkém Kongresu, za což si vysloužil kritiku. Syrské události mají přímý dopad především na sousední země, které se stávají útočištěm desetitisíc uprchlíků. Navíc existují obavy, že konflikt by mohl rozdmýchat sektářské násilí a posílit radikální skupiny mimo jiné i v Turecku. Vládnoucí turecká AKP je jedním z hlasitých zastánců rázného zákroku proti Asadovu režimu a zároveň kritikem Obamova opatrného postupu. Jak je zřejmé i z pozornosti, jakou tato událost vyvolala v tamních médiích, snaží se Turecká republika do řešení situace aktivně zapojit.¹²⁰

Problémy v Sýrii však nejsou jedinou událostí z oblasti Blízkého Východu, která se v poslední době dostala na titulní strany tureckých novin. Stejně tak se v médiích mluvilo o výrazné změně ve vztazích mezi Íránskou islámskou republikou a Spojenými státy americkými. Od dob islámské revoluce se vztahy Íránu se západním světem výrazně zhoršily. Navíc se objevily důvodné obavy, že země pracuje na vývoji jaderných zbraní. Írán však zůstával v relativní izolaci až do nástupu prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda (2005–2013), kdy byla započata vyjednávání ohledně íránského jaderného programu. Ta však nepřinesla žádné výrazné výsledky a dalším jednáním otevřelo cestu až zvolení proreformního prezidenta Hasana Rúháního v létě 2013. Spojené státy viděly tuto politickou změnu jako jedinečnou příležitost, jak normalizovat vzájemné vztahy a zároveň zajistit bezpečnost v regionu. S nástupem Rúháního došlo tedy k průlomů v americko-íránských vztazích a vůdci obou zemí spolu poprvé od dob íránské revoluce komunikovali.¹²¹

Poslední událostí, která se opakovaně objevuje mezi analyzovanými články, je americká dluhová krize. Jejím důvodem bylo to, že se americký Kongres nemohl dohodnout na zákonu o vládních výdajích, čímž došlo k paralýze federálních úřadů. Pokud by se krize rychle nevyřešila, mohlo dojít k platební neschopnosti USA, jež by měla dalekosáhlé důsledky pro světovou ekonomiku. Tento problém byl z velké části vinou konzervativní

¹²⁰ Podrobnosti o syrském konfliktu včetně aktuálního vývoje situace lze nalézt na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>.

¹²¹ Více k Íránu a vývoji íránsko-amerických vztahů: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14542438>.

Boston Tea Party, tedy hnutí, jež má své kořeny mezi americkými republikány a často vystupuje proti návrhům prezidenta Obamy.¹²²

3.3.1 Analýza úvodníků

Kvalitativní analýza byla provedena na základě úvodníků sesbíraných z obou periodik v již zmiňovaném časovém období. Tyto úvodníky byly samozřejmě opět vybrány i na základě svého obsahu, a sice tak, že se svým tématem bezprostředně týkají Spojených států amerických či jejich představitelů. Úvodníky týkající se Izraele se v analýze nacházejí pouze v souvislosti s deníkem *Zaman*, a to z toho prostého důvodu, že v daném časovém období se v *Hürriyetu* žádné neobjevily.

Hürriyet z analýzy vychází jako celkově neutrálnější jak co se týče titulků jednotlivých úvodníků, tak jejich obsahu. Z celkového počtu 25 úvodníků by se na první pohled pouhý jeden mohl jevit lehce negativně. Jedná se o titulek „Příliš klidný“ výkop s USA”, jenž předchází úvodníku popisujícímu zdoluhavý proces jednání o umožnění bezcelního vstupu tureckého zboží na americký trh.¹²³ V ostatních případech se dá říci, že titulky působí spíše neutrálně a některé dokonce ani nenaznačují, že Spojené státy budou jejich tématem. Jak však pravda, že při čtení samotných úvodníků čtenář mnohdy odhalí, že některé neutrální titulky jsou jen fasádou, pod kterou se skrývá ostrá kritika. Fakt, že se *Hürriyet* nesnaží upoutat pozornost negativními titulky, je pravděpodobně výsledkem snahy bojovat proti obviněním z bulvárnosti.

Když přistoupíme k analýze samotných článků, vidíme, že shodně se zjištěním Petra Kučery¹²⁴ zde naplno vstupuje do hry osobní přesvědčení a názory jejich autorů. Když se čtenář dostane pod povrch na první pohled neutrálních titulků, často zjistí, že tón titulku a článku se diametrálně liší.

V případě již zmíněného článku se například titulek zdá lehce negativní, po přečtení celého úvodníku je však zřejmé, že ačkoliv autor kritizuje pomalý průběh zmíněného jednání, rozumí tomu, že takto závažné rozhodnutí nelze uspěchat. Zároveň vyjadřuje přesvědčení, že dohoda se časem podaří dotáhnout do konce. Celkové vyznění úvodníku je tedy nakonec spíše pozitivní, jelikož vyjadřuje naději na budoucí hospodářskou spolupráci Turecka a USA, která by byla vzájemně přínosná.

¹²² Více podrobností o americké dluhové krizi včetně podrobností vývoje situace na: http://www.bbc.co.uk/search/news/?q=US+debt+vote&search_form=in-page-search-form.

¹²³ Srov. Sefer Levenet, „ABD ile ‚çok sakin‘ başlama vuruşu,“ *Hürriyet* 18. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

¹²⁴ Srov. Kučera, "Turkey and Israel".

Podobně pozitivní a optimistické jsou další tři úvodníky z oblasti ekonomiky, přičemž všechny zmiňují spolupráci obou zemí – v jednom případě nákup amerických Boeingů tureckým leteckým přepravcem Onur Air, v druhém spolupráci mezi Parsons New School of Design a İstanbul Moda Akademisi a v dalším stavbu nákupního centra v Şanlıurfa, které spolufinancuje i americká společnost.¹²⁵

Další pozitivní zobrazení USA se objevuje v článku Sedata Ergina.¹²⁶ Zde autor zmiňuje Erdoğanův návrh na řešení syrské krize po vzoru Kosova, který však staví do kontrastu s propracovanou zprávou „The Brookings Institution, prestižního amerického think tanku“ (*ABD'nin saygın düşünce kuruluşu The Brookings Institution*).¹²⁷ Tím, že Ergin představí Erdoğanův plán pouhými několika větami a po zbytek času se poměrně detailně věnuje jednotlivým návrhům amerických odborníků, jako by ukazoval, že premiérovo řešení je tak ubohé a nerealistické, že ani nemá cenu ho nějak podrobněji komentovat. Američtí odborníci tedy z pomyslného souboje jednoznačně vycházejí jako vítězové a pravděpodobnost úspěšnosti Erdoğanova modelu autor komentuje opět pouze stručně, ale zato výstižně jako „slabou“ (*zayıf*).

Na druhou stranu i mezi úvodníky *Hürriyetu* je možné narazit na nepřilíš lichotivé zobrazení Spojených států. Dobrým příkladem lehké kritiky je úvodník Sedata Ergina, v němž se autor zaměřil na plánovaný zásah v Sýrii.¹²⁸ Ačkoliv zde Ergin kritizuje nečinnost a nerozhodnost Spojených států, vzápětí dodává, že tato zdrženlivost částečně pramení z obavy z toho, co by případný pád Asadova režimu následovalo. Domnívá se, že USA se vzhledem k velkému vlivu radikálních fundamentalistických skupin nechtějí do střetu pouštět, aniž by měly připravený přesný plán pro případ úspěchu. Z autorových úvah tedy nakonec vyplývá, že jednání Ameriky je nejen oprávněné, ale i zodpovědné. Počáteční kritika se tedy postupně mění v opatrný souhlas a celý článek se nakonec nejeví tak negativně jako na počátku.

Podobným případem je článek, jehož autorem je Tolga Tanış.¹²⁹ Jak napovídá již sám název, tento úvodník se věnuje obvinění šéfa turecké zpravodajské služby MİT Hakana Fidana z toho, že Ruháního režimu vyhradil jména izraelských špiónů působících v Íránu. Je

¹²⁵ Srov. Sefer Levent, „Onur Air'e ambargo kalkıyor,“ *Hürriyet* 29. 9. 2013. Internet. 1.5.2014, Munyar, Vahap, „ABD için yeniden kolari sıvadı, sıftahı 1 milyar dolar yatırım sinyali oldu,“ *Hürriyet* 30. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014 a Vahap Munyar, „3 yıl önce deneyip halka açılmadı, Şanlıurfa'ya ABD'li AGP'yle yerleşti,“ *Hürriyet* 13. 10. 2013. Internet. 3. 5. 2014.

¹²⁶ Srov. Sedat Ergin, „Erdoğan'ın Kosova modeli önerisi ne kadar gerçekçi?,“ *Hürriyet* 5. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2013.

¹²⁷ Srov. Ibid.

¹²⁸ Srov. Sedat Ergin, „Savaşa en gönüllü olmak,“ *Hürriyet* 3. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹²⁹ Srov. Tolga Tanış, „Fidan haberi neden sızdı,“ *Hürriyet* 14. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

vlastně přímou reakcí na článek, který v této souvislosti vyšel ve *Wall Street Journal*.¹³⁰ Veškerá obvinění proti Fidanovi označuje Tanış jako „otřepané historky, které znovu přihřály a naservírovaly zdejší pro-izraelské kruhy šilící z toho, že Obama podal Íránu ruku.“ Ačkoliv Tanış v článku nepokrytě kritizuje *Wall Street Journal*, nijak nenaznačuje, že by svoji kritiku vztahoval na všechna americká média, a už vůbec ne na americkou administrativu. Naopak se dokonce zdá, že Obamovu snahu o normalizaci vztahů s Íránem podporuje. Na druhou stranu ale autor naznačuje, že za celou aférou stojí lidé, kteří mají určité spojení s Izraelem. Článek tedy v žádném případě není kritikou Spojených států, ale je spíše namířen právě proti Izraeli.

O něco ostřejší kritiku USA nalezneme v úvodníku s názvem „Chemické‘ zbraně v Sýrii,“ kde se autor věnuje často diskutovanému tématu, a sice použití chemických zbraní během syrského konfliktu.¹³¹ Novinář Yalçın Doğar zde varuje před ukvapenými závěry, které by mohly mít vážné důsledky. Upozorňuje totiž, že by to nebylo poprvé, kdy Spojené státy přišly se „zaručenou“ informací, která je nutila vojensky zakročít. Doğar dále uvádí konkrétní momenty americké historie, jako jsou invaze do Iráku či válka ve Vietnamu, a naráží i na výroky tehdejšího amerického ministra zahraniční Colina Powella, když cituje jeho rozhodné, ačkoliv co se důkazů týče, nepřiliš přesvědčivé „V Iráku vyrábějí chemické zbraně, v Iráku jsou zbraně hromadného ničení“. a následně dětinsky alibistické „V Iráku žádné chemické zbraně nebyly, obelhali mě“. Colin Powell tedy z celé události vychází jako lhář a podvodník, nebo v lepším případě jako hlupák, který se nechá lehce zmanipulovat. Dále Doğar upozorňuje na to, že Powellova lež rozhodně není první – připomíná totiž, jak se v šedesátých letech za prezidenta Johnsona světem rozšířila zpráva, že vietnamské válečné lodě zaútočily na americkou flotilu. Po čtyřiceti letech se ukázalo, že šlo o záměrnou dezinformaci, která měla za cíl přispět k propuknutí krvavého vietnamsko-amerického konfliktu. V souvislosti s „historickými lžemi“ (*tarihte yalanlar*) autor dále uvádí prezidenta Roosevelta či Rézu Páhlavího a kritikou nešetří ani v případě tureckých politiků – Ahmet Davutoğlu, podle autora „války velmi dychtivý“ (*savaşa çok hevesli*), je zde posměšně nazván „Detektiv“ (*Hafiy*) a je mu vytýkána jeho přílišná jistota ohledně toho, že syrská armáda tímto typem zbraní skutečně disponuje. Dalo by se tak říci, že Doğarova kritika není namířena konkrétně proti USA, ale spíše obecně proti státníkům, kteří dle libosti manipulují lidmi, aniž by se jich kdy ptali na jejich názor.

¹³⁰ Srov. Adam Entous a Joe Parksinon, „Turkey’s Spymaster Plots Own Course on Syria,“ *The Wall Street Journal* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹³¹ Srov. Yalçın Doğar, „Suriye’de kmysl silah,“ *Hürriyet* 4. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Zajímavý je i samotný titulěk článku, který ve spojení s jeho obsahem přináší další možnou interpretaci- v něm se totiž turecké slovo *kimyasal*, tedy „chemický“, objevuje jako zkrácené *kmysl*, tedy ve stylu typickém pro virtuální svět internetu. Znovu se objevuje asi v polovině textu, kdy autor pokládá řečnickou otázku „Suriye kimyasal silah mı kullandı, kmysl mı?“, tedy volně přeloženo „Použila tedy Sýrie chemické zbraně, nebo „chemické“?“. Tím, že autor staví vedle sebe obě slova, znovu odkazuje na předchozí zkušenost s „chemickými“ zbraněmi v Iráku, které se nakonec ukázaly být stejně virtuální, jako samotné slovo *kmysl*. Celkem vzato se však nedá říci, že by Doğar obviňoval Spojené státy ze lži – spíše s určitou dávkou podezíravosti volá po obezřetnosti.

Vůbec nejsilnější a nejotevřenější kritiku lze nalézt ve třech úvodních Akifa Bekiho. V článku z pátého října 2013 autor upozorňuje na paralelu mezi událostmi v Gezi a hlasováním o navýšení státního dluhu v americkém Kongresu, jehož zdržování ze strany Tea Party dovedlo USA na pokraj kolapsu.¹³² Článek začíná káravým „Ať se v dnešní době nikdo nenaparuje tím, že bude říkat ‚moje demokracie funguje‘. Podívejte se na ty Američany!...“ a pokračuje kritikou amerického novináře Thomase Friedmana, který se v minulosti příliš netajil svým negativním postojem vůči vládnoucí AKP a jejímu zásahu proti protestujícím v Gezi.¹³³ Svůj postoj k Friedmanovým názorům vyjadřuje Beki jasně už tím, že na jeho adresu říká: „V poslední době byly v New York Times k přečtení takovéto slátaniny.“ Dále Beki Friedmana a spolu s ním i všechny Američany obviňuje z toho, že se považují za jedinou zemi s bezproblémově fungující demokracií, a nepřímou je označuje za lháře: „V dnešní době nikdo nemůže tvrdit, že praktikuje fungující demokracii. Kdo to tvrdí, lže.“ V návaznosti na to autor poukazuje i na Friedmanovo pokrytectví, když popisuje, jak americký novinář neustále provokoval Turecko svými kritickými komentáři turecké demokracie, ale jakmile se objevil srovnatelný problém na americké scéně, jako by na vše najednou zapomněl.

Beki tak vedle sebe staví dva podle něj totožné příklady demokracie v praxi. Jako hlavní problém vidí následující: Pokud Obama spolu s Friedmanem tvrdí, že protest menšiny, v tomto případě Tea Party v americkém Kongresu, je neoprávněný, jak to, že na protesty v Gezi pohlíží jako na zcela legitimní způsob demokratického vyjádření nesouhlasu, na nějž mají demonstranti, kteří jsou taktéž v menšině, nezpochybnitelné právo? Beki dovádí paralelu mezi oběma událostmi ještě dále, když dodává, že už jen čeká, až Obama označí menšinové rebely za „tři nebo pět výtržníků“ (*üç-beş çapulcu*) – dnes už notoricky známý termín použitý

¹³² Srov. Akif Beki, „Obama‘dan bir de ‘çapulcular’ çikışı bekliyorum,“ *Hürriyet* 5. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹³³ Srov. Thomas Friedman, „Postcard from Turkey,“ *The New York Times* 18. 6. 2013. Internet. 4. 5. 2014. Další Friedmanovy články o Turecku jsou dostupné na <http://www.nytimes.com/>.

premiérem Erdoğanem, jenž tak nazval protestující v Gezi. Další podobností obou incidentů je údajná spojitost s úrokovou lobby, která podle Erdoğanů stála za organizací istanbulských protestů.¹³⁴ Ve svém článku totiž Akif Beki cituje Friedmanovo obvinění „Všichni [kongresmani vystupující proti Obamovi] patří k úrokové lobby, ale my si Obamu sníst nenecháme!“ (*Faiz lobisi hep bunlar, Obama'yi yedirtmeyiz!*). Zde tedy naznačuje, že příčinou „neposlušnosti“ kongresové menšiny je i v tomto případě ona tajemná úroková lobby.

Pointou tohoto článku Akifa Bekiho je, že Američané vystupují jako národ, jenž by svým vzorným uplatňováním demokracie měl být příkladem pro všechny ostatní země. Jakmile se jim však někdo, byť oprávněně, postaví do cesty, začnou kolem sebe kopat a obviňovat ho z nedemokratického jednání. Srovnání s událostmi v Gezi autorovi poskytuje výbornou příležitost pro ilustraci amerického pokrytectví: podle něj se Barack Obama chová stejně jako Erdoğan, jehož postup proti „třem nebo pěti výtržníkům“ však jasně odsoudil.

Na závěr článku Beki přidává ještě jednu velmi nejednoznačnou poznámku, a sice: „Vždyť Ježíš taky nemá baseballovou pálku.“ (*İsa'nın bejzbol sopası yok ki*). Avšak to, zda tím chce říct že, by Američany syn Boží za jejich opovážlivost určitě vzal přes hlavu, kdyby měl čím, již autor neobjasňuje. Další možnou interpretací je, že Beki považuje Ježíše za symbol křesťanství a baseballovou pálku za symbol Ameriky. V tomto případě by se jeho výrok dal interpretovat asi tak, že stejně jako si Američané nemohou přivlastňovat demokracii, nemohou si přivlastňovat ani křesťanství – je obecně známo, že Amerika se často prezentuje jako národ křesťanů. Ať je však správná interpretace jakákoliv, dá se předpokládat, že i tento komentář se nese v duchu podobně negativním, jako zbytek článku.

Dalším z pera stejného autora je úvodník s názvem „CIA Gezi hádanka“, jenž se nese v podobně negativním duchu.¹³⁵ Hlavním tématem článku jsou světové reakce na protesty v Gezi, a to především ohlasy ze Spojených států. Autor zde otevírá otázku, na kterou se podle něj zoufale snaží najít odpověď jeden z bývalých předních odborníků CIA, Paul Pillar: „Proč lidé revoltují v ulicích, když mají demokracii?“ Na rozdíl od Pillara však Beki nachází jednoduchou odpověď: „Protože u voleb nejspíš nemají šanci.“ Tímto obviněním Beki jasně vyjadřuje svůj kritický postoj vůči Gezi protestujícím a zároveň naznačuje, že američtí odborníci protesty v Gezi zbytečně nafukují a snaží se v nich hledat souvislosti, které tam zkrátka nejsou. Ze stejného důvodu si zde Beki utahuje i z amerických think tanků a univerzit,

¹³⁴ Více o úrokové lobby a Erdoğanových obviněních se lze dozvědět z článku Joe Parkinsona. Srov. Joe Parkinson, „Dismay Over Turkish Rates,“ *The Wall Street Journal* 12. 1. 2012. Internet. 4. 5. 2014.

¹³⁵ Srov. Akif Beki, „CIA'nın Gezi bulmacası,“ *Hürriyet* 8. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

kteře se prý předhánějí v tom, která uspořádá více konferencí k tématu istanbulských protestů. Autor zkrátka bagatelizací důvodů, které vyhnaly turecké protestanty do ulic (k tomuto bodu se vrátím v části věnující se pohledu na AKP), zesměšňuje zároveň i celou americkou akademickou obec včetně Pillara, kteří Gezi protesty, zde autorem posměšně označené jako „Gezi záhada“ (*Gezi sırrı*), zveličují a zbytečně rozebírají.

Poslední článek Akifa Bekiho se zabývá již dříve zmíněným obviněním šéfa turecké zpravodajské služby MIT Hakana Fidana.¹³⁶ Beki kritizuje americká média, konkrétně *Wall Street Journal*, který zveřejnil Fidanův profil, neboli, jak jej nazývá Beki, „podivnou zvěst“ (*garip bir şayia*). V něm americký deník útočí na Fidanovu důvěryhodnost a označuje ho jako viníka úniku tajných informací – podle Bekiho však k tomuto obvinění postrádá jakékoliv důkazy. Sám Beki pokládá celé obvinění za značně podezřelé, protože, jak upozorňuje, není ani jasné, kdo konkrétně za ním stojí.

Právě nejasná identita původce obvinění Bekimu nahrává k tomu, aby představil svoji hypotézu celé aféry. A právě zde vstupují do hry v Turecku velmi oblíbené konspirační teorie.¹³⁷ Beki totiž svým čtenářům významně pokládá dvě otázky: „Kdopak to při prvním setkání v Oválné pracovně přivítal Erdoğana slovy ‚Salamalejkum/vealejkumselam‘?“ a „kdože to ukončil telefonát s nově zvoleným prezidentem takzvaného ‚psaneckého státu‘ Íránu slovy ‚Chuda hafız‘?“¹³⁸ Na obě otázky vzápětí významně odpovídá: „Barack Hüseyin Obama“. Obvinění Obamy z toho, že má až podezřele dobrou znalost muslimské kultury a tedy i pevné vazby na islámský svět jsou ještě dále utvrzeny, a navíc je k nim přidána výtka ohledně chování vůči Turecku: „[Kdo to] pořád volal po příkladném potrestání [syrského prezidenta] a najednou si s Ruskem a s Asadem potřásá rukou... Kdo to utekl před závazky a nechal přátelské spojenecké Turecko na holičkách? Ten samý Obama.“ Spojené státy jsou tedy vyobrazeny jako nespolehlivé a nepředvídatelné. Navíc jsou obviněny z toho, že Turkům podle vrazily nůž do zad a místo toho se přáteli s „velkým d'áblem“ (*büyük şeytan*) Íránem.

Pro svoji teorii nabízí Beki zajímavé vysvětlení. Naznačuje, že celé obvinění a s ním i současný odtažitý postoj USA k Turecku souvisí s tím, že Turci se rozhodli jít vlastní cestou a nevázat se ve svých rozhodnutích na Spojené státy. Autor článku doslova říká: „No, nejsou zvyklí na to, aby Turci jednali bez ohledu na ně“ a svoji teorii uzavírá řečnickou otázkou: „To jste si mysleli, že ‚odklon od Ameriky a Izraele‘ bude zadarmo?“. Tímto už tak dost negativní

¹³⁶ Srov. Akif Beki, „MIT Şefi'nin mahrem profili,“ *Hürriyet* 12. 10. 2013. Internet. 7. 5. 2014.

¹³⁷ Na vliv konspiračních teorií v tureckých médiích naráží například i Aylin Güneyová ve svém článku. Srov. Güney, „Anti-Americanism in Turkey“ 474.

¹³⁸ Persky: حاف ظ خدا. Tento výraz je tradičním pozdravem používaným mimo jiné v Íránu, Pákistánu, Bangladéši či Tádžikistánu při loučení. V překladu znamená zhruba „Ať je Bůh tvým strážcem“.

obraz USA ještě o něco zhoršuje, jelikož zemi zobrazuje jako megalomanskou a mstivou mocnost, jež chce mít pod kontrolou celý svět a jakoukoliv neposlušnost bez váhání trestá.

Ačkoliv se tento otevřeně negativní postoj vůči USA může zdát na novináře sekulárního a spíše prozápadního *Hürriyetu* překvapivý, je třeba podotknout, že Akif Beki je tak trochu výjimkou. Podle dostupných zdrojů je totiž Beki jediným z autorů *Hürriyetu*, jejichž články jsou v práci analyzovány, který vystudoval arabský jazyk a literaturu. Ostatní novináři jsou povětšinou absolventy právnických, případně ekonomických fakult. Stejně tak pouze Beki kromě deníku *Zaman* v minulosti působil i v silně proislámském deníku *Yeni Şafak* – periodiku, jež má úzké napojení na Recepta Tayyipa Erdoğan. Beki je navíc premiérovým tiskovým poradcem a netají se ani tím, že je zároveň jeho blízkým přítelem. Roku 2003 Beki dokonce vydal knihu, v níž pomocí analýzy Erdoğanových projevů zkoumá premiérovu osobnost a rozebírá jeho názory.¹³⁹ Právě tento blízký vztah k premiérovi pravděpodobně stojí za tím, že se Beki premiéra ve svých článcích nepokrytě zastává.

Postoj autorů úvodníků k vládnoucí AKP rozhodně stojí za pozornost, protože má v mnoha případech přímou souvislost s jejich postojem ke Spojeným státům. Spolehlivým ukazatelem vztahu autora k AKP je například hodnocení zásahu proti Gezi protestujícím, k nimž došlo s požehnáním vlády v čele s Erdoğanem a na něž ve svých článcích naráží hned několik novinářů.

V deníku *Hürriyet*, který se oficiálně staví proti AKP, se tento postoj promítá v analyzovaných úvodnicích tak, že alespoň lehká kritika strany či některého z jejích čelních představitelů se objevuje ve všech úvodnicích, s výjimkou těch ekonomických, neutrálního úvodníku Tolgy Tanışe a článků, jejichž autorem je již zmiňovaný Akif Beki.

Bekiho úvodníky se z pochopitelných důvodů staví na stranu vlády a jeho vztah s Erdoğanem je pravděpodobně i jedním z důvodů k novinářově ostré kritice Spojených států amerických. Jeho podpora vládní strany je dobře patrná například právě z komentáře k událostem v Gezi, kde v kritice obviňuje londýnskou centrálu Amnesty International z toho, že se příliš věnuje zprávám o povstalcích v Egyptě a v Sýrii, ačkoliv „projevy vandalismu“ (*vandallıklar*) ze strany protestujících v Gezi ani slovem nezminí. Beki zde vyčítá západním médiím, že veškerou svoji kritiku směřují na vládní složky, ale o násilí ze strany protestujících mlčí. Autor navíc přirovnává protestující k brutálním syrským povstalcům.

¹³⁹ Srov. Akif Beki, *Erdogan'ın Harfleri* (Istanbul: Alfa Yayınları, 2008).

Naopak jako největší kritik AKP vystupuje jednoznačně Yılmaz Özdil, autor úvodníků „Barák Vobama” a „Hurá... Americká Komise souhlasila“.¹⁴⁰ První jmenovaný úvodník je v podstatě fiktivním rozhovorem dvou nejmenovaných členů AKP, v němž vymýšlejí plán, jak nejlépe zmanipulovat média a veřejnost, aby dosáhli odstoupení Baracka Obamy. Během rozhovoru také vzpomínají na pár účinných dezinformací, které již v minulosti úspěšně vypustili do světa, a vše završí všeříkajícím: „...říkáme, že zemi řídíme demokraticky a tomu [lidé] taky věří...“. AKP je zde tedy zobrazena jako parta lhářů, podvodníků a manipulátorů. Autor navíc zdařile využívá jazykových prostředků, aby dvojici mužů vykreslil jako párek nevzdělaných ignorantů.¹⁴¹

V druhém úvodníku zase Özdil komentuje tureckou reakci na zprávu, že Zahraniční komise Senátu amerického Kongresu schválila přípravný plán na případný zásah v Sýrii. Následná nadšená reakce AKP a většiny turecké veřejnosti je podle Özdila známkou pokrytectví. Jak autor totiž připomíná, byla to právě tato Komise, jež dříve zahájila jednání o uznání arménské genocidy. Reakce na toto rozhodnutí by se však rozhodně jako pozitivní označit nedaly – Özdil dokonce zmiňuje tehdejší Erdoğanovy výroky, v nichž premiér členy Komise označuje za lháře a tvrdí, že jejich usnesení nemá pro Turecko žádnou hodnotu. V tomto úvodníku tedy Özdil kritizuje dětinskost a pokrytectví AKP a některých Turků, kteří na jednu stranu provolávají Komisi slávu, ale jakmile tatáž instituce přijde s něčím, co se jim nehodí, naprosto ji ignorují.

Článek Yalçına Doğara byl již zmíněn ve spojení s kritikou USA, jak bylo ale naznačeno, přátelsky nakloněn není ani vůči vládní straně.¹⁴² Kromě kritiky ministra zahraničí se ostře staví proti celé AKP, která si podle něj z Gezi protestů nevzala žádné ponaučení. Slovy „Jestlipak se kromě válečných štváčů do války hrnou i ostatní? A to se lidí nikdo ani nezeptá?“ jasně vyjadřuje své rozhořčení z toho, že se strana lidí nikdy na nic neptá, i když právě na jejich životy mají podobná rozhodnutí bezprostřední dopad. Cengiz Çandar zase tureckého premiéra ironicky nazývá „Mistr“ (*Usta*) a hořce poukazuje na to, že současný tristní stav turecké politiky je do velké míry právě jeho vina.¹⁴³

Kromě článků týkajících se politiky a obchodu si v deníku *Hürriyet* můžeme všimnout něčeho, co v úvodníkové sekci *Zamanu* zcela chybí. Nachází se zde totiž 9 úvodníků ze zcela jiné kategorie, a sice cestování, módy, kultury a vědy. Autoři těchto úvodníků zde komentují

¹⁴⁰ Srov. Yılmaz Özdil, „Berek Obeme,“ *Hürriyet* 3. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014 a Özdil, Yılmaz, „Yaşasın... ABD Komitesi kabul etti,“ *Hürriyet* 6. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

¹⁴¹ Jedná se o nespisovné a familiární výrazy, fonetický přepis některých amerických slov a vyjádření přízvuku, jenž je v Turecku připisován především nižším vrstvám společnosti a Arabům.

¹⁴² Srov. Doğar, „Suriye’de kmysl silah“.

¹⁴³ Srov. Cengiz Çandar, „Suriye politikasi: ‘Değerler’ ve ‘realpolitik’,“ *Hürriyet* 5. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2013.

například alba a vystoupení amerických hudebních hvězd jako jsou Bob Dylan či Madonna, případně se s čtenáři dělí o své poznatky z proslulé newyorské módní akce Fashion Week či předávání cen Emmy.¹⁴⁴ Tyto články jsou psány naprosto nepředpojatě a ukazují jak obdiv, tak i kritiku – zatímco Onur Baştürk hodnotí nejnovější vystoupení Madonny jako příliš dlouhé a nudné, Ece Sükanová naopak při popisu organizace letošního Fashion Weeku nešetří chválou.¹⁴⁵ Úvodník s názvem „Tahle cesta nikdy nekončí“ tatáž autorka mluví o své cestě po jihozápadu Spojených států a čtenáři popisuje jednotlivá místa, která navštívila.¹⁴⁶ Přitom se objevují výrazy jako „úžasný“ (*harika*), „všechno je velmi příjemné“ (*her şey çok sempatik*), „i přes letní vedra je vzduch velmi svěží“ (*havası yaz sıcakında bile çok taze*) či „ideální“ (*ideal*), která vykreslují USA jako příjemnou zemi plnou zajímavých míst.

V podobném duchu jako tento článek Ece Sükanové se nese i úvodník Mehmeta Yaşına, v němž autor čtenářům přibližuje newyorskou gurmánskou scénu.¹⁴⁷ Vyjmenovává všemožné restaurace a lahůdkářství, které by měl každý návštěvník New Yorku podle něj bezpodmínečně navštívit. O městě hovoří výhradně v superlativech – podle něj se právě zde nachází „nejznámější a nejvýznamnější uzenářství na světě“ (*dünyanın en iyi ve en önemli şarkütleri*), v nichž jsou k mání „ty nejlákavější salámy“ (*en tahrik edici salamalar*) a restaurace, kde si lze vychutnat „nejproslulejší vína na světě“ (*dünyanın en ünlü şarapları*). Samotný New York je potom podle Yaşına „nejkosmopolitnější město světa“ (*dünyanın en kozmopolit kenti*) a především „ráj jídla a pití“ (*içme-yeme cennetidir*), kam se přestěhovali nejznámější šéfkuchaři světa. Už z volených výrazů je tedy jasné, že autor článku se hrdě hlásí k milovníkům této americké metropole a neváhá své přesvědčení šířit dál.

Články z oblasti vědy zase poukazují na zajímavé výzkumy a pokusy provedené americkými vědci, čímž ukazují USA jako zemi vědy a pokroku, jejíž objevy slouží ku prospěchu celého světa.¹⁴⁸ Tento závěr odpovídá i tomu, co ve svém článku naznačuje Aylin Güneyové – podle ní totiž Turci obecně vzato nemají nic proti americké kultuře, avšak velmi negativně vnímaná osobnost George Bushe, jehož jméno se koneckonců objevilo i v některých rozebíraných člancích, způsobila výrazné negativní vnímání USA naprosto ve všech oblastech.¹⁴⁹ Z průzkumů veřejného mínění však vyplývá, že s příchodem Baracka

¹⁴⁴ Srov. Cengiz Semercioğlu, „Los Angeles'tan Emmy Notları“, *Hürriyet* 24. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2013.

¹⁴⁵ Srov. Onur Baştürk, „Madonna'nun mesaj kaygılı 'Secret'i“ *Hürriyet* 29. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014, Ece Sükan, „Moda maratonu başladı... İlk durak New York!“ *Hürriyet* 15. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014 a Ece Sükan, „Moda siyahı sevmiyor mu?“ *Hürriyet* 23. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁴⁶ Srov. Ece Sükan, „Bu yol hiç bitmez“, *Hürriyet* 1. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁴⁷ Srov. Mehmet Yaşın, „New York'ta cennete düştüm“, *Hürriyet* 29. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁴⁸ Osman Müftüoğlu, „Yalnızlık sağlığımızı tehdit ediyor“, *Hürriyet* 11. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014 a Osman Müftüoğlu, „Uyku beni onarıyor“, *Hürriyet* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁴⁹ Srov. Güney, „Anti-Americanism in Turkey“, 482.

Obamy se začalo zlepšovat nejen celkové vnímání Spojených států amerických, ale stoupá i popularita americké kultury, vědy a způsobu obchodování.¹⁵⁰ Fakt, že se v *Hürriyetu* objevují lehce pozitivně laděné kulturně-vědecké zprávy o USA, tedy jen potvrzuje výsledky provedeného průzkumu.

Z analýzy úvodníků deníku *Hürriyet* tedy vyplývá, že svým postojem vůči Spojeným státům americkým zůstávají neutrální, případně lehce pozitivní. K těm pozitivním se řadí především ty články, které se zabývají jiným tématem než politikou. Celkově spíše nestranný postoj se dá přičíst snahám novin postavit se kritikám bulvárnosti a alespoň v člancích z oblasti politiky působit jako seriózní periodikum. Nutno však podotknout, že charakteristika bulváru je svým způsobem patrná i v úvodnicích – důkazem toho je už samotný fakt, že i v této sekci lze nalézt články z oblasti populární hudby či módy, tedy témata typická pro nepříliš seriózní noviny. Ohledně postoje *Hürriyetu* k AKP se dá se říci, že jsou noviny věrný tomu, jak samy sebe charakterizují. Až na několik výjimek, z nichž nejvýraznější jsou články Akifa Bekiho, se ve všech úvodnicích objevuje alespoň lehká kritika vládnoucí strany.

Co se týče deníku *Zaman*, z šestnácti úvodníků jich se Spojenými státy na první pohled souvisí devět. Stejně tak je větší i počet titulků, které USA zobrazují spíše negativně. Z těchto stojí za zmínku například vyčítavě působící úvodníky Ali H. Aslana „Obamovy šifry kolem syrského rozhodnutí“ a v podobném duchu se nesoucí „Obamovy šifry kolem blízkovýchodní politiky“.¹⁵¹ Jak je z obou zřejmé, autor hodnotí Obamovu politiku v oblasti Blízkého východu jako nejasnou a zmatenou. Ještě o něco negativněji vyznívá titulek Fikreta Ertena „Obama se snaží utéct z boje“, jenž je opět zřejmou kritikou Obamovy zahraniční politiky.¹⁵²

Přísnější hodnocení Spojených států se kromě titulků ukazuje i v samotných člancích, z nichž se ani jeden nedá hodnotit jako čistě pozitivní. Začneme například s výše zmiňovaným článkem Fikreta Ertena, v němž autor naráží na mnohé kritiky Obamovy značně mobilní „červené linie“, tedy pomyslného prahu, jenž představuje použití chemických zbraní.¹⁵³ Překročení této linie by pro Bašara al-Asada znamenalo okamžitou intervenci Spojených států. Jak však autor zmiňuje, ještě před oficiálním stanovením této pomyslné hranice již

¹⁵⁰ Data vycházejí z průzkumu veřejného mínění uskutečněného Pew Research Center. Celý průzkum je k dispozici na <http://www.pewglobal.org/2012/06/13/chapter-2-attitudes-toward-american-culture-and-ideas/>.

¹⁵¹ Srov. Ali H. Aslan, „Obama'nın Suriye kararını şifreleri“, *Zaman* 2. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014 a Ali H. Aslan, „Obama'nın Ortadoğu politikası şifreleri“, *Zaman* 30. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁵² Srov. Fikret Ertan, „Obama, müdahaleden kaçmaya çalışıyor“, *Zaman* 2. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁵³ Více o „červené linii“ a spekulacích o jejím překročení lze nalézt na <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-23800031>.

Asadův režim stačil chemické zbraně použít nejméně ve čtrnácti případech, které však Obama zřejmě nevyhodnotil jako systematické používání, ale spíše jako ojedinělé použití. V důsledku toho, že Asada nikdo nezastavil, tedy došlo k masakru v Ghútě, kde „v bolestech ztratily život tisíce lidí“. Erten se zde očividně snaží dokázat, že Obamova nerozhodnost přímo vedla k ghútskému masakru a pro tento účel volí velmi expresivní vyjádření. I přes to, že podle autora článku byl Obama chtě nechtě nucen postavit se této své červené linii čelem, „po celé dny“ (*günlerce*) neučinil ohledně intervence žádné rozhodnutí. Nakonec, místo aby se k celé záležitosti postavil zodpovědně, učinil krok, který Erten označuje jako „rozporuplný“ (*çelişkili*) a „nejednoznačný“ (*muğlak*) – vyzval Kongres k tomu, aby se nejdříve k případné intervenci vyjádřil. Tímto se však podle autora článku „určitým způsobem snaží zbavit zodpovědnosti a svalit ji na Kongres.“ Erten zmiňuje i to, že podle něj by případné odmítnutí Kongresu dokonce přišlo Obamovi vhod. V závěru tedy Obama z celé záležitosti vychází jako nevyočitatelný zbabělec, který si nechává zadní vrátka a nedodrží dané slovo.

Úvodníky Aliho H. Aslana, jež už byly taktéž zmíněny, komentují americkou zahraniční politiku na Blízkém východě. Autor v nich kritizuje Obamovu nerozhodnost ohledně zásahu v Sýrii a vyčítá mu, že „byl dávno rozhodnutý, a až do chvíle, kdy měly operace začít, neměl v úmyslu se ptát na názor veřejnosti.“ Jeho rozhodnutí zeptat se na názor Kongresu se tedy jeví jako značně podezřelé – je buď důkazem prezidentovy nerozhodnosti či bylo již od počátku pečlivě naplánováno a Obamovi slouží pouze jako pojistka. Podle Aslana v podstatě Obama kongresmanům dal jasně najevo, že pokud nevysloví prezidentovi svoji podporu, stanou se nepřímo zodpovědnými za zločiny Asadova režimu. Obama jim tedy fakticky nedává jinou možnost, než se zásahem souhlasit. Aslanův záměr je zde tedy pravděpodobně odhalit Obamu jako zbabělce, jenž sám sebe zahnal do kouta a teď má strach čelit následkům sám. Proto, pokud bude Kongres s návrhem souhlasit (k čemuž je očividně prezidentem tlačěn), stane se spoluvíníkem případného neúspěchu celé akce. I zde se tedy objevuje ona myšlenka Obamových zadních vrátek pro všechny případy. Na závěr ještě autor dodává, že pro to, aby Obamovo řízení zajistilo podporu veřejnosti a Kongresu, „připravuje se na velmi silný lobbying a PR. Jelikož se tato záležitost týká i bezpečnosti Izraele [...] požádají o pomoc i vlivné spřátelené lobby v Kongresu.“ Spolupráce s lobby, velmi pravděpodobně židovskou, tak ukazuje Obamu jako někoho, kdo se neštítí ničeho a komu se tedy nedá věřit.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Zde je nutno podotknout, že židovská lobby je v Turecku vnímána velmi negativně a je často zmiňována v souvislosti s mnohými skandály a spiknutími. V nedávné době právě ji premiér Erdoğan označil za iniciátora protestů v Gezi.

Druhý úvodník stejného autora se prvním podobá nejen titulkem, ale také svým lehce kritickým obsahem. Aslan zde opět vystupuje proti Obamově příliš mírné politice na Blízkém východě. Doslova říká, že „Zahraniční politika Obamovy administrativy je taková, že nechává utlačovatelské režimy jako Írán, Sýrie nebo Egypt v klidu.“ Z tohoto pohledu se tedy dokonce může zdát, že autor Spojené státy viní z podílu na tom, že tyto a podobné autoritářské režimy jsou stále u moci.

„Tři duchové, se kterými Obama bojuje“ je název dalšího úvodníku téhož autora.¹⁵⁵ I zde Aslan vystupuje jako kritik Obamovy údajně nejasné politiky vůči Sýrii. Možnou intervenci označuje za „rovnici o mnoha neznámých“ (*çok bilinmeyenli denkleme*). Pokračuje obviněním Obamy z toho, že všechnu dřinu spojenou s přesvědčováním Kongresu nechal na Johnu Kerry, když „...v podstatě vytáhl pojistku z ručního granátu, hodil jej doprostřed Washingtonu a odjel si na zahraniční setkání G-20.“ Zde je tedy americký prezident zobrazen jako nevyzpytatelný a nezodpovědný muž, který v kritické chvíli nejenže neváhá opustit „bojiště“, ale svoji práci dokonce hází na krk někomu jinému.

Poslední dva úvodníky téhož autora jsou sice podobně kritické, co se týče nejasného postupu a váhavosti Spojených států, avšak o něco smířlivější svým postojem vůči Baracku Obamovi. Čtenář by dokonce mohl nabýt dojmu, že Aslan se amerického prezidenta zastává před jeho oponenty z řad amerických republikánů. V článku „Drsná zkouška pro Sýrii“ Aslan opět kritizuje pomalý americký postup a nespolehlivost amerických slibů, když píše: „Během posledních týdnů Spojené státy vzbudily naději, když prohlásily, že se jednou provždy rozhodly převzít část zodpovědnosti ohledně Sýrie, ale nakonec hora porodila myš“.¹⁵⁶ Na druhou stranu však jen o několik odstavců dále pochvalně popisuje Obamovy upřímné snahy probudit mezi bezcitným americkým národem trochu soucitu s trpícími Sýřany a jeho neúspěch komentuje následovně: „Podívejte, jak chtěl prezident Obama v záležitosti Sýrie učinit idealistický krok, ale nakonec ho v tom nechala dokonce i velká většina americké veřejnosti.“ Obama se tedy jeví možná jako trochu naivní, ale přesto v jádru dobrý člověk, jehož jedinou chybou bylo to, že se příliš spoléhá na lidi kolem sebe. V úvodníku s názvem „Co trápí Obamu?“ se autor odklání od Sýrie a pro změnu se zaměřuje na americkou domácí politiku, která podle něj prochází krizí v souvislosti s probíhajícím jednáním o reformě zdravotního pojištění. Píše doslova: „Rčení začínající slovy, že moudrost nepřichází s věkem, platí také pro demokracii. Spojené státy americké, jeden z nejstarších demokratických

¹⁵⁵ Ali H. Aslan, „Obama'nın savaştığı üç hayalet“, *Zaman* 9. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁵⁶ Ali H. Aslan, „Suriye'yle yaman imtihan“, *Zaman* 16. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

systemů na světě, totiž v poslední době prochází mnoha krizemi“.¹⁵⁷ Ačkoliv tedy poukazuje na některé nedokonalosti americké demokracie, když přijde řada na rozepře mezi Obamou a konzervativní, protireformní Tea Party, staví se jednoznačně na stranu prezidenta. Tea Party dokonce nelichotivě popisuje jako „hnutí, jehož členové se identifikují s bělejší, bohatší, pobožnější, provinčnější a heterosexuálnější částí společnosti“, a kterému tedy Obamovy snahy o reformu vadí kvůli tomu, že umožní přístup k zdravotnímu pojištění i vrstvám společnosti, které neodpovídají jejich představě ideálních Američanů, tj. imigrantům. Na závěr ještě dodává: „Také zde může hrát roli to, že černý prezident s muslimským jménem je zkrátka pro některé konzervativce stále nestravitelný.“ Tímto tedy nejenže poskytuje argument pro své domněnky a diskredituje rasistické konzervativce, ale navíc určitým způsobem přibližuje Obamu tureckým čtenářům. Poukazuje totiž na něco, co amerického prezidenta pojí s drtivou většinou všech Turků – na muslimské jméno.

Dalším zkoumaným článkem je úvodník Abdulhamida Bilinciho „Válka propagandou“.¹⁵⁸ Již z titulku je jasné, že autor zde komentuje především způsob medializace událostí v Sýrii a snahu přesvědčit veřejnost o nutnosti zásahu. Na jednu stranu Bilinci staví Obamu s věrným Kerrym, jemuž se však ani přes veškerou snahu nepodařilo získat podporu ani Velké Británie, natož potom většiny americké veřejnosti. Autor neopomíná zmínit ani předchozí americkou administrativu v čele s Georgem Bushem, jehož spolu s bývalým britským premiérem viní z toho, že jejich vykonstruované obvinění z držení zbraní hromadného ničení a následná válka v Iráku notně přispěly k současné nedůvěře veřejnosti a neochotě aktivně se do syrského konfliktu zapojit. Na druhé straně je pak režim strany Baas, který „navzdory všem těžkostem [...] elegantně a umně dokazuje svoji obratnost v této válce.“ Kontrast mezi obratným syrským režimem a neohrabanou západní propagandou je ještě patrnější, když autor zmiňuje to, jak vůdce strany prezident Bašar el-Asad dokonce pozval jednoho z nevlivnějších televizních moderátorů, Charlieho Rose, do Damašku, aby s ním natočil rozhovor. Ve výsledku je tedy autor, ač nerad, nucen vyjádřit obdiv k Asadovi, který, přestože je sám ve velmi nepříjemné situaci, dokáže mnohem lépe kličkovat a argumentovat než špičky americké diplomacie, ať už minulé či současné. Naproti tomu Obama, ač se snaží sebevíc, nedokáže dojednat podporu ani u svého tradičního spojence. Je zde tedy zobrazen jako nepřilíš zdatný vyjednávač, což však v porovnání se silnou kritikou vedení Bushe vyznívá ještě poměrně smířlivě. Nicméně je důležité upozornit na to, že Bilinci vědomě rozlišuje mezi Obamou a Bushem a tedy „nehází všechny Američany do jednoho pytle“.

¹⁵⁷ Ali H. Aslan, „Obama'yla ne dertleri var?“, *Zaman* 7. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁵⁸ Abdulhamid Bilinci, „Propaganda savaşı“, *Zaman* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

V úvodníku s titulkem „Co je třeba udělat se Sýrií“ se opět setkáváme s kritikou nečinnosti americké vlády ohledně událostí v Sýrii.¹⁵⁹ Autor článku Şahin Alpay zde popisuje situaci v americkém Kongresu, jehož členy Barack Obama „vyzval k tomu, aby si vybrali mezi tím, že ho podpoří a tím, že nechají Asada, který používá zbraně hromadného ničení k vraždění dětí, bez trestu.“ Z takto nastíněné situace lze jen těžko pochybovat o tom, kterou z možností by zvolil sám autor článku. Alpay tímto naznačuje, že zbytečné průtahy stojí lidské životy, přičemž používá podobně expresivní výrazy jako Fikret Erten. Dále poukazuje i na jednu z možných hypotéz, která se objevila v důsledku vleklého se průběhu jednání o možnosti intervence: „Obamova nerozhodnost vede k přibývajícím dohadům, že si ve skutečnosti Asadovu rezignaci nepřeje.“ V důsledku tedy autor dává jasně najevo, že pokud Obama a jeho administrativa nejsou zastánci Asadova hrůzného režimu, měli by to dokázat ne slovy, ale činy a s konečnou platností rozhodnout pro intervenci do Sýrie.

Posledním lehce vyčítavým úvodníkem je článek İhsana Dağı „To my budeme platit syrskou fakturu?“ Dağı se na syrský konflikt zaměřuje především z hlediska dopadu celé situace na Turecko, čemuž napovídá i jeho úvodní povzdech: „Sýrie zase zůstala na nás“.¹⁶⁰ Poté vysvětluje, jak negativní je dopad syrského konfliktu na tureckou ekonomiku a jak se zároveň zvyšuje nebezpečí, že v budoucnu povede k rozpoutání sektářského násilí i v Turecku. Objevuje se zde samozřejmě i kritika nedostatečné iniciativy ze strany USA: „Amerika s omezenou vojenskou operací váhá; je připravena od ní ustoupit, ačkoliv se potvrdilo použití chemických zbraní.“ USA jsou tedy i zde zobrazeny jako nespolehlivé – ačkoliv hranice, kterou si samy vytýčily, byla nepochybně překročena, jsou připraveny ze všeho vycouvat. Krom toho jsou to podle autora právě Spojené státy, jež jsou za prodlužování současného stavu přímo odpovědné, a tím zvětšují i negativní dopad konfliktu na Turecko.

Po analýze úvodníků se tedy *Zaman* jeví vůči USA jako spíše negativní, případně neutrální. Nejčastější příčinou kritiky je pomalý postup Spojených států při řešení syrské krize. Zajímavostí je, že hodnocení AKP, ať už kladné, či záporné, se v úvodnicích *Zamanu* příliš často nevyskytuje. Pokud se však objeví (jedná se asi jen o tři články), je pozitivní.

Z provedené analýzy úvodníků týkajících se Spojených států amerických lze tedy vyvodit následující závěr: deník *Hürriyet* se celkově zdá mnohem méně kritický, zatímco v případě *Zamanu* je tomu naopak. Ačkoliv se mezi vybranými úvodníky *Hürriyetu* nevyskytuje ani jeden vyloženě pozitivní, články týkající se obchodní a hospodářské spolupráce se rozhodně řadí mezi smířlivější a optimističtější a v podobném duchu jsou psány

¹⁵⁹ Şahin Alpay, „Suriye için ne yapmalı“, *Zaman* 3. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

¹⁶⁰ İhsan Dağı, „Suriye'nin faturası biz mi ödeyeceğiz?“, *Zaman* 13. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

i úvodníky z oblasti kultury či cestování. Z toho lze tedy usoudit, že i přes občasné neshody jsou obě země schopny vzájemné spolupráce a že Spojené státy jsou stále v mnoha ohledech vnímány jako země, od níž se může Turecko leccemu přiučit. Je také důležité si uvědomit, že významnější než absence výrazně pozitivních článků je nízký počet těch negativních. Objevuje se zde Erginův lehce kritický, avšak chápavý úvodník a Tanışova otevřená kritika amerického *Wall Street Journal*, jež však není namířena na Ameriku jako takovou. V úvodníku „Chemické zbraně“ je zase sice autorův postoj k americké administrativě jasně negativní, avšak na druhou stranu silně kritizuje i administrativu tureckou. Navíc je pravda, že kritika USA se zde týká především Bushovy vlády a v případě té Obamovy autor spíše jen volá po obezřetnosti, kterou vidí vzhledem k předchozím zkušenostem jako nezbytnou. Největším odpůrcem USA zůstává samozřejmě Akif Beki, jenž však, jak už bylo zmíněno, představuje mezi novináři *Hürriyetu* výjimku, jelikož by se svým profilem hodil spíše mezi novináře *Zamanu*. Díky Bekiho úvodníkům je však zřejmé, že osobní názor samotných autorů má v případě sloupků převahu nad oficiální ideologií daného periodika. Stejně tak na novináře nemá pravděpodobně vliv ani státní cenzura, jelikož s kritikou vládní AKP se čtenář setká hned v několika článcích. Deník *Zaman* celkově působí spíše negativněji a útočněji a podle očekávání je zde počet negativních článků vyšší než v případě *Hürriyetu*. Připomeňme například úvodník Fikreta Ertana, v němž autor otevřeně kritizuje snahu Baracka Obamy vyhnout se odpovědnosti a „utéct z boje“ a ukazuje amerického prezidenta jako zbabělce, který nedostojí svému slovu. Ali H. Aslan zase nepřímě označuje Obamovu administrativu za nedůvěryhodnou, když poukazuje na její spojitost s židovskou lobby. Další negativní články povětšinou vyjadřují kritiku pomalého a nerozhodného postupu USA při řešení syrského konfliktu a neschopnost Obamy zajistit potřebnou podporu pro zásah. Celkově vzato je však rétorika článků umírněná a autoři nesklouzávají k bezdůvodné kritice či konspiračním teoriím.

Přistupme nyní k analýze úvodníků zabývajících se Izraelem. Ty jsou pouhé tři a autorem všech je Fikret Ertan, novinář deníku *Zaman*. Co se týče titulků, dva mají spíše negativní konotace: „Intervence, Izrael a lobby“ upozorňuje na spojitost mezi Izraelem a stigmatizovanou lobby.¹⁶¹ Při četbě zdánlivě neutrálního titulků „Řecko-izraelská vojenská unie“ zase ihned zpozorní každý, kdo má alespoň základní přehled o turecko-řeckých vztazích.¹⁶² Právě tento článek se věnuje vojenské unii, která byla před několika lety uzavřena mezi Izraelem a Řeckem. Ertan se zde pokouší čtenářům vysvětlit vliv společenství těchto zemí na rovnováhu v regionu. Po detailním popisu všech možných druhů raket a zbraňových

¹⁶¹ Srov. Fikret Ertan, „Müdahale, İsrail ve lobî“, *Zaman* 9. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.

¹⁶² Srov. Fikret Ertan, „Yunanistan-İsrail askerî işbirliđi“, *Zaman* 14. 10. 2013. Internet. 5. 5. 2013.

systemů, jež v poslední době Řecko nakoupilo, však autor z ničeho nic vyrukuje s originální konspirační teorií týkající se této izraelsko-řecké spolupráce. Píše doslova: „Možná však tato unie zahrnuje ještě jiné body a jiná vojenská cvičení než ta oficiální.“ a poukazuje na to, že většinu těchto zbraní koupilo Řecko právě od Izraele. Dále čtenářům pokládá zásadní otázku, na kterou vzápětí sám významně odpovídá: „Když se zeptáte ‘Proti komu je to všechno namířeno?’, odpověď je naprosto jasná: proti Turecku, samozřejmě.“ Ertan se nikterak neostýchá přímo obvinít tyto dvě země z toho, že společně spřádají plány proti Turecku. Své tvrzení podkládá argumentem, že jedinou zemí, se kterou by se Řecko mohlo dostat do nějakého střetu či dokonce války, je už z historických důvodů právě Turecko. Tento úvodník tedy otevřeně vystupuje nejen proti Izraeli, ale i proti Řecku, a vyzývá tureckou veřejnost k ostražitosti. Izrael je podle Ertana země, které se nedá věřit, je vždy připravena Turecku škodit a neváhá za tímto účelem hledat spojení.

V druhém zmiňovaném článku tentýž autor naráží na to, že se Izrael dlouho zdržoval jakéhokoliv vyjádření svého postoje vůči syrskému konfliktu. Podle Ertana však po celou dobu veškerá jednání bedlivě sledoval a izraelská lobby dokonce ve Washingtonu dohlížela na to, aby případná rozhodnutí byla v souladu se zájmy země. Když Obama přistoupil k žádosti o svolení Kongresu, Izrael konečně otevřeně podpořil jeho návrh intervence a členové lobby byli dokonce pozváni na jednání do Bílého domu. Podporou zásahu se Izrael v podstatě staví na stejnou stranu jako turecká vláda. Ertan však zdůrazňuje rozdíl mezi motivy obou států a tím i zamezuje případným spekulacím o napojení izraelské lobby na tureckou vládu. Podle něj je totiž izraelská podpora zcela zjištěná – pokud k zásahu v Sýrii skutečně dojde, zvýší se tím pravděpodobnost, že se podobná akce jednou uskuteční i proti íránské vládě. V tomto úvodníku tedy autor poukazuje i na vypočítavost izraelského státu a ukazuje, že vliv židovské lobby sahá až do nejvyšších míst americké administrativy.

Úvodník s názvem „Německo-Izrael a Merkelová“ se věnuje neobyčejně vřelým vztahům Izraele s Německem.¹⁶³ Výjimečná spolupráce se údajně neomezuje jen na diplomacii, ale platí také v oblasti vojenské, vědecké, v obchodování atp. Ertan pro tyto výjimečné vztahy nepřímo nabízí vysvětlení, když konstatuje, že co se týče počtu židovského obyvatelstva, zaujímá Německo třetí místo v Evropě. Když navíc dodává, že „federální vláda velmi aktivně podporuje způsob života Židů i jejich aktivity“, nepřímo naráží na možný vliv izraelské lobby v německé administrativě. V určitém smyslu je tedy tento článek kombinací dvou předchozích – na jednu stranu poukazuje na podezřele silné spojení Izraele

¹⁶³ Fikret Ertan, „Almanya-İsrail ve Merkel“, *Zaman* 26. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.

s některou z evropských zemí a zároveň na velký vliv izraelské lobby. Na rozdíl od Spojených států amerických je tedy obraz Izraele v *Zamanu* jednoznačně negativní. Z úvodníků se jeví jako země, která neustále taktizuje a spolu s všudy přítomnými spojenci se za každou cenu snaží ovlivnit světové dění ve svůj prospěch.

Po provedení analýzy se tedy dá konstatovat, že výsledky dopadly víceméně podle očekávání. *Hürriyet* se ukázal méně kritický než *Zaman*, a to jak svými postoji ke Spojeným státům, tak k Izraeli. Na druhou stranu se však nepotvrdilo, že by se tyto noviny Spojených států nějak markantně zastávaly a ve svém postoji vůči nim se jeví spíše neutrálně. Stojí za tím možná snaha dát prostor různorodým pohledům na věc a i díky silně kritickým článkům Akifa Bekiho je tedy celkové vyznění méně pozitivní, než jaký byl předpoklad. Deník *Zaman*, jenž se sice ve svém postoji ukázal jako negativnější, si udržuje překvapivý odstup a nesklozává k samoučelným kritikám. I *Zaman* tedy zůstává poměrně diplomatický, což je dost možná spojeno i se snahou deníku získat si podporu širšího čtenářstva a držet se vytýčené liberálnější linie.

To se ovšem nedá říct o jeho ostré kritice Izraele, při níž sklouzává dokonce ke směšným konspiračním teoriím. Otázkou však zůstává, do jaké míry je vzhledem k nízkému počtu článků možné z této analýzy vyvozovat obecné závěry. Jelikož navíc všechny články *Zamanu* pochází od Fikreta Ertena, lze o tom, do jaké míry vyjadřují autorův osobní názor a do jaké postoj deníku, jen spekulovat. V úvodnicích *Hürriyetu* se Izrael pro změnu vůbec neobjevuje. O důvodu této ignorace však můžeme spekulovat – může jít o náhodu, ale je třeba zvážit i možnost, že jelikož v poslední době k žádným vysloveně negativním událostem ve spojení s Izraelem nedošlo, než aby *Hürriyet* psal o něčem pozitivním, raději mlčí.

Fakt, že z vybraných úvodníků *Zamanu* nebyl během sledovaného období nalezen ani jeden článek z oblasti jiné než politiky, by mohl být dalším důkazem snahy deníku o to, působit seriózně. Podobné „kuriozity“ s sebou totiž nutně nesou jistou připomínku bulvárního tisku, od něž se *Zaman* naprosto distancuje. Do jisté míry by také mohlo hrát roli to, že by tento typ článků Spojené státy příliš „polidšťoval“. Avšak vzhledem k silně negativním článkům kategorie *společnost*, jež se týkaly Izraele, se tento argument jeví jako velmi slabý. Faktem je, že v *Hürriyetu* právě přítomné kulturní zprávy a zajímavosti ze světa vědy přispívají k celkově pozitivnějšímu obrazu USA.

Rozdíl mezi oběma tituly je patrný i v případě postoje k vládní straně. Zatímco v *Hürriyetu* se objevuje několik neutrálních článků a převažují úvodníky AKP kritizující, *Zaman* na toto téma většinou mlčí. Pokud však už dojde k nějakému hodnocení AKP, je spíše

pozitivní. Tento fakt je vzhledem k nedávnému konfliktu mezi premiérem Erdoğanem a Fethullahem Gülenem poměrně překvapivý. Je však pravděpodobné, že před roztržkou *Zaman* Erdoğanovu stranu otevřeně podporoval a vzhledem k dnešnímu stavu tedy přece jen ze strany novin došlo k výraznému poklesu její podpory. Z dnešního pohledu se zdá tato hypotéza pravdivá, jelikož články v *Zamanu* se po vyvrcholení roztržky v prosinci 2013 začaly mnohem otevřeněji stavět proti AKP.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Dobrým příkladem je článek kritizující Erdoğanovy nedávné zákazy některých internetových serverů. Srov. Bülent Korucu, „Yasaklı Erdoğan’dan yasakçı Erdoğan’a!“, *Zaman* 11. 4. 2014. Internet. 1. 5. 2014.

Závěr

Vztahy Turecka se Spojenými státy a s Izraelem byly v posledním desetiletí podrobeny hned několika zkouškám: v případě USA šlo především o zásah v Iráku a necitlivou politiku George Bushe, v případě Izraele zase o okupaci pásma Gazy, Mavi Maramu a o sbližování s tradičními blízkovýchodními nepřáteli Izraele. Právě utužování tureckých vazeb na muslimské sousedy znepokojilo i Spojené státy, pro něž se Turecko stalo důležitým spojencem v jinak nestabilní oblasti Blízkého východu. Obavy z islamizace země vedené Erdoğanovou AKP a snahy Turecka stát se nezávislým vůdcem v regionu by totiž mohly mít vážné důsledky pro postup v boji proti terorismu. Současný stav vztahů Turecka s Izraelem se samozřejmě odráží i v médiích, která navíc zvoleným způsobem interpretace mohou dále ovlivnit obraz, jenž si veřejnost o událostech, a tedy i zmíněných zemích, vytváří.

Mediální analýza vybraných zpráv ukázala, že má hypotéza se potvrdila, ale jen do určité míry. Vycházela jsem z předpokladu, že *Hürriyet*, jakožto prozápadní a sekulární deník, bude vůči Spojeným státům americkým spíše pozitivní a vůči Izraeli, díky svému odstupu od náboženství, nebude tolik kritický jako islamistický *Zaman*. V sekci úvodníků se v *Hürriyetu* většina článků ve spojitosti s USA nese v neutrálním, či jen lehce pozitivním duchu. Proti očekávání je tomu tak víceméně i v *Zamanu*, kde se sice objevuje kritiky více, na druhou stranu je však vždy odůvodněná a poměrně mírná. V úvodnících se mnohem více než ve zprávách projevilo osobní přesvědčení každého autora a názory se zde i více různí. I přesto však celkový tón vyznívá jen lehce negativně. Tato překvapivá neutralita a vyhýbání se ostré kritice může však být vysvětlena jako snaha *Zamanu* stát se respektovaným deníkem na profesionální úrovni, který zaměstnává pestrou škálu novinářů. Stejný důvod pravděpodobně sehrál roli i v případě nečekaně chladného postoje *Hürriyetu* vůči USA, protože i tento deník se snaží poskytovat prostor autorům rozličných názorových přesvědčení. Perfektním příkladem je Akif Beki, jehož úvodníky byly ze všech analyzovaných článků vůči USA zdaleka nejkritičtější. V případě úvodníků se tedy jasně ukázalo, že ideologická linie deníku ustupuje osobním názorům jednotlivých autorů. Co se týče *Zamanu* a úvodníků o Izraeli, nelze vzhledem k jejich nízkému počtu, ani přes jejich výraznou negativitu, z analýzy vyvozovat jakékoliv závěry. *Hürriyet* se Izraeli v úvodnících nevěnuje vůbec. Tato naprostá ignorace by se dala vysvětlit tím, že k žádným událostem, které by *Hürriyet* považoval za negativní, nedošlo, a o pozitivních psát odmítá. Stejný důvod by se koneckonců dal aplikovat i na *Zaman*, kde se nachází jen tři úvodníky o Izraeli, navíc všechny od stejného autora.

Více o náhledu na Izrael se lze dozvědět ze zpráv sekcí *Dünya* (Svět), *Gündem* (Aktuální zprávy) a *Planet* (Planeta), v nichž se *Hürriyet* ukazuje jako vesměs neutrální.

Jediným pozitivním aspektem Izraele je pro něj snad jen technologická vyspělost země. Zajímavý paradox se však ukázal v případě *Zamanu*. Zatímco politická témata se mu daří udržet v neutrální rovině, ve zprávách kategorie *společnost*, kde má ve volbě témat značnou svobodu, se jeho protiizraelský postoj ukázal mnohem silněji. Právě zde se totiž projevuje náboženský aspekt novin – hned v několika případech je hlavním tématem zpráv islám, a to především projevy netolerance vůči muslimům, které jsou samozřejmě ostře odsouzeny. Krom toho je zde kritizován i netolerantní postoj vůči jiným náboženským menšinám v Izraeli, jenž naprosto odporuje přesvědčení Fethullaha Gülena o nutnosti mezináboženského dialogu a tolerance. Naopak ve zprávách o Spojených státech amerických se jak *Zaman*, tak *Hürriyet*, ukázaly jako neutrální. Neutralita většiny zpráv je tedy v lehkém kontrastu s úvodníky, v nichž je poskytnuto mnohem více prostoru jednotlivým autorům a může zde dojít i ke střetu osobního názoru s ideologií daného periodika. Tento poznatek není ničím překvapivým, protože v podstatě potvrzuje zjištění Petra Kučery.¹⁶⁵ Obecně lze však konstatovat, že linie *Zamanu* i *Hürriyetu* je v úvodnicích sice patrná, avšak právě díky této větší svobodě autorů úvodníků není dominantní. Celkově vzato tedy ve zprávách *Hürriyet* zobrazuje Spojené státy jako důležitého aktéra na poli mezinárodní politiky, což dokazuje i vysoký počet zpráv, které se země týkají. Pomocí velkého množství zpráv ze života obyčejných lidí zemi „polidšťuje“ a díky článkům o kultuře ji zase v jistém směru ukazuje jako vhodný vzor pro Turecko. Naproti tomu na Izraeli vidí jako jediné pozitivum jeho vyspělou technologii. *Zaman* taktéž věnuje Spojeným státům hodně prostoru, čímž ukazuje jejich důležitost. Svým čtenářům zemi ukazuje především skrze náboženství a vytváří obraz Ameriky jako země, která je i přes menší překážky na dobré cestě k náboženské toleranci. Naproti tomu Izrael odsuzuje jako nepředvídatelný a navíc plný náboženské nenávisti a netolerance.

Podobně jako postoj k USA a Izraeli se liší i postoj k vládnoucí AKP, který je nedílnou součástí ideologické linie obou periodik. Dalo by se vlastně říci, že tato stránka zpráv napoví o charakteru novin daleko více než jejich postoj k USA či Izraeli – zatímco *Hürriyet* dal svůj negativní přístup k Erdoğanově straně v úvodnicích jasně najevo, *Zaman* byl opatrnější. AKP překvapivě příliš nezmiňoval, a to ani pozitivně, což je zřejmě důsledkem roztržky premiéra s Fethullahem Gülenem. Časté kritizování AKP v článcích *Hürriyetu* napovídá, že i přes vysoký počet uvězněných novinářů zřejmě není cenzura až tak přísná, ačkoliv kritika je často vyjádřena jen nepřímou, skrze narážky a metafory. To, že v *Zamanu* se

¹⁶⁵ Srov. Kučera, „Turkey and Israel“.

s ní čtenář setká jen zřídka, zase nasvědčuje tomu, že určitá míra autocenzury přece jen stále funguje.

Kromě rozdílného postoje vůči vládní straně vyšly při analýze najevo i významné odlišnosti co se týče obecné charakteristiky novin, která sehrála svoji roli i ve výběru zpráv. Lehce bulvární *Hürriyet* obsahoval mnohem více zpráv z kategorie *společnost* a obdobné články se objevily dokonce mezi úvodníky. Naopak *Zaman*, zřejmě v souladu se svojí profesionální image, se tomuto typu zpráv co nejvíce vyhýbal.

Analýza *Zamanu* a *Hürriyetu*, které patří mezi nejprodávanější turecká periodika, může prozradit mnohé o turecké společnosti. Vliv, kterým tato média disponují, dokáže totiž značně ovlivnit veřejné mínění, což se projeví například i ve volebních výsledcích. S blížícími se prezidentskými volbami toto téma tedy nabývá na aktuálnosti a bude zajímavé pozorovat, jak se projeví roztržka vlivného Fethullaha Gülena s předsedou AKP. Není vyloučeno, že Gülen použije *Zaman* pro šíření protivládní rétoriky. V souvislosti s tím bude zajímavé sledovat i další vývoj v oblasti cenzury, která se, navzdory obavám mezinárodních organizací, nezdá tolik přísná. Po událostech v Gezi, které přerostly v hromadné protivládní protesty, je totiž možné, že se média stanou platformou sílící opozice, k níž by se v budoucnu mohl připojit i Gülenův *Zaman*.

Seznam použitých pramenů a literatury:

Prameny:

- zprávy a úvodníky s tematikou Spojených států amerických či Izraele z deníků *Zaman* (sekce: *Dünya, Gündem, Yazarlar*) a *Hürriyet* (sekce: *Planet, Gündem, Yazarlar*) sešbirané v rozmezí 1. září 2013–14. října 2013.

Deník *Zaman*:

„ABD’de başörtülü çalışanı atan giyim markası suçlu bulundu“, *Zaman* 11. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

„ABD'deki İslam karşıtı rahip gözaltına alındı“, *Zaman* 12. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

„ABD'den Afganistan Kadınlar Bakanlığı'na 14 milyon dolar yardım“, *Zaman* 11. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

„Alanya'ya İsraili vatandaşların bulunduğu kruvaziyer gemi demirledi“, *Zaman* 18. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Alpay, Şahin, „Suriye için ne yapmalı“, *Zaman* 3. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Alpay, Şahin, „Suriye’de savaş ve barışa dair“, *Zaman* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Armağan, Mustafa, „Sivas Kongresi’nin ABD’ye gönderdiği mektup Nutuk’ta neden yer almadı?“, *Zaman* 8. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.

Aslan, Ali H., „Obama’nın Ortadoğu politikası şifreleri“, *Zaman* 30. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Aslan, Ali H., „Obama’nın Suriye kararını şifreleri“, *Zaman* 2. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Aslan, Ali H., „Obama’nın savaştığı üç hayalet“, *Zaman* 9. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Aslan, Ali H., „Obama’yla ne dertleri var?“, *Zaman* 7. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Aslan, Ali H., „Suriye’yle yaman imtihan“, *Zaman* 16. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

„Beyşehir Gölü’nü ele geçiren 'İsrail sazanı'na operasyon başlatıldı“, *Zaman* 11. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Bilinci, Abdulhamid, „Propaganda savaşı“, *Zaman* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

„Break Dans'ta İsrail, Türkiye'yi eledi“, *Zaman* 29. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

„İsraili Hristiyanlar, radikal Yahudi saldırılarından endişeli“, *Zaman* 11. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

Dağı, İhsana, „Suriye’nin faturası biz mi ödeyeceğiz?“, *Zaman* 13. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

- „Doç. Güler: İsrail, Filistin'de en büyük yıkımı vakıf mallarında yaptı“, *Zaman* 2. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.
- „'Ezan yasaklama' vaadi üzerine hackerlar İsrail'e ezan dinletmeye başladı“, *Zaman* 10. 10. 2013. Internet. 5. 5. 2014.
- Ertan, Fikret, „Almanya-İsrail ve Merkel“, *Zaman* 26. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- Ertan, Fikret, „Müdahale, İsrail ve lobi“, *Zaman* 9. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- Ertan, Fikret, „Obama, müdahaleden kaçmaya çalışıyor“, *Zaman* 2. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Ertan, Fikret, „Yunanistan-İsrail askerî işbirliği“, *Zaman* 14. 10. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- Gülerce, Hüseyin, „ABD zaman mı kazanıyor?“, *Zaman* 18. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- Lagendijk, Joost, „Bay Ruhani New York'a geliyor“, *Zaman* 25. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- Lagendijk, Joost, „Türkiye ve Suriyeliler için kötü haber“, *Zaman* 18. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- „Mescid-i Aksa baskını Ankara'da protesto edildi“, *Zaman* 28. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.
- Öztürk, Hamdullah, „Amerikan'ın Amerika ile imtihanı“, *Zaman* 22. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2013.
- „Pakistanlı Malala, Beyaz Saray'da Obama'nın misafiri“, *Zaman* 13. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.
- „Papaz Jones yine sahnede: Kur'an yakmaya giderken yakalandı“, *Zaman* 12. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.
- Selim, Ahmet, „Zor mesele“, *Zaman* 19. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2013.
- „Walmart, İslam karşıtı çalışanını işten çıkardı“, *Zaman* 7. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Deník Hürriyet:
- Atkaya, Kanat, „43 yıl sonra aklanan albüm“, *Hürriyet* 7. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- „Başkan değil büyükanne olmak ister“, *Hürriyet* 26. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Baştürk, Onur, „Madonna'nın mesaj kaygılı 'Secret' i“, *Hürriyet* 29. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Beki, Akif, „CIA'nın Gezi bulmacası“, *Hürriyet* 8. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Beki, Akif, „MIT Şefi'nin mahrem profili“, *Hürriyet* 12. 10. 2013. Internet. 7. 5. 2014.
- Beki, Akif, „Obama'dan bir de 'çapulcular' çıkışı bekliyorum“, *Hürriyet* 5. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- „Bu şehirde internet ücretsiz“, *Hürriyet* 16. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

Çandar, Cengiz, „Suriye politikası: ‘Değerler’ ve ‘realpolitik’“, *Hürriyet* 5. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2013.

„Cory Monteith'in ölüm nedeni belli oldu“, *Hürriyet* 3. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

Doğar, Yalçın, „Suriye’de kmysl silah“, *Hürriyet* 4. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Ergin, Sedat, „Ankara Suriye anlaşmasından rahatsız mı?“, *Hürriyet* 17. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Ergin, Sedat, „Erdoğan’ın Kosova modeli önerisi ne kadar gerçekçi?“, *Hürriyet* 5. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2013.

Ergin, Sedat, „Savaşa en gönüllü olmak“, *Hürriyet* 3. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

„İsrail askerleri Fransız diplomatı yerlerde sürükledi“, *Hürriyet* 21. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

„Kim'in kundağı“, *Hürriyet* 6. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

Levenet, Sefer, „ABD ile ‚çok sakin’ başlama vuruşu“, *Hürriyet* 18. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

Levent, Sefer, „Onur Air’e ambargo kalkıyor“, *Hürriyet* 29. 9. 2013. Internet. 1.5.2014.

Munyar, Vahap, „ABD için yeniden koları sıvadı, siftahı 1 milyar dolar yatırım sinyali oldu“, *Hürriyet* 30. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Munyar, Vahap, „3 yıl önce deneyip halka açılmadı, Şanlıurfa’ya ABD’li AGP’yle yerleşti“, *Hürriyet* 13. 10. 2013. Inernet. 3. 5. 2014.

Müftüoğlu, Osman, „Uyku beni onarıyor“, *Hürriyet* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Müftüoğlu, Osman, „Yalnızlık sağlığımızı tehdit ediyor“, *Hürriyet* 11. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

„Obama: Altı yıldır sigara içmedim çünkü karımdan korkuyorum“, *Hürriyet* 24. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Özdil, Yılmaz, „Berek Obeme“, *Hürriyet* 3. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

Özdil, Yılmaz, „Yaşasın... ABD Komitesi kabul etti“, *Hürriyet* 6. 9. 2013. Internet. 5. 5. 2014.

Sağlam, Erdal, „Suriye ötelendi Merkez zaman kazandı“, *Hürriyet* 3. 9. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

„Scarlett Johansson nişanlandı“, *Hürriyet* 5. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Semerçioğlu, Cengiz, „Los Angeles’tan Emmy Notları“, *Hürriyet* 24. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2013.

Sükan, Ece, „Bu yol hiç bitmez“, *Hürriyet* 1. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Sükan, Ece, „Moda maratonu başladı... İlk durak New York!“, *Hürriyet* 15. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Sükan, Ece, „Moda siyahı sevmiyor mu?“, *Hürriyet* 23. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Tanış, Tolga, „Fidan haberi neden sızdı“, *Hürriyet* 14. 10. 2013. Internet. 1. 5. 2014.

Yaşın, Mehmet, „New York'ta cennete düştüm“, *Hürriyet* 29. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

Použitá literatura:

- Açıkalın, Cevat, „Turkey's International Relations“, *International Affairs* 23.4 (1947): 477–491.
- Akser, Murat a Hawks, Banu B., „Media and Democracy in Turkey: Toward a Model of Neoliberal Media Autocracy“, *Middle East Journal of Culture and Communication* 5 (2012): 302–321.
- Aslan, Ali, „The Foreign Policy- Hegemony Nexus: Turkey's Search for a “New” Subjectivity in World Politics and Its Implications for US-Turkish Relations“, *Perceptions* 16.4 (2012): 159–184.
- Ayalon, Ami, *The Press in the Arab Middle East* (New York: Oxford University Press, 1995).
- Balistreri, Alexander E., *Translating the Republic: Muslim Discourse on Modernity and the Rise of the Newspaper Zaman*. Diplomová práce (Princeton University, 2008).
- Beki, Akif, *Erdogan'ın Harfleri* (Istanbul: Alfa Yayınları, 2008).
- Bolukbasi, Suha, „The Johnson Letter Revisited“, *Middle Eastern Studies* 29.3 (1993): 505–525.
- Budak, Ali, „The French Revolution's Gift to the Ottomans: The Newspaper“, *International Journal of Humanities and Social Science* 2.19 (2012): 157–169.
- Carpenter, Ted Galen, „Estrangement: The United States and Turkey in a Multipolar Era“, *Mediterranean Quarterly* 21.4 (2010): 27–37.
- Cornwell, Susan a Arshad, Mohammed „U.S. vows bid to halt Armenian genocide measure“, *Reuters* 5. 3. 2010. Internet. 4. 5. 2014.
- Çağlar, Şebnem a Çakar-Mengü, Seda, „Media Groups and Their Market Shares in Turkey during Globalization“, *Revista de Economía Política de las Tecnologías de la Información y Comunicación* 11.2 (2009).
- Çiçek, Cemil, „ABD ikinci yanlışı yapmasın“, *Hürriyet* 8. 7. 2003. Internet. 4. 5. 2013.
- Çölaşan, Emin, „Devletin okulu Fethullah dershanesine“, *Hürriyet* 19. 8. 2005. Internet. 15. 5. 2014.
- „Çuval Olayı, Tezkerenin Intikami“, *Haber5*, 8. 8.2008. Internet. 6. 5. 2014.
- Duman, Hasan, „Başlangıcından Karıncay'ya Kadar Türk Basın Tarihine Kısa Bir Bakış“, *Türk kütüphaneciliği* 9.1 (1995): 21–35.
- Dumanlı, Ekrem, „Neler değişecek?“, *Zaman* 31. 10. 2001. Internet. 4. 5. 2014.
- Entous, Adam a Parksınon, Joe, „Turkey's Spymaster Plots Own Course on Syria“, *The Wall Street Journal* 10. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.

- Friedman, Thomas, „Postcard from Turkey“, *The New York Times* 18. 6. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Güney, Aylin, „Anti-Americanism in Turkey: Past and Present“, *Middle Eastern Studies* 44.3 (2008): 471–487.
- Hawks, Banu B., „Is the Press Really Free?: The Recent Conflict between the Government and Media in Turkey“, *The International Journal of the Humanities* 8.11 (2011): 75–90.
- Ignatius, David, „Turkey blows Israel's cover for Iranian spy ring“, *The Washington Post* 16. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Kasaba, Reşat, *The Cambridge History of Turkey* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008).
- Kasaba, Reşat, „Kemalist Certainties and Modern Ambiguities“, *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*. Ed. Kasaba, Reşat a Bozdoğan, Sibel. Seattle, Londýn: University of Washington press, 1997.
- Kaya, Serdar, „The Rise and Decline of the Turkish ‚Deep State‘: The Ergenekon Case“, *Insight Turkey* 11.4 (2009): 99–113.
- Kolektiv autorů, *Türk basınının doğuşu ve gelişimi* (Ankara: T.C. Millî eğitim bakanlığı, 2008).
- Korucu, Bülent, „Yasaklı Erdoğan'dan yasakçı Erdoğan'a!“, *Zaman* 11. 4. 2014. Internet. 1. 5. 2014.
- Kreiser Klaus a Neumann Christoph K., *Dějiny Turecka* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010).
- Kučera, Petr, „Turecké jaro? Od ekologického protestu k občanskému neklidu“, *Nový Orient* 3.68 (2013): 4–17.
- Kučera, Petr, "Turkey and Israel: From Realpolitik to Rhetoric?", nepublikovaný text přednášky pronesené na konferenci *From Revolution to Evolution: Current Dynamics in the Arab-Israeli Conflict*, Metropolitní univerzita Praha, 29. 3. 2012.
- Kurban, Dilek a Sözeri, Ceren, *Case study report: Does media policy promote media freedom and independence? The case of Turkey* (Istanbul: TESEV, 2011).
- Lague, David, „For China, Turkey Missile Deal a Victory Even if It Doesn't Happen“, *Reuters* 2. 10. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Larrabee, Stephen F. a Lesser, Ian O., *Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty* (Santa Monica: Rand, 2003).
- Lesser, Ian O., „Turkey, the United States, and the Geopolitics of Delusion“, *Survival* 48.3 (2006): 83–96.

- Lewin, Anat, „Turkey and Israel: Reciprocal and Mutual Imagery in the Media, 1994–1999“, *Journal of International Affairs* 54.1 (2000): 239–261.
- Lewis, Bernard, „*The Emergence of Modern Turkey*“, 2.ed. New York: Oxford University Press, 1968.
- Oxford, Eleanor, „History of Turkey’s Media and Power Relations“, *Today’s Zaman* 3. 8. 2011. Internet. 4. 5. 2014.
- Önis Ziya a Yılmaz Suhnaz, „The Turkey-EU-US Triangle in Perspective: Transformation or Continuity?“, *Middle East Journal* 59.2 (2005): 265–284.
- Parkinson, Joe, „Dismay Over Turkish Rates“, *The Wall Street Journal* 12. 1. 2012. Internet. 4. 5. 2014.
- Pirický, Gabriel, *Islám v Turecku. Fethullah Gülen a Nurcuovia* (Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2004).
- Robins, Philip, „Turkey’s ‘double gravity’ predicament: the foreign policy of a newly activist power“, *International Affairs* 89.2 (2013): 381–397.
- Schulz, Winfried, *Analýza obsahu mediálních sdělení*, 3.vyd. (Praha: Karolinum, 2011).
- Souter, David, „An Island Apart: A Review of the Cyprus Problem“, *Third World Quarterly* 6.3 (1984): 657–674.
- Sözen, Ahmet, „A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges“, *Turkish Studies* 11.1 (2010): 103–123.
- Sözeri, Ceren a Güney, Zeynep. *The Political Economy of the Media in Turkey: A Sectoral Analysis*. (Istanbul: Tesev Publications, 2011).
- Taspinar, Ömer, „Turkey’s Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism“, *Carnegie Endowment for International Peace* 10 (2008): 1–29.
- Tocci, Natalie, „Turkey, Europe and the Syrian Crisis: Edging towards a new consensus?“, *Aljazeera* 6. 11. 2013.
- Toksabay, Ece, „U.S.-sanctioned Chinese Firm Wins Turkey Missile Defense System Tender“, *Reuters* 26. 9. 2013. Internet. 4. 5. 2014.
- Tür, Özlem, „Turkey and Israel in the 2000s—: From Cooperation to Conflict“, *Israel Studies* 17.3 (2012): 45–66.
- „Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“, *Open Source Center*. Internet. 4. 5. 2014.
- Walker, Joshua, „Turkey and Israel's Relationship in the Middle East“, *Mediterranean Quarterly* 17.4 (2006): 60–90.
- Warning, Martina a Kardaş, Tuncay, „The Impact of Changing Islamic Identity on Turkey’s

New Foreign Policy“, *Alternatives: Turkish Journal of International Relations* 10.2 (2011): 123–140.